

**SELVITYS ALAKOULUN VIIDENNEN LUOKAN OPPILAIEN HYVINVOINNISTA LÄNSI- JA
KESKI-UUDENMAAN NELJÄSSÄ KUNNASSA SYYSLUKUKAUDELLA 2010**

Merja Rapeli ja Kaija Mäkelä
25.3.2010

**ULAPPA- Uudenmaan Lapsen ääni peruspalveluissa
Länsi- ja Keski-Uudenmaan kehittämisverkosto**

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	3
1. JOHDANTO	4
2. MISTÄ TEKIJÖISTÄ LASTEN HYVINVOINTI RAKENTUU?	4
2.1. HYVINVOINNIN KÄSITE JA TUTKIMINEN	4
2.2. LASTEN HYVINVOINTIA KUVAAVAT ULOTTUVUUDET	5
2.3. LASTEN HYVINVOINTI NORMATIIVISESTA LASTEN OIKEUKSIEN NÄKÖKULMASTA	7
2.3.1. LAPSEN OIKEUS SUOJELUUN JA HOIVAAN	7
2.3.2. LAPSEN OIKEUS RIITTÄVÄÄN OSUUTEEN YHTEISKUNNAN VOIMAVAROISTA	8
2.3.3. LAPSEN OIKEUS OSALLISUUTEEN	8
3. AINEISTO JA SEN ANALYSOINTI	9
4. TAVOITE JA KESKEISET KYSYMYKSET	10
5. TAUSTATIETOJA KUNNISTA	11
6. TULOKSET	11
6.1. SUOJELU JA HOIVA	11
6.1.1. KOULU HUOLENPITÄJÄNÄ – OPPILAIDEN HYVINVOINTI KOULUSSA	12
6.1.2. AIKUISET HUOLEHTIJOINA – TUKI AIKUISILTA	17
6.1.3. TERVEYS	22
6.1.4. TERVEYSTOTTUMUKSET JA RISKIKÄYTTÄYTYMINEN	25
6.2. OSUUS YHTEISKUNNAN VOIMAVAROISTA	32
6.3. OSALLISUUS	33
6.3.1. OSALLISUUS JA VAIKUTTAMINEN KOULUSSA	34
6.3.2. OSALLISTUMINEN HARRASTUKSIIN	35
6.3.3. VERTAISUHTEET JA MERKITYKSELLISET ASIAT	35
7. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	37
7.1. SUOJELU JA HOIVA	37
7.1.1 KOULU HUOLENPITÄJÄNÄ	37
7.1.2 KOULUKIUSAAMINEN	38
7.1.3 LASTEN JA AIKUISTEN VÄLISET SUHTEET	39
7.1.4 TERVEYS	39
7.1.5 TERVEYSTOTTUMUKSET JA RISKIKÄYTTÄYTYMINEN	40
7.2. OSUUS YHTEISKUNNAN VOIMAVAROISTA	41
7.3. OSALLISUUS	41
8. LÄHTEET	43
9. KÄYTETYT LYHENTEET	44
10. KUVIOT JA TAULUKOT	45
LIITE KYSELYLOMAKE	47

TIIVISTELMÄ

Länsi- ja Keski-Uudenmaan neljässä kunnassa toteutettiin alakoulun 5-luokkalaisten lasten hyvinvointia kartoittava selvitys. Selvitys toteutettiin sähköisellä kyselylomakkeella koulupäivän aikana. Kyselyyn vastasi 1677 oppilasta 59 koulusta. Vastausprosentti oli 86.

Alakouluikäisten ja sitä nuorempien lasten hyvinvoinnista ei ole saatavilla ikäluokkakohtaista tietoa, jota voitaisiin kunnissa käyttää lasten ja nuorten palveluita suunniteltaessa ja kehitettäessä. Tämän selvityksen tavoitteena oli kartoittaa 11-vuotiaiden lasten hyvinvointia ja luoda kunnille malli hyvinvointitiedon keräämiseen jatkossa.

Hyvinvointi muodostuu useasta eri osatekijästä. Selvityksessä kartoitettiin lasten hyvinvointia sekä objektiivisin että subjektiivisin lasten kokemusta kartoittavin kysymyksiin. Lasten hyvinvoinnin osatekijät raportoitiin normatiivisesta lasten oikeuksien näkökulmasta. Lasten hyvinvointia tarkasteltiin osana lasten oikeutta suojeluun ja hoivaan sekä lasten oikeutena osuuteen yhteiskunnan voimavaroista ja oikeutena osallisuuteen.

Yksitoistavuotiaiden elämässä aikuisilla on keskeinen rooli lasten suojelussa ja huolenpidossa. Kodin ja koulun lisäksi ystävät ovat lapsille tärkeitä. Koulun osalta raportissa tarkastellaan erityisesti koulussa viihtymistä. Tarkasteltavana olevissa kunnissa 72 % 5-luokkalaisista pitää koulunkäynnistä hyvin tai melko paljon ja 28% lapsista pitää koulunkäynnistä vain vähän tai ei lainkaan. Tyttöjen ja poikien välillä on selvä ero kouluviihtyvyydessä. Tytöt viihtyvät koulussa poikia paremmin. Kouluviihtyvyyteen voivat vaikuttaa kaikki koulun toimijat, niin opettajat, oppilaat kuin muutkin koulun jäsenet. Myös vanhemmillä ja kodilla on oma merkityksensä. Tämän aineiston perusteella havaittiin kolme kouluviihtyvyyteen yhteydessä olevaa tekijää, joihin koulu voi vaikuttaa. Oppilaiden keskinäiset suhteet, oppilaiden ja opettajien väliset suhteet ja osallisuuden kokemukset koulussa ovat kaikki yhteydessä kouluviihtyvyyteen. Selvityksessä havaittiin koulukiusaamisen kokemusten olevan yhteydessä myös muihin negatiivisiin kokemuksiin.

Kodin ilmapiiriin koki 93 % lapsista erittäin hyväksi tai melko hyväksi. Kodin ilmapiiriin kokemisella oli yhteys siihen, kuinka helppoa vastaajan oli puhua häntä todella vaivaavista asioista kotona. Suurin osa koululaisista arvioi terveydentilansa hyväksi tai erinomaiseksi. Lapsista 92 % oli sitä mieltä, että heidän terveydentilansa on erinomainen tai hyvä. Lapsilla oli kuitenkin melko paljon viikoittaisia eri oireiden kokemuksia. Fyysisistä kuntoaan piti 87 % vastaajista erittäin hyvänä tai hyvänä. Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut merkittäviä eroja oman terveydentilan tai fyysisen kunnon kokemisessa. Tyttöjen ja poikien ravintotottumukset erosivat jonkin verran toisistaan. Tyttöillä ravintotottumukset olivat terveellisemmät kuin pojilla erityisesti kun tarkasteltiin epäterveellisten ruokien syömistä.

Lasten osuutta yhteiskunnan voimavaroista tarkasteltiin tässä selvityksessä aineellista hyvinvointia ja elinoloja kartoittaneilla kysymyksillä. Lapsista hieman vajaa 60 % arvioi perheensä taloudellisen tilanteen erinomaiseksi ja noin kolmannes lapsista arvioi sen melko hyväksi. Kokemuksella perheen toimeentulosta havaittiin olevan yhteys kokemuksiin kodin ilmapiiristä. Ne lapset, jotka kokivat perheensä tulevan taloudellisesti toimeen erittäin tai melko hyvin, kokivat muita lapsia useammin kotinsa ilmapiiriin erittäin tai melko hyväksi.

Osallistumista mittaavien kysymysten mukaan tytöt olivat osallistuneet poikia enemmän koulun järjestelyihin ja suunnitelmien laatimiseen. Eniten sekä tytöt että pojat kertoivat osallistuneensa koulun tai luokan teemapäivien, juhlien, retkien ja leirikoulun suunnitteluun tai järjestämiseen ja vähiten koulun tilojen ja piha-alueiden suunnitteluun. Tämän selvityksen mukaan oppilaiden osallisuuden kokemuksilla havaittiin olevan yhteys kouluviihtyvyyteen.

Lähes kaikilla kyselyyn vastanneilla on vähintään yksi läheinen ystävä. Oppilaat, jotka kokivat luokan oppilaiden keskinäiset suhteet huonoiksi, olivat kokeneet itsensä yksinäiseksi useammin kuin ne, jotka kokivat luokan oppilaiden keskinäiset suhteet hyväiksi. Myös kiusatuksi tulemisen ja yksinäisyyden kokemisen havaittiin olevan yhteydessä toisiinsa.

Perheenjäsenten yhdessä viettämä aika on oleellinen osa lasten hyvinvointia. Oppilaat pitivät perheen kanssa oleskelua kaikkein merkityksellisimpänä asiana vapaa-ajallaan. Tämä on lasten vanhempien syytä huomioida, olla siitä ylpeitä ja järjestää enemmän aikaa perheen yhteiselle tekemiselle.

1. JOHDANTO

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin osatekijöistä tarvitaan tietoa kuntien palvelurakenteita ja ennaltaehkäiseviä toimia suunniteltaessa ja kehitettäessä. Pienten lasten hyvinvoinnista ja terveydestä ei kuitenkaan ole saatavilla ikäluokkakohtaista tietoa koko valtakunnan eikä yksittäisten kuntien tasolla. Lasten hyvinvointiin liittyvää tietoa kerätään paljon lapsille ja perheille suunnattujen palveluiden yhteydessä, mutta tietoa ei raportoida ikäluokka- tai asiakasryhmäkohtaisesti. Tietoa lapsista kerätään pääosin heidän vanhemmiltaan. Lasten omia kokemuksia hyvinvoinnista ja hyvinvoinnin osatekijöistä ei kartoiteta systemaattisesti.

Säännöllisesti toteutettavasta valtakunnallisesta kouluterveyskyselystä on jo vuosia saatu tietoa yläkoulu- ja lukioikäisten ja viime vuosina myös ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien nuorten hyvinvoinnista, mutta tätä nuorempien lasten hyvinvointitiedon keruussa on selviä puutteita. Lapsiasiainvaltuutettu on raportissaan todennut, että lasten hyvinvointia ja terveyttä koskevassa tiedonkeruussa on selkeästi kehittämisen tarvetta (Paavola, 2008). Myös kansallisessa lasten ja nuorten terveysseurannan kehittämishankkeessa on todettu terveydenhuollon järjestelmiin kootun alle 11-vuotiaita lapsia koskevan ikäluokka- tai asiakaskohtaisen tiedon raportoinnin vaikeudet (LATE, 2008, Lasten terveys, 2010). Toisaalta vaikka ikäluokkakohtaista terveys- ja hyvinvointitietoa olisikin saatavilla eri rekistereistä, on monesta syystä hyvä kerätä tietoa myös lapsilta itseltään suoraan kysymällä ja osallistamalla heidät tiedon luomiseen. Hyvinvoinnista saadaan kokonaiskuva vain tarkastelemalla sekä objektiivista että subjektiivista tietoa yhdessä.

Tämän selvityksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa alakoulun 5. luokan oppilaiden (11-12-vuotiaiden lasten) hyvinvoinnista kuntien lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmien seurannan ja arvioinnin tueksi. Hyvinvointitiedon tuottamisen lisäksi tarkoituksena oli luoda kunnille tiedonkeruumalli, jolla voidaan kerätä tietoa ja seurata ikäryhmän hyvinvoinnissa tapahtuvia muutoksia. Jatkossa voidaan selvittää, onko kyselyä mahdollista hyödyntää esimerkiksi osana kouluterveydenhuollon työkäytäntöjä. Samalle ikäryhmälle tehdään kouluterveydenhuollossa laaja terveystarkastus, jossa kartoitetaan oppilaiden hyvinvointia osittain samoilla kysymyksillä kuin toteutettavassa selvityksessä.

Selvitys toteutettiin sosiaalialan osaamiskeskus Sosiaalitaidossa osana ULAPPA – Uudenmaan Lapsen ääni peruspalveluissa –hanketta, jonka tavoitteena oli tukea Länsi- ja Keski-Uudenmaan kuntia lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden kehittämisessä. Hanke sai rahoitusta alueen kuntien lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisesta kehittämisohjelmasta vuosille 2008-2011 (KASTE).

2. MISTÄ TEKIJÖISTÄ LASTEN HYVINVOINTI RAKENTUU?

2.1 HYVINVOINNIN KÄSITE JA TUTKIMINEN

Hyvinvointi ei ole yksiselitteinen käsite. Se on sidottu aikaan ja paikkaan ja se on historiallisesti muuntuva. Hyvinvointi muodostuu useasta eri osatekijästä. Suomessa tehdyissä hyvinvointia käsittelevissä sekä yhteiskuntatieteellisissä että myös muiden tieteenalojen tutkimuksissa nojaututaan hyvin paljon Erik Allardtin hyvinvointitutkimuksiin. Allardtin määrittelemät hyvinvointia kuvaavat ulottuvuudet ovat elintaso ja elinolot (having), sosiaaliset - ja yhteisölliset suhteet (loving) sekä itsensä toteuttamisen ulottuvuus (being) kuten vapaa-ajan toiminta ja arvonanto. (Allardt, 1976)

Hyvinvoinnista saadaan kokonaiskuva, kun tarkastellaan sen osatekijöitä sekä objektiivisin että subjektiivisin mittarein. Objektiiivinen mittari mittaa ihmisten todellista toimintaa tai tilaa ja

subjektiivinen mittari ihmisten kokemuksia asioista. Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksista esimerkiksi elintaso ja materiaalista hyvinvointia voidaan mitata objektiivisin mittarein, mutta sitä voidaan mitata myös subjektiivisen tyytyväisyyden tai tyytymättömyyden näkökulmasta. Hyvinvointia voidaan lähestyä myös normatiivisesta näkökulmasta yhteiskunnan lainsäädännön ja muiden normien määrittelemien hyvinvoinnin tasojen kautta. Normatiivisesta näkökulmasta tarkasteltaessa perusoikeudet Suomessa määrittelevät vähimmäistason elintasolle, esimerkiksi oikeuden perus toimeentuloon. (Allardt 1976 ja 1983, 215; Kinnunen, 2008, 27). Tarkasteltaessa lasten hyvinvointia normatiivisesta näkökulmasta on keskeisenä normina Lasten oikeuksien yleissopimus (SopS 60/1991).

Valtakunnallisella kouluterveyskyselyllä on kattavasti koottu tietoa yläkoululaisten ja sitä vanhempien lasten ja nuorten hyvinvoinnista usealta eri hyvinvoinnin osa-alueelta vuodesta 1995 alkaen. Kouluterveyskyselyn laajaa aineistoa on käytetty useissa tutkimuksissa ja kyselyn kunta- ja koulukohtaiset tulokset ovat arvokasta materiaalia kuntien palveluita suunniteltaessa. Konu (2002) on väitöskirjassaan kehitellyt koulun hyvinvointimallia pohjautuen Allardtin hyvinvointimalliin. Allardtin kolmeen hyvinvoinnin ulottuvuuteen Konu lisää neljänneksi ulottuvuudeksi terveyden, joka Allardtin mallissa on sijoitettu elinolojen luokkaan. Konu käytti tutkimuksessaan hyväksi valtakunnallisen kouluterveyskyselyn aineistoa ja yleisen subjektiivisen hyvinvoinnin mittarina hän käytti summamuuttujaa kyselyssä käytetyistä mielialaa kuvaavista kysymyksistä.

Helsingin peruskoululaisten kokemuksia oppimisympäristöstä ja hyvinvoinnista vuosina 1996–2008 kartoittaneessa selvityksessä oppilaiden hyvinvointia lähestyttiin hyvinvoinnissa esiintyvien ongelmien kautta. Päivittäin vähintään kahden oireen kokemisen ja koulu-uupumuksen katsottiin kuvaavan oppilaiden terveydentilaa, koulukiusatuksi joutuminen oppilaan sosiaalisia suhteita ja vaikeudet opiskelussa oppilaan mahdollisuuksia toteuttaa itseään (Luopa & al, 2009).

Maailman terveysjärjestön (WHO) koululaistutkimusta on toteutettu Suomessa yli 25 vuoden ajan ja sen avulla Suomessa on kerätty systemaattisesti tietoa myös nyt kyseessä olevan ikäryhmän hyvinvoinnista (kts. esim. Kannas, 2004 ja Kämppe jne, 2008). Koululaistutkimuksen tulokset eivät kuitenkaan ole kunta- ja koulukohtaisia, kuten kouluterveyskyselyn tulokset.

2.2. LASTEN HYVINVOINTIA KUVAAVAT ULOTTUVUUDET

Maailman lasten järjestö UNICEF on kehittänyt lasten hyvinvointia kuvaavan indikaattorijärjestelmän, jolla pyritään saamaan laaja kuva lasten hyvinvoinnin eri ulottuvuuksista. Tässä kuvataan UNICEFIN tutkimuksia ja indikaattoreita melko laajasti. Tässä selvityksessä on käytetty soveltaen lasten hyvinvoinnin kyselylomaketta (HBSC), jonka avulla kerättyä tietoa on käytetty myös UNICEFin tutkimuksissa. Kyseessä on WHO:n koululaistutkimuksen käyttämä lomake.

Suomi sijoittuu kärkisijoille kansainvälisissä lasten hyvinvointia kuvaavissa vertailututkimuksissa. Lasten koulutuksellista hyvinvointia kartoittavassa PISA tutkimuksessa Suomi on ollut jo useaan kertaan kärjessä tai lähes kärjessä. Köyhien lapsiperheiden vähyydessä Suomi on kunnostautunut, ja UNICEFin lasten hyvinvointia kartoittavissa tutkimuksissa Suomi on huippuluokkaa. UNICEFin tutkimuksien mukaan Suomella riittää kuitenkin kirittävää erityisesti lasten ja nuorten riskikäyttäytymiseen, perhe- ja vertaissuhteiden parantamiseen, lasten kokemaan subjektiiviseen hyvinvointiin sekä terveyskäyttäytymiseen liittyen.

UNICEF on käsitellyt teollistuneiden maiden lasten hyvinvointia. Tavoitteena on ollut luoda kokonaiskuva lasten hyvinvoinnista. Raportit mahdollistavat OECD-maiden välisen vertailun ja osoittavat kunkin maan vahvuudet ja kehittämiskohteet lasten hyvinvoinnissa. UNICEFin lasten hyvinvointia kuvaava malli muodostuu neljästäkymmenestä indikaattorista, jotka kuvaavat kuutta hyvinvoinnin ulottuvuutta. Hyvinvoinnin ulottuvuudet ovat materiaallinen hyvinvointi, terveys ja turvallisuus, koulutus, sosiaaliset suhteet, riskikäyttäytyminen ja subjektiivinen eli koettu

hyvinvointi. Indikaattoreiden tiedot on kerätty useasta eri lähteestä, mm. eri valtioiden ylläpitämistä rekisteritiedoista ja kyselytutkimuksista. (UNICEF 2007, Hämäläinen ja Kangas, 2010)

Perheen toimeentulo ja köyhyys ovat yksi osa hyvinvoinnin materiaalista ulottuvuutta. Köyhyydellä on tilastollisesti katsottu olevan merkittäviä seurannaisvaikutuksia. Lapsuuden ajan köyhyyden on osoitettu olevan yhteydessä huono-osaisuuteen, kuten kykyjä alhaisempaan koulutustasoon, terveysongelmiin, teiniraskauksiin, päihteiden käyttöön, antisosiaaliseen käyttäytymiseen, matalapalkkaisuuteen, työttömyyteen ja pitkäaikaiseen sosiaaliturvariippuvuuteen. On osoitettu, että huono-osaisuus linkittyy köyhyyteen vaikkakaan syy seuraussuhdetta ei suoraan ole olemassa. Lapsiköyhyyttä on OECD-maissa mitattu suhteellisella köyhyydellä. Lapsi elää köyhässä perheessä, jos perheen tulot ovat alle 50% maan perheiden mediaanituloista. Suomi sijoittui ensimmäiselle ja parhaalle sijalle 26 maan vertailussa köyhien perheiden osuudessa vuonna 2005 tehdyssä vertailussa. Suomessa vajaa 3% lapsista sijoittui köyhien perheiden luokkaan. (UNICEF 2005)

Lasten hyvinvointia kuvaavassa mallissa (UNICEF 2007) materiaalsen hyvinvoinnin mittaamista laajennettiin suhteellisen köyhyyden mittaamisesta siten, että mukaan otettiin myös muita kuvaajia. Suhteellisen köyhyyden lisäksi tarkasteltiin maan työttömyysastetta (lapset, jotka asuvat perheessä, jossa ei ole työssäkäyvää aikuista) ja lasten raportoimaa deprivatiota tai puutetta. Suomi sijoittui materiaalsen hyvinvoinnin kuvaamisen osalta kolmanneksi heti Ruotsin ja Norjan jälkeen vuonna 2007 tehdyssä 21 maan vertailussa. (UNICEF 2007)

Lasten kokemaa deprivatiota mitattiin lasten raportoimalla perheen vauraudella, koulutusresursseilla ja kotona olevien kirjojen määrällä. Vaurautta arvioitiin kysymällä 11-, 13- ja 15-vuotiailta lapsilta, onko perheellä auto, lapsella oma huone, perheen yhteisten lomien määrää ja perheen tietokoneiden määrää. Kulttuuristen ja koulutuksellisten resurssien määrää mitattiin paitsi kotona olevien kirjojen määrällä myös esimerkiksi sillä, onko lapsella mm. oma kirjoituspöytä ja rauha keskittyä, internet-yhteys tai sanakirja. Vaikka indikaattorit ovatkin puutteellisia, on mielenkiintoista verrata lasten materiaalista hyvinvointia myös muilla mittareilla kuin suhteellisella köyhyydellä ja vanhempien työttömyydellä. (UNICEF 2007)

Lasten terveyttä ja turvallisuutta mitattiin kolmella eri osa-alueella, jotka olivat imeväiskuolleisuus, lasten saama rokotesuoja sekä lasten ja nuorten tapaturmakuolleisuus. Suomi sijoittui tällä mittarilla neljänneksi. Koulutuksellista hyvinvointia mitattiin 15-vuotiaiden koulumenestyksellä (PISA) ja peruskoulutuksen päättäneiden nuorten sijoittumisella jatko-opintoihin tai työelämään. Myös tällä mittarilla Suomi sijoittui neljänneksi. (UNICEF 2007)

PISA-tutkimuksissa Suomalaiset koululaiset ovat sijoittuneet OECD-maiden kärkipäähän tai ensimmäiseksi kaikilla osaamisen alueilla, jotka ovat lukeminen, matematiikka, luonnontiede ja ongelmanratkaisu. Suomalaisten koululaisten osaamisen ei ole havaittu olevan riippuvainen vanhempien koulutustaustasta. Merkille pantavaa kuitenkin on, että muulla kuin äidinkielellään vastanneiden lasten osaaminen oli keskimäärin heikompaa kuin äidinkielellään (suomi tai ruotsi) vastanneiden koululaisten osaaminen. Äidinkielellään vastanneet lapset saivat 15 % parempia tuloksia kuin ne, jotka vastasivat muulla kuin kotikielellään. (Hämäläinen ja Kangas, 2010, 11-12)

Perhe- ja vertaissuhteet ovat tärkeä osa lasten hyvinvointia. Perhe- ja vertaissuhteita mitattiin kolmen eri komponentin avulla. Perherakenteen komponenttiin kuului niiden lasten määrä, jotka elävät yksinhuoltajaperheissä sekä perheessä, jossa on isä- tai äitipuoli. Perhesuhteita mitattiin selvittämällä niiden lasten määrä, jotka syövät yhteisen aterian perheen kanssa useammin kuin kerran viikossa ja niiden lasten määrä, jotka viettävät aikaansa vanhempiensa kanssa vain jutellen. Ystävyysuhteita mitattiin kysymällä 11, 13 ja 15-vuotiailta lapsilta, onko heidän kaverinsa ystävällisiä ja avulialta. Perhe- ja ystävyysuhteita kuvaavalla mittarilla Etelä-Euroopan maista Italia ja Portugali olivat ensimmäisillä sijoilla, mutta Suomi oli sijalla 17. Suomi sijoittui OECD-tarkastelun viimeiseksi, sijalle 25, perheen kanssa yhteisen aterian syömisen mittarilla. (UNICEF 2007)

Lasten käyttäytymisen ja riskien kuvaaja muodostettiin lasten ja nuorten terveystottumuksista, riskikäyttäytymisestä sekä väkivaltakokemuksista. Terveyskäyttäytymistä mitattiin päivittäin aamiaista ja hedelmiä syövien, liikuntaa harrastavien ja ylipainoisten lasten määrällä. Riskikäyttäytymisen osatekijöitä mitattiin niiden lasten määrällä, jotka 15-vuotiaana polttavat tupakkaa, ovat olleet humalassa kaksi kertaa tai useammin, käyttävät kannabista, joilla on 15-vuotiaana seksikokemuksia ja jotka käyttävät kondomia. Lisäksi verrattiin teiniraskauksien määrää. Väkivallan kokemuksista kysyttiin 11-, 13- ja 15-vuotiailta lapsilta, ja verrattiin niiden lasten määrää, jotka ovat viimeisen vuoden aikana olleet osallisena tappelussa ja joita on viimeisen kahden kuukauden aikana kiusattu. Käyttäytymisen riskejä kaikilla komponenteilla verrattaessa Suomi sijoittui sijalle seitsemän, mutta nuorten riskikäyttäytymisen vertailussa Suomi oli sijalla 23. Suomen alhaista sijoittumista vertailussa selittää se, että suomalaiset lapset käyttävät alkoholia ja tupakkaa ja heillä on varhaisia seksikokemuksia usean muun maan lapsia enemmän. Lasten eriarvoisuutta kuvaavassa raportissa terveyskäyttäytymistä mitattiin mm. hedelmien ja vihannesten syömisen määrällä, ja 24 maan vertaluissa Suomi sijoittui sijalle 23. (UNICEF 2007 ja 2010)

Henkilökohtaisella hyvinvoinnin arvioimisella pyrittiin saamaan lasten oma ääni ja näkemys kuuluviin. Subjektivista hyvinvointia mitattiin kysymällä lapsilta terveydestä, kouluelämästä ja henkilökohtaisesta hyvinvoinnista. Maiden välisessä vertailussa tarkasteltiin, kuinka suuri osa lapsista arvioi terveydentilansa kohtalaiseksi tai huonoksi ja kuinka moni piti koulunkäyntiä mukavana. Henkilökohtaista hyvinvointia arvioitiin lisäksi sen mukaan, kuinka moni lapsista osui elämän tyytyväisyysasteikolla keskiarvon yläpuolelle ja kuinka suuri osa lapsista raportoi hyvinvointinsa huonoksi. Alankomaat sijoittui lasten subjektiivisen hyvinvoinnin asteikolla OECD-maiden ykkösjalle ja Suomi sijalle 11. Suomi sijoittui asteikon viimeiseksi, kun lapsilta kysyttiin, kuinka moni pitää koulunkäynnistä. (UNICEF 2007)

2.3. LASTEN HYVINVOINTI NORMATIIVISESTA LASTEN OIKEUKSIEN NÄKÖKULMASTA

Lasten hyvinvointia voidaan tarkastella normatiivisesta näkökulmasta. Lasten oikeuksien yleissopimus (SopS 60/1991) on kansainvälinen sopimus, joka on Suomessa hyväksytty vuonna 1991. Sopimus luo pohjan lasten oikeuksien ja hyvinvoinnin toteuttamiselle Suomessa muiden lapsia ja perheitä koskevien säädösten lisäksi. Lasten oikeuksien sopimuksen mukaan lapsilla on oikeus suojeluun ja hoivaan ja riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista. Lasten tulee myös saada osallistua omaa itseään koskevien asioiden suunnitteluun ja päätöksentekoon. Aikuisten tulee huolehtia siitä, että lasten oikeudet toteutuvat, ja siksi lasten oikeudet ovat aikuisten velvollisuuksia.

Normatiivisesta näkökulmasta tarkasteltuna hyvinvoinnille asetetaan tietty minimitaso. Hyvinvoinnin eri osa-alueet kietoutuvat toisiinsa vahvasti ja siksi oikeusnäkökulmasta tarkasteltuna jonkin oikeuden toteutuminen heikosti voi vaikuttaa jonkin toisen oikeuden toteutumisen tasoon ja hyvinvoinnin tasoon. Puutteet jollakin hyvinvoinnin osa-alueella voivat vaikuttaa siihen, että jollakin toisella hyvinvoinnin ulottuvuudella ei päästä maksimaalisen hyvinvoinnin tasoon.

2.3.1. LAPSEN OIKEUS SUOJELUUN JA HOIVAAN

Lapset ovat riippuvaisia aikuisten hoivasta ja huolenpidosta. Lasten oikeudet toteutuvatkin aikuisten aktiivisten toimien avulla. Esimerkiksi oikeus terveyteen ja oikeus terveystalouteen on sekä oikeutta riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista että osa lasten suojelua. Aikuisilla on velvollisuus huolehtia siitä, että lapsi tarvittaessa pääsee terveystaloutteen piiriin. Aikuiset myös vaikuttavat lasten terveystalouteen ja terveystalouttusten muotoutumiseen.

Lapsen oikeus suojeluun ja hoivaan on sisällöltään laaja, kuten hyvinvoinnin käsite. Oikeus suojeluun pitää terveydestä ja mielenterveydestä huolehtimisen lisäksi sisällään mm oikeuden hyvään kasvu-ympäristöön, turvallisiin ihmissuhteisiin ja turvalliseen fyysiseen ympäristöön.

Lapsen oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön on kirjattu perusopetuslakiin (628/1998). Kouluilla tulee olla suunnitelma mm. oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta ja suunnitelman toteutumista tulee valvoa. Perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan oppimisympäristön tulee olla fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallinen ja sen on tuettava oppilaan terveyttä. ”Tavoitteena on avoin, rohkaiseva, kiireetön ja myönteinen ilmapiiri, jonka ylläpitämisestä vastuu kuuluu sekä opettajalle että oppilaille.” (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004)

2.3.2. LAPSEN OIKEUS RIITTÄVÄÄN OSUUTEEN YHTEISKUNNAN VOIMAVAROISTA

Elinolot, taloudellinen turvallisuus, terveys, koulutus ja asumisen riittävä taso ovat hyvinvoinnin keskeisiä osatekijöitä. Suomessa lasten oikeus riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista on määritelty osittain subjektiivisina oikeuksina lapsille ja lasten vanhemmille. Lapsilla on oikeus päivähoitoon ja perusopetukseen. Oikeus perus toimeentuloon ja sosiaali- ja terveystalouteen on myös lapsilla. Lapsiperheillä on oikeus asuntoon. Perheen asunnottomuus ei voi olla lapsen huostaanoton peruste.

Lapsen oikeus perusopetukseen on perusoikeus. Oikeus perusopetukseen ei kuitenkaan vielä määrittele opetuksen tasoa ja sen laatua. Lapsen oikeus riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista tarkoittaa sitä, että opetukseen tulee resursoida riittävästi, jotta myös laatu on hyvä. Opetuksen tulee tuottaa riittäviä oppimistuloksia, joita PISA-tutkimusten mukaan Suomessa tuotetaan. Sen tulisi kuitenkin myös tuottaa lapsille oppimisen lisäksi muun laista hyvinvointia, joka on mitattavissa esimerkiksi koulussa viihtymisenä.

Yhteiskunnan tuottamat palvelut, perheille suunnatut tulonsiirrot, yleinen taloustilanne sekä muut rakenteelliset seikat vaikuttavat välillisesti voimakkaastikin lasten ja nuorten hyvinvointiin. Köyhien lapsiperheiden määrä on lisääntynyt 1990-luvun laman jälkeen ja edelleen 2000 luvulla (Hämäläinen ja Kangas, 2010).

Taloudellinen turvallisuus ja hyvinvointi luovat perustan muullekin hyvinvoinnille. Belgiassa vuonna 2006 lapsilta kysyttäessä havaittiin, että huonommin toimeen tulevien perheiden lapset ovat vähemmän tyytyväisiä elämäänsä kuin hyvin toimeentulevien perheiden lapset. Mielenterveyden riskitekijöitä ovat mm. köyhyys, sosiaalinen ulkopuolisuus, väkivalta, ystävien hyljeksinnän kohteeksi joutuminen, eristäytyminen ja perheen tuen puuttuminen. Suojaavat tekijät ovat yhteydessä yhteisöllisyyteen, perheen hyvinvointiin, yksilön käyttäytymiseen ja taitoihin, nuorille myönteisten sosiaali- ja terveystaloutien saatavuuteen. (WHO 2008)

Työelämän vaatimusten kiristyminen näkyy vanhempien ajankäytössä ja lasten arjessa. Työelämän epävarmuus on yleisesti lisääntynyt. Työelämän ja perheiden tukien kohdalla tapahtuneiden muutosten kanssa on samaan aikaan lasten ja nuorten palveluiden kohdalla tapahtunut suuria muutoksia. Sekä pienten lasten osalta päiväkodeissa että kouluissa ryhmäkokoja on kasvatettu. Raha, aika ja jaksaminen ovat tärkeitä perheiden resursseja, jotka vaikuttavat myös lasten ja nuorten hyvinvointiin. Raha on lapsille kolmesta edellä mainitusta vähiten tärkein asia, mutta välillisesti vanhempien jaksamiseen vaikuttavana tekijänä sillä on myös vaikutusta lasten hyvinvointiin. (Pykälä, 2010)

2.3.3. LAPSEN OIKEUS OSALLISUUTEEN

Lapsen oikeudesta osallisuuteen on säädetty usealla eri taholla. Lapsen oikeuksien sopimuksen (SopS 60/1991) mukaan lapsella on oikeus ilmaista näkemykset vapaasti ja oikeus tulla kuulluksi. Suomen perustuslain (731/1999, 6§) mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilönä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Lastensuojelulaissa lapsen osallisuudesta säädetään useassa kohdassa. Lastensuojelulaissa pyritään turvaamaan lapsen osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet häntä itseään koskevissa

asioissa aiempaa lainsäädäntöä paremmin. Lapsen tulee voida osallistua mm. palveluiden järjestämiseen ja kehittämiseen (LSL, 8§).

Perusopetuksen opetussuunnitelmaan on kirjattu oppilaiden mahdollisuus osallistua koulun toimintakulttuurin luomiseen ja kehittämiseen. Toimintakulttuuriin katsotaan kuuluvaksi mm. koulun säännöt, toimintamallit, arvot, periaatteet, oppituntien ulkopuolinen koulun toiminta kuten juhlat, teemapäivät ja erilaiset tapahtumat. Opetuksen keskeisenä sisältönä tulisi olla myös osallistuva kansalaisuus ja yrittäjäys ja osallistuminen mm. omassa koulussa. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004)

3. AINEISTO JA SEN ANALYSOINTI

Tämän selvityksen lähtökohtana oli 11-vuotiaiden lasten hyvinvoinnin kartoittaminen sekä lasten hyvinvointitiedon keräämisen mallin luominen kunnille. Lapsilta itseltään haluttiin kartoittaa hyvinvoinnin osatekijöihin liittyviä asioita. Selvitettäessä lasten hyvinvointia kyselyllä on tärkeää, että valitaan lapsille sopiva tapa kysyä asioita. Näillä lähtökohdilla tässä selvityksessä päädyttiin käyttämään aiemmin hyväksi havaittua 11-vuotiaille lapsille suunnattua kyselylomaketta ja muokkaamaan siitä sähköinen lomake käytettäväksi tiedonkeruun välineenä kouluissa. Sähköinen lomake toteutettiin webropol-ohjelmalla, joka mahdollistaa yksinkertaisten analyysimenetelmien käytön aineiston käsittelyssä ja kyselyn toistamisen kunnissa melko pienin resurssein.

Selvityksessä käytetty kyselylomake muokattiin Jyväskylän yliopiston Suomessa toteuttaman kansainvälisen Maailman terveysjärjestön (WHO) kyselylomakkeen pohjalta (HBSC-kyselylomake). Kyseinen WHO:n koululaistutkimus toteutetaan lomakekyselynä joka neljäs vuosi ja sen yhtenä ikäryhmänä ovat alakoulun 5. luokan oppilaat. Tässä selvityksessä käytetyssä kyselylomakkeessa on hyvin paljon saman aihepiirin kysymyksiä kuin valtakunnallisessa kouluterveyskyselyssä, joten tulosten vertailu myös eri ikäryhmien välillä on osin mahdollista. Suoraan kouluterveyskyselystä otettiin kyselylomakkeeseen joitakin kysymyksiä, joiden katsottiin soveltuvan 11-vuotiaille lapsille. THL:n toteuttaman valtakunnallisen kouluterveyskyselyn ikäryhmänä ovat yli 13-vuotiaat yläkoulu, lukiota ja ammatillisia oppilaitoksia käyvät nuoret.

Kyselyä laadittaessa käytettävissä oli myös Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen laatimaa 10-17-vuotiaille lapsille suunnattu kyselylomake, josta tässä kyselyssä käytettiin yhtä kysymyssarjaa. Lisäksi Oikeusministeriön Järvenpäässä vuonna 2008 toteuttamasta lasten turvallisuuteen liittyvästä kyselylomakkeesta käytettiin soveltaen yhtä lasten kokemuksiin liittyvää kysymyssarjaa.

Kyselylomakkeen pohjaksi valittiin aiemmin käytetty kyselylomake, koska lomakkeen on useana vuonna katsottu soveltuvan nyt kyseessä olevalle ikäryhmälle. Aiemmin käytetty lomake mahdollistaa osittain myös tiedon vertailukelpoisuuden. Tietoja verrattaessa on kuitenkin huomioitava kyselyn toteutustapa ja toteutusajankohta ja niiden mahdolliset vaikutukset tuloksiin. Tämä selvitys toteutettiin 5-luokan syyslukukaudella ja WHO:n kysely toteutetaan kevätlukukaudella huhtikuussa, jolloin lapset ovat jo puoli vuotta vanhempia. Kyselyn toteutustapa myös erosi siten, että lomakkeen pohjana käytetyt aiemmat lomakkeet ovat olleet käytössä paperiversioina, kun taas tämä kysely toteutettiin sähköisesti.

Tässä selvityksessä käytettyä lomaketta (liite) kommentoivat Jyväskylän yliopistosta Raili Välimaa ja Jorma Tynjälä sekä Terveiden ja Hyvinvoinnin Laitokselta Riikka Puustinen. Lisäksi kaikista kunnista kommentoitiin lomaketta. Saadun palautteen johdosta lomakkeen kysymyksiä karsittiin jonkin verran ja joitakin kysymyksiä muotoiltiin uudelleen.

Ennen lomakkeen käyttöönottoa sitä testattiin 5-luokkalaisten ryhmällä, jossa oli 13 oppilasta samalta luokalta. Lomakkeen täyttämiseen meni oppilailta enimmillään aikaa 30 minuuttia. Oppilaat tarvitsivat jonkin verran ohjausta kysymyksiin vastaamiseen. Oppilaiden esittämät

kysymykset lomaketta täytettäessä sekä keskustelussa sen jälkeen otettiin huomioon lopullisessa kyselylomakkeessa.

Lomakkeesta kerättiin palautetta kyselyä valvoneilta opettajilta kyselyn jälkeen. Kahdeksan opettajaa antoi palautetta. Sen mukaan osa oppilaista oli tarvinnut opettajan ohjausta kyselyä täytettäessä. Jotkin ruotsinkielisen käännöksen sanat olivat olleet vaikeita ymmärtää. Suomenkielisessä lomakkeessa humalan käsite oli ollut joillekin vaikea, samoin kuin perherakenteeseen liittyvät kysymykset.

Kysely toteutettiin neljässä Länsi- ja Keski-Uudenmaan kunnassa: Hyvinkäällä, Järvenpäässä, Kirkkonummella ja Lohjalla. Kysely kohdennettiin kuntien koko 5-luokkalaisten lasten ikäryhmälle lukuun ottamatta Järvenpäästä, jossa kohderyhmään eivät kuuluneet kaupungin Sipoossa ruotsinkielistä peruskoulua käyvät oppilaat. Kyselyyn vastasi 1677 lasta. Vastausprosentti oli 86 %. Kuntakohtaiset vastaajamäärät ja vastausprosentit on esitetty taulukossa 1.

Kunta	Kohderyhmän koko	Vastanneet	Vastausprosentti
Hyvinkää	509	397	78 %
Järvenpää	456	429	94 %
Kirkkonummi	498	407	82 %
Lohja	495	444	90 %
Yhteensä	1958	1677	86 %

Taulukko 1: Kyselyn kohderyhmän koko, vastaajamäärät ja vastausprosentti kunnittain

Selvityksen käytännön toteutukseen liittyen kunnilta pyydettiin tutkimuslupa selvityksen toteuttamiseen. Luvan pyytäminen tämän lisäksi myös vanhemmilta lapsen osallistumisesta kyselyyn vaihteli kuntakohtaisesti. Osassa kuntia vanhemmille tiedotettiin asiasta ja heitä pyydettiin ilmoittamaan opettajalle, mikäli he eivät halua lapsensa osallistuvan kyselyyn. Joissakin kunnissa vanhempia pyydettiin palauttamaan koululle allekirjoitettu lupalappu siitä, että lapset saavat osallistua kyselyyn. Selvityksestä tiedotettiin myös kunnan verkkosivuilla. Koulut organisoivat tiedotuksen kyselyä valvoneille opettajille, oppilaille sekä lasten vanhemmille ennakkoon laaditun yhtenäisen tiedotusmateriaalin avulla ja hoitivat kyselyn käytännön järjestelyt oppitunneilla. Kysely sekä siihen liittyvä tiedotusmateriaali oli kunnissa käytettävissä myös ruotsiksi.

Aineiston analysointia varten tutkimusaineisto siirrettiin webropol-ohjelmasta SPSS-ohjelmaan. Aineistoa analysoitiin suorina jakaumina, vertaillen tyttöjen ja poikien välisiä eroja, ristiintaulukoimalla sekä muodostamalla summamuuttujia.

4. TAVOITE JA KEKEISET KYSYMYKSET

Tämän selvityksen tarkoituksena on kuvata alakoulun 5-luokkalaisten lasten hyvinvointia ja hyvinvoinnin vajeita ja luoda malli seurantatiedon keräämiselle 11-vuotiaiden ikäluokan hyvinvoinnista. Selvityksen lähtökohtana on lapsen oikeuksien yleissopimus normatiivisena määrittelynä lapsen hyvinvoinnista. Lasten hyvinvointia kuvataan lapsen oikeuksien sopimuksen kolmen peruspilarin näkökulmasta. Peruspilarit ovat oikeus suojeluun ja hoivaan, oikeus riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista ja oikeus osallistua ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti itseään koskevaan päätöksentekoon. Selvityksessä käytetty aineisto kuvaa lapsilta itseltään kysyttynä sekä objektiivisesti asioiden tilaa että subjektiivisia kokemuksia hyvinvoinnin eri osa-alueista.

Seuraavassa taulukossa on kuvattu selvityksen keskeiset kysymykset normatiivisesta lapsen oikeuksien yleissopimuksen näkökulmasta jaoteltuna objektiivisiin tekijöihin ja subjektiivisiin kokemuksiin hyvinvoinnin osatekijöistä.

Normatiivinen	Objektiivinen	Subjektiiivinen
Oikeus suojeluun ja hoivaan Koulu huolenpitäjänä Aikuiset huolehtijoina Lapsen terveys Terveystottumukset ja riskikäyttäytyminen	Koulukiusaamisen määrä. Perheen yhteisten aterioiden määrä. Vanhempien tietämys lapsen asioista. Oireiden kokeminen, loukkaantumisten ja tappeluun joutumisten määrä Ravintotottumukset, tupakan poltto ja humalakokemukset, nukkumaan meneminen myöhään, liikunnan harrastamisen määrä, lapsen ajan käyttö TV:n katsomiseen ja pelaamiseen	Mielipide koulukäynnistä, koulun työmäärästä, luokan oppilaiden keskinäisestä ilmapiiristä, opettajista, turvallisuudesta koulussa Tuen saaminen muilta, kokemus kodin ilmapiiristä Käsitys omasta itsestä, väsymyksen kokeminen
Oikeus osuuteen voimavaroista Aineellinen hyvinvointi ja elinolot	Vanhempien työttömyys, perheen vauraus	Subjektiiivinen käsitys perheen taloudellisesta toimeen tulemisesta
Oikeus osallisuuteen Osallisuus ja vaikuttaminen	Osallisuus ja vaikuttaminen koulun suunnitelmien ja sääntöjen laatimiseen Osallistuminen harrastuksiin Vertaissuhteet	Kokemus vaikuttamisesta koulussa ja kouluun kuulumisesta, yksinäisyyden kokemukset, kokemus merkityksellisistä ja tärkeistä asioista

5. TAUSTATIETOJA KUNNISTA

Selvityksen kohderyhmänä olivat alakoulun 5-luokkalaiset lapset. Lapset olivat kyselyn toteuttamisajankohtana iältään 11-vuotiaita. Selvitys toteutettiin Hyvinkäällä, Järvenpäässä, Kirkkonummella ja Lohjalla. Kunnat ovat kaikki melko saman kokoisia. Pienin kunta on Kirkkonummi, jossa asuu n. 37 000 asukasta ja suurin Hyvinkää, jossa asuu n. 45 000 asukasta. Kyselyn toteuttaneiden kuntien alueella asuu yhteensä noin 160 000 asukasta, joista 11-vuotiaita lapsia on n. 2000. Kyseessä olevat kunnat ovat hyvin lapsivaltaisia. Koko maassa lapsiperheitä on 40 % perheistä, kun kyselyn toteuttaneissa kunnissa lapsiperheiden määrä vaihtelee 43:sta 51 prosenttiin. (Tilastokeskus, SOTKANET)

Kyselyyn osallistui 59 koulua, joissa kyselyyn vastanneiden oppilaiden määrä vaihteli kolmesta 91 oppilaaseen /koulu. Kaikissa muissa kunnissa paitsi Järvenpäässä kyselyyn osallistuivat sekä suomenkielisten että ruotsinkielisten koulujen 5-luokkien oppilaat.

6. TULOKSET

6.1. SUOJELU JA HOIVA

Lasten oikeutta suojeluun ja hoivaan tarkastellaan tässä neljästä eri näkökulmasta. Koulun ja peruskoulutuksen oikeuden näkökulmasta tarkastellaan lasten hyvinvointia koulussa. Aikuisen roolia lasten huolehtijoina selvitetään perheen ajankäytön ja keskinäisten suhteiden osalta. Terveyttä ja turvallisuutta sekä terveystottumuksia ja riskikäyttäytymistä tarkastellaan myös lasten suojelun ja hoivan näkökulmasta.

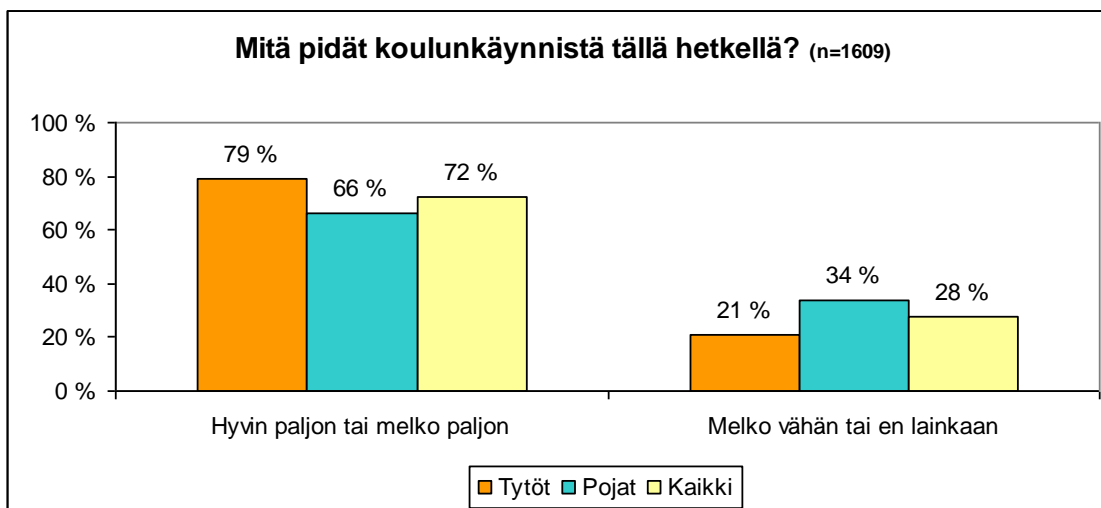
6.1.1. KOULU HUOLENPITÄJÄNÄ – OPPILAIDEN HYVINVOINTI KOULUSSA

Oikeus perusopetukseen merkitsee hyvinvoinnin näkökulmasta mahdollisuutta oppia akateemisia, käytännöllisiä ja luovia tietoja ja taitoja ja mahdollisuutta kasvaa ihmisenä. Perusopetus ja koulunkäynti ovat lapsen oikeuksien näkökulmasta oikeutta laadukkaaseen koulunkäyntiin, jossa oppimisen lisäksi voidaan hyvin ja viihdyttään. Viidesluokkalaiset koululaiset viettävät koulussa suuren osan päivästänsä. Kouluviihtyvyys on tärkeä osa lasten hyvinvointia.

Oppilaiden hyvinvointia koulussa ja kouluviihtyvyyttä arvioitiin seuraavilla kysymyksillä: Mitä pidät koulukäynnistä, mitä mieltä olet koululounaasta, kokemus koulun työmäärästä, luokan oppilaiden keskinäinen ilmapiiri, kiusatuksi joutuminen, muiden kiusaaminen, käsitys opettajista ja turvallisuuden tunne koulussa.

Kouluviihtyvyys

Tarkasteltavana olevissa kunnissa 72 % 5-luokkalaisista lapsista pitää koulunkäynnistä hyvin tai melko paljon, mutta 28% pitää koulunkäynnistä vain vähän tai ei lainkaan. Tyttöjen ja poikien välillä on selvä ero kouluviihtyvyydessä. Tytöistä 79 % pitää koulunkäynnistä hyvin tai melko paljon. Pojilla vastaava osuus on 66 %. (Kuvio 1)

Kuvio 1: Tyttöjen, poikien ja kaikkien vastaukset kysymykseen, mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä prosentteina

Tämän aineiston perusteella havaittiin, että koulussa viihtyminen on yhteydessä mm. oppilaiden keskinäisiin suhteisiin, oppilaiden ja opettajien välisiin suhteisiin ja osallisuuteen koulussa.

Luokan oppilaiden keskinäisten suhteiden havaittiin olevan yhteydessä kouluviihtyvyyteen - mitä paremmaksi luokan oppilaat kokevat keskinäiset suhteet, sitä paremmin he viihtyvät koulussa. Oppilaiden keskinäisiä suhteita mittaavien muuttujien osalta tyttöjen ja poikien jakaumat eivät poikkea toisistaan. Luokan oppilaiden keskinäisiä suhteita tarkasteltiin summamuuttujalla, joka muodostettiin kyselyn kolmesta väittämästä. Summamuuttajaan mukaan otetut väittämät olivat: "Luokkani oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä", "Useimmat luokkani oppilaat ovat ystävällisiä ja auttavaisia" ja "Muut oppilaat hyväksyvät minut sellaisena kuin olen" ($\alpha=.78$).

Myös oppilaiden ja opettajien välisillä suhteilla on yhteys kouluviihtyvyyteen. Hyväksi oppilas-opettaja –suhteen arvioivat koululaiset vastaavat muita useammin viihtyvänsä koulussa. Oppilaiden ja opettajien välisiä suhteita kuvaamaan muodostettiin summamuuttuja kuudesta kyselyn väittämästä, jotka olivat: "Opettajani ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu", "Luotan paljon opettajiini", "Suurin osa opettajistani on ystävällisiä", "Opettajat rohkaisevat minua

ilmaisemaan oman mielipiteeni oppitunneilla”, ”Opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti” ja ”Saan ylimääräistä apua opettajiltani, kun tarvitsen sitä” ($\alpha=90$). Mitä myönteisemmin oppilas näkee opettajansa sitä useammin hän vastaa pitävänsä koulunkäynnistä.

Tyttöjen ja poikien välillä ilmeni jonkin verran eroja siinä, mitä he ajattelevat opettajistaan. Tyttöjen käsitykset opettajistaan ovat keskimäärin positiivisempia kuin poikien. Tytöt vastaavat poikia useammin, että suurin osa heidän opettajistaan on ystävällisiä, että opettajat rohkaisevat heitä ilmaisemaan mielipiteensä oppitunneilla ja että opettajat kohtelevat oppilaita oikeudenmukaisesti. Poikien on kuitenkin tämän selvityksen mukaan tyttöjä helpompi puhua itseä vaivaavista asioista opettajan kanssa.

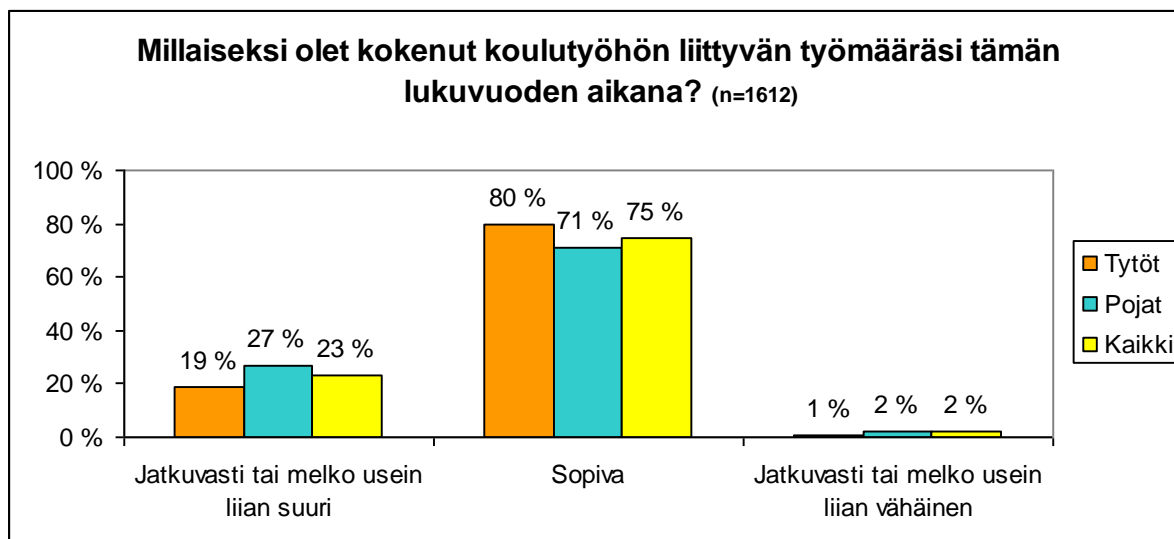
Oppilaiden osallisuuden kokemuksilla on yhteys kouluviihtyvyyteen. Koulussa osalliseksi itsensä tuntevat oppilaat vastaavat muita useammin pitävänsä hyvin tai melko paljon koulunkäynnistä. Oppilaiden kokemusta osallisuudesta koulussa tarkasteltiin summamuuttujalla, joka muodostettiin seuraavista muuttujista: ”Koulussamme oppilaat osallistuvat sääntöjen tekemiseen”, ”Tunnen kuuluvani tähän kouluun”, ”Tunnen oloni turvalliseksi tässä koulussa” ja ”Tiedän, miten koulussani voin vaikuttaa koulun asioihin” ($\alpha= 79$).

Aiempien tutkimusten mukaan viihtyminen koulussa on yhteydessä koettuun terveyteen ja terveystottumuksiin. Myönteiset koulukokemukset ovat yhteydessä parempaan koettuun terveyteen ja terveellisempiin elämäntapoihin kuin kielteiset kokemukset koulusta. (Kämppe & al. 2008, 6) Tällaisia yhteyksiä on löydettävissä myös tästä aineistosta. Esimerkiksi kokemus omasta terveydentilasta ja fyysisestä kunnosta, oireiden kokeminen ja ruokailutottumukset ovat yhteydessä kouluviihtyvyyteen.

Koulussa hyvin viihtyvät oppilaat kokevat terveydentilansa ja fyysisen kuntonsa paremmaksi ja kokevat fyysisiä ja psyykkisiä oireita harvemmin kuin koulussa huonosti viihtyvät. Oireista masentuneisuus ja ärtyneisyys ovat voimakkaimmin yhteydessä kouluviihtyvyyteen. Koulussa hyvin viihtyvät oppilaat syövät hedelmiä ja vihanneksia ja juovat maitoa useammin kuin koulussa huonosti viihtyvät. Koulussa huonosti viihtyvät puolestaan syövät hampurilaisia, pizzaa, perunalastuja ja karkkia ja juovat limsoja ja energijuomia useammin kuin hyvin koulussa viihtyvät. Koulunkäynnistä paljon pitävät syövät aamiaisen ja koululounaan useammin kuin koulunkäynnistä vähän pitävät. Koulunkäynnistä vähiten pitävät tuntevat itsensä kouluaamuisin väsyneeksi useammin ja tuntevat itsensä yksinäiseksi useammin kuin koulunkäynnistä paljon pitävät.

Aineistosta tarkasteltiin niiden lasten vastauksia, jotka puhuvat kotonaan useimmiten jotain muuta kieltä kuin suomea tai ruotsia. Heistä 25 % pitää koulunkäynnistä hyvin paljon. Suomea tai ruotsia puhuvista vastaava osuus on 14 %. Muuta kuin suomea tai ruotsia puhuvissa lapsissa on myös muihin verrattuna hieman suurempi osuus niitä, jotka pitävät koulusta vähiten. Heistä 7 % ja suomea tai ruotsia puhuvista 5 % ilmoitti, että ei pidä koulunkäynnistä lainkaan. Äidinkielenään jotain muuta kieltä kuin suomea tai ruotsia puhuvissa koululaisissa on siis enemmän kuin suomea tai ruotsia puhuvissa sekä koulusta hyvin paljon pitäviä että ei lainkaan pitäviä. Suomea tai ruotsia puhuvat sen sijaan sijoittuvat useammin ääripäiden väliin. Samansuuntaisia tuloksia saadaan, jos taustamuuttujana pidetään kotikielen sijasta syntymäpaikkaa. Vastaajilta kysyttiin, onko hän syntynyt Suomessa vai muualla. On kuitenkin syytä huomioda, että vain 57 vastaajaa ilmoitti puhuvansa kotona muuta kuin suomea tai ruotsia ja muualla kuin Suomessa syntyneitä vastaajia oli 44. Vertailu näiden eri ryhmien välillä ei siten ole kovin luotettavaa.

Koululaisista 23 % kokee koulutyöhön liittyvän työmäärän jatkuvasti tai melko usein liian suureksi, 75 % kokee työmäärän olevan sopiva ja 2 % kokee, että työmäärä on jatkuvasti tai melko usein liian vähäinen. Koulutyöhön liittyvän työmäärän kokemisessa ilmenee eroja tyttöjen ja poikien välillä. Pojista 27 % kokee koulutyöhön liittyvän työmäärän jatkuvasti tai melko usein liian suureksi. Tyttöillä vastaava osuus on 19 %. Vastaavasti 80 % tytöistä ja 71 % pojista on sitä mieltä, että koulutyöhön liittyvä työmäärä on sopiva. (Kuvio 2)

Kuvio 2: Tyttöjen, poikien ja kaikkien vastaajien kokemus koulun työ määrästä prosentteina

Muulla kuin Suomessa syntyneet vastaajat kokevat koulutyön määrän muita useammin jatkuvasti liian suureksi. Heistä 31 % ja Suomessa syntyneistä 23 % on sitä mieltä, että koulutyön määrä on melko usein tai jatkuvasti liian suuri. Jos taustamuuttujaksi valitaan kotikieli, tulos on hieman erilainen. Kotonaan useimmiten jotain muuta kieltä kuin suomea tai ruotsia puhuvista 11 % ja suomea tai ruotsia puhuvista 5 % kokee koulutyön määrän jatkuvasti liian suureksi. Ero näiden ryhmien väliltä kuitenkin poistuu, jos yhdistetään luokat melko usein tai jatkuvasti liian suuri, sillä 23 % suomea tai ruotsia puhuvista ja 24 % jotain muuta kieltä puhuvista kokee koulutyön määrän melko usein tai jatkuvasti liian suureksi.

Oppilaat, joilla on viikoittain useita fyysisiä tai psyykkisiä oireita, kokevat koulutyöhön liittyvän työ määrän muita useammin liian suureksi. 15 % oppilaista, joilla ei ole yhtään oiretta viikoittain, kokee koulutyöhön liittyvän työ määrän olevan liian suuri. Oppilaista, joilla on viikoittain 1-2 oiretta, 20 % kokee koulutyön määrän liian suureksi. 3-6 oiretta viikoittain kokevista 27 % ja 7-12 oiretta viikoittain kokevista peräti 39 % kokee koulutyön määrän liian suureksi. (Taulukko 2) Huomattavaa on, että paljon oireita (7-12 oiretta viikoittain) kokevien ryhmässä on myös eniten koulutyön määrän liian vähäiseksi kokevia.

Oireiden määrä viikoittain	Millaiseksi olet kokenut koulutyöhön liittyvän työ määräsi tämän lukuvuoden aikana? (n=1609)			
	Jatkuvasti / melko usein liian suuri	Sopiva	Jatkuvasti / melko usein liian vähäinen	Yhteensä
Ei oireita viikoittain	15 %	84 %	1 %	100 %
1-2 oiretta viikoittain	20 %	79 %	1 %	100 %
3-6 oiretta viikoittain	27 %	70 %	3 %	100 %
7-12 oiretta viikoittain	39 %	57 %	4 %	100 %

Taulukko 2: Kokemus koulutyöhön liittyvästä työ määrästä lukuvuoden aikana ja oireiden kokeminen prosentteina.

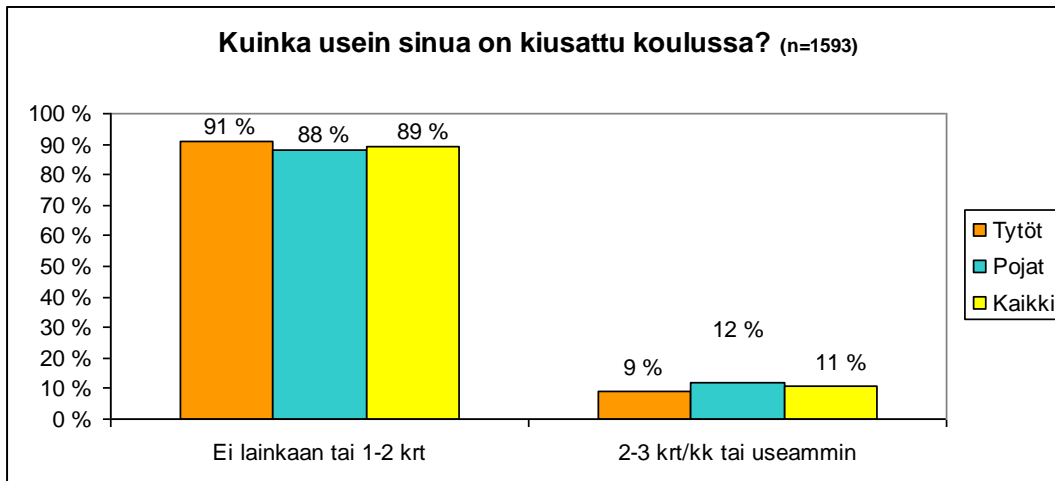
Koululounas on tärkeä osa koulussa viihtymistä. Koululaisista hieman yli puolet (53 %) on sitä mieltä, että koululounas on maultaan hyvää. Pojat ovat koululounaaseen tyttöjä tyytyväisempiä. Pojista 56 % ja tytöistä 47 % pitää koululounasta maultaan hyvänä. Tyytyväisyys koululounaan

makuun on yhteydessä kouluviihtyvyyteen. Koulussa hyvin viihtyvistä oppilaista 41 % ja koulussa huonosti viihtyvistä oppilaista 68 % on tyytymättömiä koululounaan makuun.

Koulukiusaaminen

Koulukiusaaminen määriteltiin kyselyssä seuraavalla tavalla: KIUSAAMISTA ON, kun yksittäinen oppilas tai oppilasjoukko sanoo tai tekee ilkeitä ja epämiellyttäviä asioita toiselle oppilaalle. Kiusaamista on myös se, että jotain oppilasta ärsytetään toistuvasti tavalla, josta hän ei pidä ja se, että oppilas jätetään tarkoituksellisesti asioiden ja tapahtumien ulkopuolelle. KIUSAAMISTA EI OLE se, että kaksi suunnilleen samanvahvuista koululaista riitelee tai tappelee keskenään. Kiusaamista ei myöskään ole se, että oppilasta kiusoitellaan leikkimielisesti. Koulukiusaamista kartoitettiin kysymyksillä, kuinka usein ja millä tavoin vastaaja on kiusattu koulussa ja kuinka usein vastaaja on osallistunut muiden kiusaamiseen kuluneen lukukauden aikana.

Kyselyyn vastanneista koululaisista 11 % on ollut koulukiusaamisen kohteena kuluneen lukukauden aikana. Koululaisista 67 % kertoo, että heitä ei ole kiusattu kuluneen lukukauden aikana, ja 22 % koululaisista ilmoitti, että heitä on kiusattu kerran tai kaksi kuluneen lukukauden aikana. Kerran tai kaksi kertaa kiusausta kokeneita ei kuitenkaan kiusaamisen määritelmien mukaan vielä katsota tulleen kiusatuksi. Lapsista 6 % ilmoitti tullessa kiusatuksi 2 tai 3 kertaa kuukaudessa ja 5 % koululaisista kiusataan kerran tai useita kertoja viikossa. Tytöistä suurempi osa kuin pojista on vastaajia, joita ei ole kiusattu lainkaan. Pojista 65 % ja tytöistä 71 % ilmoitti, että heitä ei ole kuluneen lukukauden aikana kiusattu lainkaan. Vastaavasti 6 % pojista ja 4 % tytöistä ilmoitti tullessa kiusatuksi kerran tai useamman kerran viikossa. Tyttöjen ja poikien jakaumat eivät kuitenkaan poikkea toisistaan tilastollisesti merkitsevästi.

Kuvio 3: Tyttöjen, poikien ja kaikkien vastaus kysymykseen, kuinka usein sinua on kiusattu koulussa prosentteina

Koulukiusaamisen kokemuksia tarkasteltiin suhteessa oppilaiden kokemuksiin koulusta turvallisena paikkana sekä suhteessa koulussa viihtymisen kokemuksiin luomalla näistä kaikista dikotomiset muuttujat. Koulun turvallisuutta mittaavassa kysymyksessä 'Tunnen oloni turvalliseksi tässä koulussa' yhdistettiin vaihtoehdot täysin samaa ja samaa mieltä sekä täysin eri ja eri mieltä. En osaa sanoa – vaihtoehdot koodattiin puuttuviksi tiedoiksi. Kouluviihtyvyyttä kuvaavassa kysymyksessä yhdistettiin hyvin tai melko paljon koulusta pitävien vastaukset sekä melko vähän tai ei lainkaan koulusta pitävien vastaukset. Kiusaamista kartoittaneessa kysymyksessä yhdistettiin vaihtoehdot "minua ei ole kiusattu" ja "minua on kiusattu vain kerran tai kaksi kertaa", joista luotiin luokka Ei kiusatut. Kiusattujen luokkaan luokiteltiin vastausvaihtoehdot 'minua on kiusattu 2 tai 3 kertaa kuukaudessa, noin kerran viikossa ja useita kertoja viikossa'.

Keskimäärin 83 % vastaajista kokee olonsa turvalliseksi koulussa. Tyttöjen ja poikien kokemukset koulunsa turvallisuudesta eivät poikkea toisistaan. Ristiintaulukoimalla vastaukset kiusaamisen kokemuksista ja kokemukset koulun turvallisuudesta havaittiin, että kiusaamista kokeneista

oppilaista noin neljäsosa (24 %) ei koe oloaan turvalliseksi koulussa. Niistä oppilaista, jotka eivät ole kokeneet kiusaamista, vain 3 % ei koe oloaan turvalliseksi koulussa (Taulukko 3). Koulussa viihtymisen ja koulukiusaamisen kokemusten välillä on myös selvä yhteys. Lapset, joita ei ole kiusattu, viihtyvät koulussa paremmin kuin ne lapset, joita on kiusattu koulussa (Taulukko 4).

Tunnen oloni turvalliseksi tässä koulussa	Ei kiusatut (n=1253)	Kiusatut (n=108)
Samaa tai täysin samaa mieltä	97 %	76 %
Eri tai täysin eri mieltä	3 %	24 %
Yhteensä	100 %	100 %

Taulukko 3: Kokemus koulusta turvallisena paikkana ja kokemus koulukiusatuksi tulemisesta prosentteina.

Mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä?	Ei kiusatut (n = 1414)	Kiusatut (n = 157)
Hyvin tai melko paljon	74 %	63 %
Melko vähän tai en lainkaan	26 %	37 %
Yhteensä	100 %	100 %

Taulukko 4: Kokemus koulunkäynnistä ja kokemus koulukiusatuksi tulemisestä prosentteina.

Kun ristiintaulukoidaan koulukiusaaminen sekä koettu terveydentilan ja oireiden kokeminen havaitaan, että koulukiusaamista kokeneista lapsista neljäsosa (25 %) kokee terveydentilansa kohtalaiseksi tai huonoksi. Niistä lapsista, jotka eivät ole olleet koulukiusaamisen kohteena, vain 7 % kokee terveytensä kohtalaiseksi tai huonoksi (Taulukko 5). Koulukiusatuilla lapsilla on myös huomattavasti useammin useita oireita viikoittain verrattuna lapsiin, joita ei ole kiusattu (Taulukko 6).

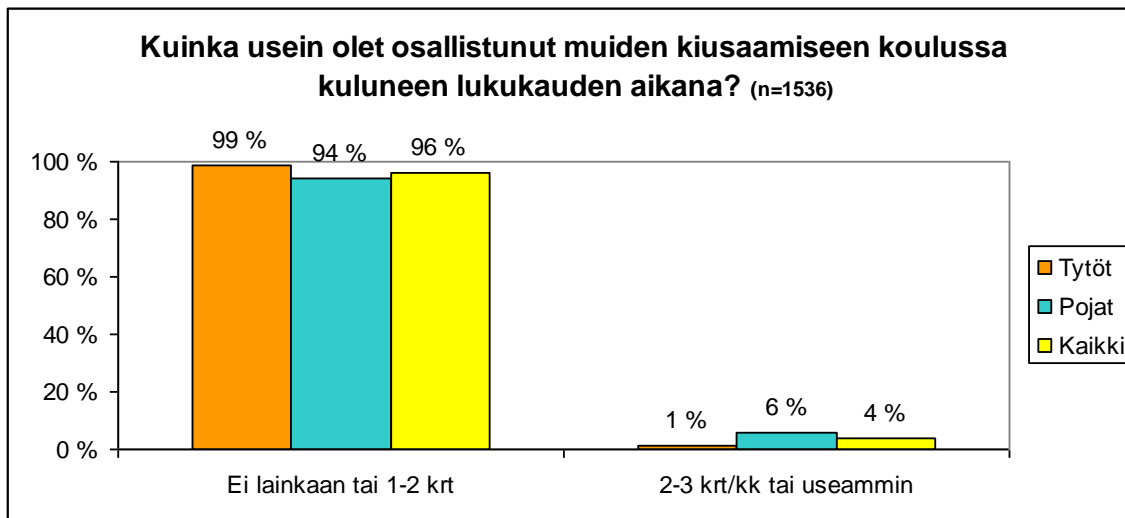
Onko terveytesi mielestäsi...?	Ei kiusatut (n = 1409)	Kiusatut (n = 156)
erinomainen	37 %	30 %
hyvä	56 %	45 %
kohtalainen	6 %	21 %
huono	1 %	4 %
Yhteensä	100 %	100 %

Taulukko 5: Kokemus omasta terveydestä ja kokemus koulukiusatuksi tulemisestä prosentteina.

Oireiden kokeminen	Ei kiusatut (n=1429)	Kiusatut (n=160)
0 oiretta viikoittain	31 %	10 %
1-2 oiretta viikoittain	28 %	19 %
3-6 oiretta viikoittain	29 %	40 %
7-12 oiretta viikoittain	12 %	31 %
Yhteensä	100 %	100 %

Taulukko 6: Oireiden kokeminen ja kokemus koulukiusatuksi tulemisestä prosentteina.

Vastaajista 76 % ei ole osallistunut muiden kiusaamiseen kuluneen lukukauden aikana. Poikien ja tyttöjen välillä ei tässä ole kovinkaan suurta eroa. Oppilaista 4 % kertoi osallistuneensa muiden kiusaamiseen 2 tai 3 kertaa kuukaudessa tai useammin. (Kuvio 4)

Kuvio 4: Tyttöjen, poikien ja kaikkien vastaus kysymykseen, kuinka usein olet osallistunut muiden kiusaamiseen koulussa kuluneen lukukauden aikana prosentteina

Usein muiden kiusaamiseen osallistuvat tulevat myös itse kiusatuksi muita useammin. Tämä on havaittu myös muissa tutkimuksissa (Kirves, Stoor-Grenner, 2010). Lapset, jotka tässä kyselyssä raportoivat olleensa tappelussa, jossa on käytetty väkivaltaa, viimeisen 12 kuukauden aikana, ovat muita useammin osallistuneet muiden kiusaamiseen tai olleet kiusaamisen kohteena.

6.1.2. AIKUISET HUOLEHTIJOINA – TUKI AIKUISILTA

Lasten hyvinvointi on suurelta osin aikuisten käsissä. Aikuissuhteet, tuki ja hyväksyntä aikuisilta vaikuttavat lasten hyvinvointiin. Lasten ja aikuisten välisiä suhteita ja ajankäyttöä kartoitettiin kysymällä perheen yhteisten aterioiden määrää, kuinka paljon vanhemmat tietävät lapsen asioista, kuinka helppoa lasten on puhua muiden kanssa itseä vaivaavista asioista sekä lasten kokemusta kodin ilmapiiristä.

Koululaisilta kysyttiin, kuinka helppoa heidän on puhua itseään vaivaavista asioista eri henkilöiden kanssa. Tyttöjen ja poikien on lähes yhtä helppoa puhua äidin, sisarusten, ystävien ja kouluterveydenhoitajan tai koulukuraattorin kanssa. Isän kanssa puhuminen sen sijaan on pojille helpompaa kuin tytöille. Pojat kokevat myös opettajan ja sukulaisen tai muun tutun aikuisen kanssa puhumisen helpommaksi kuin tytöt. Luottamuksessa opettajaan ei kuitenkaan ilmene eroja sukupuolten välillä.

Alla olevaan taulukkoon 7 on listattu poikien ja tyttöjen vastausprosentit sen mukaan, kuinka helppoa heidän on puhua eri henkilöiden kanssa heitä itseään todella vaivaavista asioita.

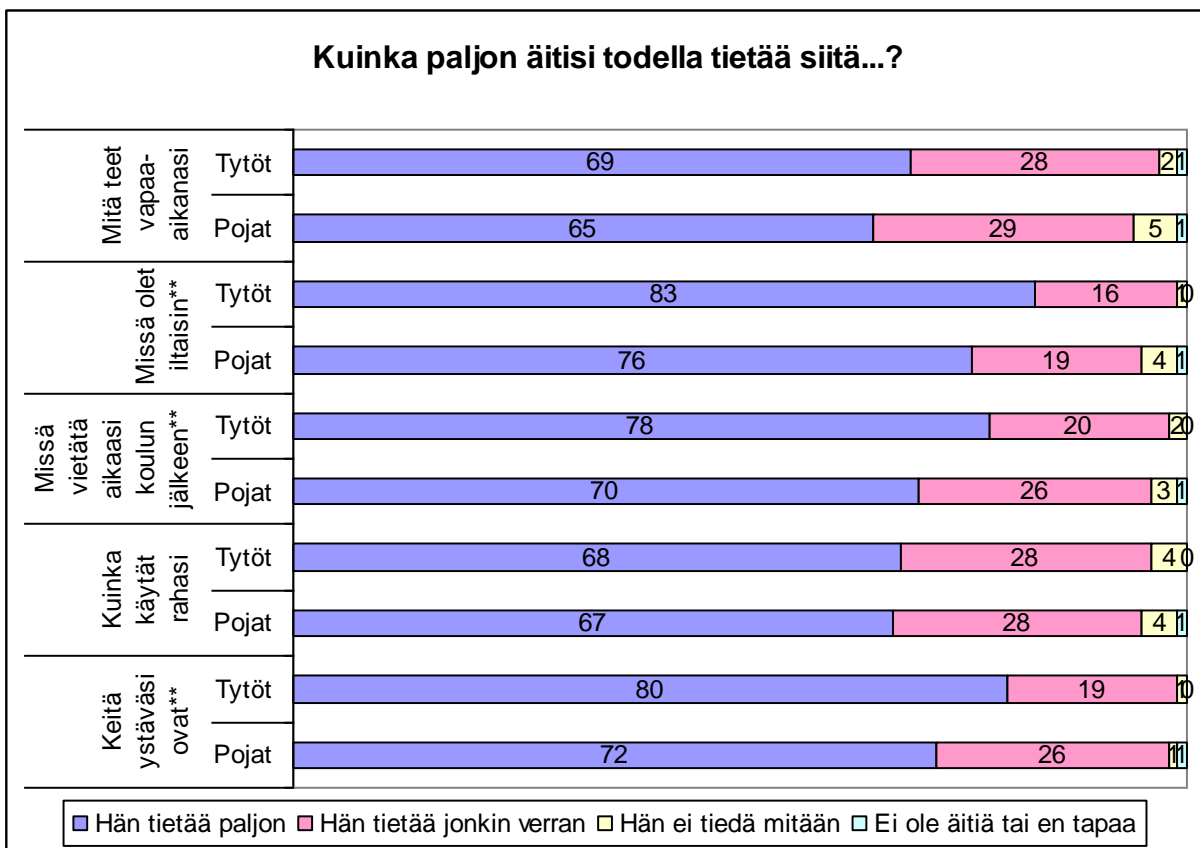
Kuinka helppoa sinun on puhua seuraavien henkilöiden kanssa sinua todella vaivaavista asioista?		Pojat %	Tytöt %	Kaikki %
Isä	Helppoa tai hyvin helppoa	88	77	82
	Vaikeaa tai hyvin vaikeaa	9	19	14
	Ei ole tai en tapaa heitä	3	4	4
	Yhteensä	(n = 816) 100	(n = 737) 100	(n = 1553) 99
Äiti	Helppoa tai hyvin helppoa	94	92	93
	Vaikeaa tai hyvin vaikeaa	5	7	6
	Ei ole tai en tapaa heitä	1	1	1
	Yhteensä	(n = 800) 100	(n = 728) 100	(n = 1528) 100
Sisko tai veli	Helppoa tai hyvin helppoa	71	68	70
	Vaikeaa tai hyvin vaikeaa	23	24	23
	Ei ole tai en tapaa heitä	6	8	7
	Yhteensä	(n = 792) 100	(n = 727) 100	(n = 1519) 100
Sukulainen tai tuttu aikuinen	Helppoa tai hyvin helppoa	70	64	67
	Vaikeaa tai hyvin vaikeaa	26	33	30
	Ei ole tai en tapaa heitä	4	3	3
	Yhteensä	(n = 774) 100	(n = 719) 100	(n = 1493) 100
Ystävät	Helppoa tai hyvin helppoa	83	87	85
	Vaikeaa tai hyvin vaikeaa	15	12	14
	Ei ole tai en tapaa heitä	2	1	1
	Yhteensä	(n = 803) 100	(n = 736) 100	(n = 1539) 100
Koulu terveydenhoitaja tai kuraattori	Helppoa tai hyvin helppoa	65	61	63
	Vaikeaa tai hyvin vaikeaa	26	33	29
	Ei ole tai en tapaa heitä	9	6	8
	Yhteensä	(n = 779) 100	(n = 725) 100	(n = 1504) 100
Opettaja	Helppoa tai hyvin helppoa	67	58	63
	Vaikeaa tai hyvin vaikeaa	30	40	34
	Ei ole tai en tapaa heitä	3	2	3
	Yhteensä	(n = 809) 99	(n = 737) 100	(n = 1546) 100

Taulukko 7: Tyttöjen, poikien ja kaikkien vastaukset kysymykseen, kuinka helppoa sinun on puhua eri henkilöiden kanssa sinua todella vaivaavista asioista prosentteina

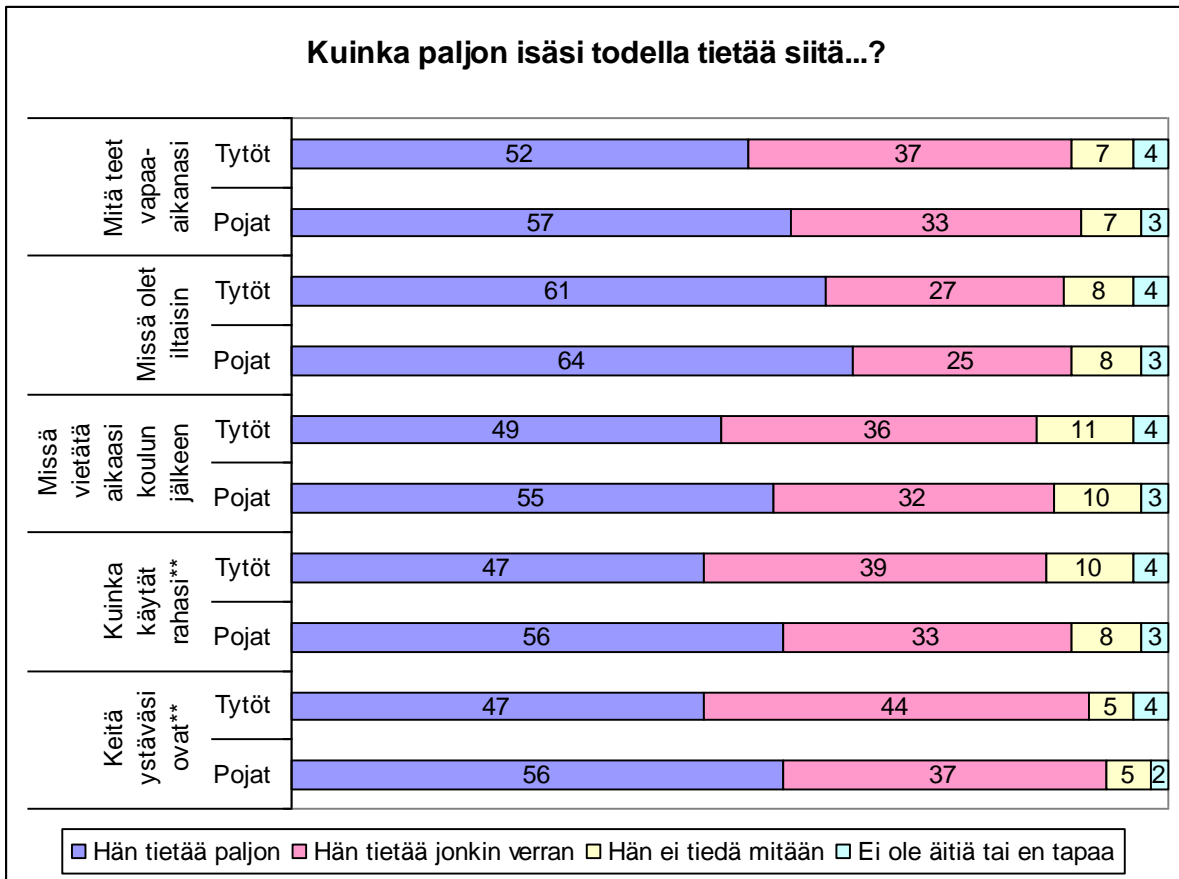
Kodin ilmapiiriin kokemisella on yhteys siihen, kuinka helppoa vastaajan on puhua häntä todella vaivaavista asioista kotona. Mitä paremmaksi vastaajat arvioivat kodin ilmapiiriin, sitä helpommaksi he kokevat itseä vaivaavista asioista puhumisen äidin, isän tai sisken ja veljen kanssa. Kodin ilmapiiriin hyväksi kokeville puhuminen myös opettajan, kouluterveydenhoitajan tai koulukuraattorin sekä sukulaisen tai muun tutun aikuisen kanssa on helpompaa kuin niille koululaisille, joiden kotona on huono ilmapiiri. Helppous puhua ystävien kanssa sen sijaan ei riipu kodin ilmapiiristä.

Kodin ilmapiiriin kokemisella havaittiin olevan yhteys myös siihen, kuinka paljon vastaajat arvelivat vanhempiensa tietävän heitä koskevista asioista. Mitä paremmaksi lapset kokevat kotinsa ilmapiiriin, sitä enemmän he arvioivat vanhempiensa tietävän heitä koskevista asioista.

Tyttöjen ja poikien välillä on eroja siinä, kuinka paljon vanhemmat tietävät heitä koskevista asioista. Tytöt arvioivat äidin tietävän enemmän omista asioistaan kuin pojat, ja pojat arvioivat isänsä tietävän omista asioistaan enemmän kuin mitä tytöt arvioivat. (Kuviot 5 ja 6)

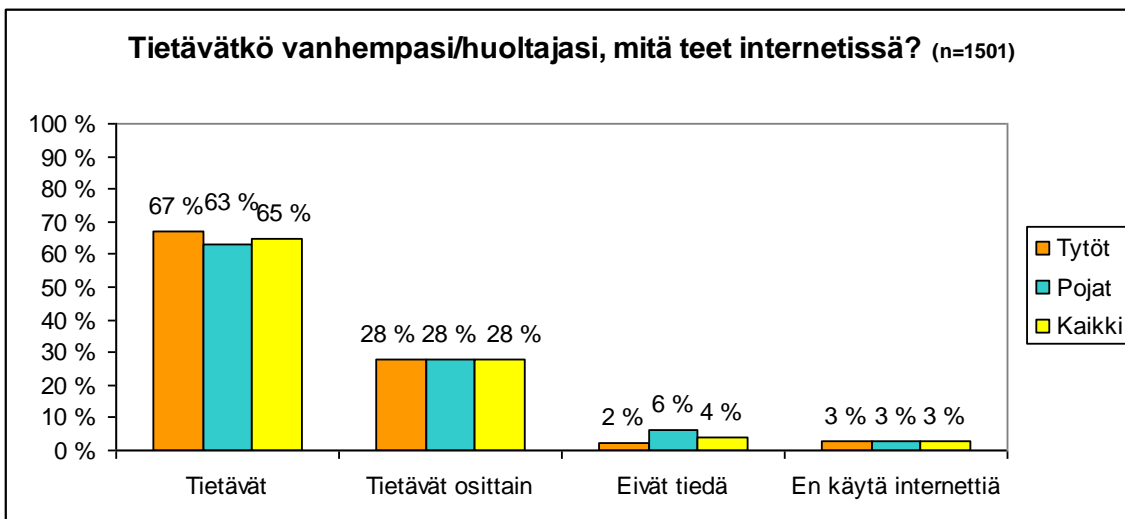

Kuvio 5: Tyttöjen ja poikien vastaukset kysymykseen, kuinka paljon äitisi todella tietää heidän asioistaan prosentteina koko aineistosta. ** = tilastollisesti merkitsevä ero poikien ja tyttöjen välillä, χ^2 -testi, $p < .01$

Kuvio 6: Tyttöjen ja poikien vastaukset kysymykseen, kuinka paljon isäsi todella tietää heidän asioistaan prosentteina koko aineistosta. ** = tilastollisesti merkitsevä ero poikien ja tyttöjen välillä, χ^2 -testi, $p < .01$

Koululaisilta kysyttiin, tietävätkö heidän vanhempansa, mitä he tekevät internetissä. Vastaajista 65 % vastasi, että vanhemmat tietävät. Lapsista 28 % vastasi, että vanhemmat tietävät vain osittain ja 4 % vastasi, että vanhemmat eivät tiedä lainkaan, mitä he internetissä tekevät. Vastaajista 3 % ilmoitti, että he eivät käytä internetiä. Poikien ja tyttöjen välillä suurin ero on niiden vastaajien määrässä, joiden vanhemmat eivät tiedä lainkaan, mitä lapset tekevät internetissä. (Kuvio 7)

Kuvio 7: Tyttöjen, poikien ja kaikkien vastaajien vastaukset kysymykseen, tietävätkö vanhempasi/huoltajasi, mitä teet internetissä prosentteina

Perheen yhteisten aterioiden määrän on havaittu olevan yhteydessä lasten hyvinvointiin (Fiese, 2008). Kyselyyn vastanneista koululaisista vain hieman yli puolet (55%) syö koulupäivisin yhteisen aterian perheensä kanssa. Lapsista 35 % vastasi, että kotona valmistetaan ateria, mutta kaikki eivät syö yhdessä ja 10 % vastasi, että kotona ei ole varsinaista ateriaa, vaan jokainen ottaa itselleen syötävää koulupäivisin. Viikonloppuisin perheet syövät useammin yhteisen aterian kuin koulupäivisin (taulukko 8).

	Koulupäivisin (n=1491)	Viikonloppuisin (n=1450)
Ei varsinaista ateriaa, vaan jokainen ottaa itselleen syötävää	10 %	6 %
Valmistetaan ateria, mutta koko perhe ei syö yhtä aikaa	35 %	14 %
Syömme yhteisen aterian, jolloin yleensä kaikki ovat ruokapöydässä	55 %	80 %
Yhteensä	100 %	100 %

Taulukko 8: Perheen yhteisten aterioiden määrä koulupäivisin ja viikonloppuisin prosentteina

Lapset, joiden perheessä syödään yhteinen ateria, jolloin kaikki ovat läsnä, arvioivat kotinsa ilmapiirin paremmaksi kuin ne lapset, joiden perheessä jokainen ottaa itselleen syötävää, eikä varsinaista yhteistä ateriaa ole. Taulukossa 9 on kuvattu kodin ilmapiirin yhteyttä perheiden viikonloppuaterioiden käytäntöihin. Ne koululaiset, joiden perheissä syödään viikonloppuisin yhteinen ateria, jolloin kaikki ovat läsnä, kokevat kodin ilmapiirin muita lapsia useammin erittäin tai melko hyväksi.

	Syömme yhteisen aterian, jolloin kaikki ovat läsnä (n = 1163)	Valmistetaan ateria, mutta koko perhe ei syö yhtä aikaa (n = 203)	Ei varsinaista ateriaa, vaan jokainen ottaa itselleen syötävää (n = 80)
Kodin ilmapiiri erittäin / melko hyvä	95 %	88 %	84 %
Kodin ilmapiiri ei hyvä eikä huono	4 %	11 %	10 %
Kodin ilmapiiri erittäin / melko huono	1 %	1 %	6 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %

Taulukko 9: Kokemus kodin ilmapiiristä ja perheen yhteisten aterioiden määrä viikonloppuisin prosentteina

Kodin ilmapiiriin kokee 93 % lapsista erittäin hyväksi tai melko hyväksi. Lapsista 5 % vastaa, että kodin ilmapiiri ei ole hyvä eikä huono ja 2 % lapsista pitää ilmapiiriä melko tai erittäin huonona.

Kokemuksella kodin ilmapiiristä ja perheen toimeentulosta on selvä yhteys. Ne lapset, jotka kokevat perheensä tulevan taloudellisesti toimeen erittäin tai melko hyvin, kokevat muita lapsia useammin kotinsa ilmapiirin erittäin tai melko hyväksi. Lapset, jotka kokevat, että heidän perheensä ei tule kovin hyvin tai lainkaan toimeen taloudellisesti, kokevat kodin ilmapiirin muita lapsia useammin erittäin tai melko huonoksi. (Taulukko 10)

	Perheeni tulee erittäin tai melko hyvin toimeen taloudellisesti (n = 1387)	Perheeni taloudellinen toimeentulo on keskitasoa (n = 124)	Perheeni ei tule kovin hyvin tai ei lainkaan toimeen taloudellisesti (n = 21)
Kodin ilmapiiri erittäin / melko hyvä	95 %	82 %	52 %
Kodin ilmapiiri ei hyvä eikä huono	4 %	16 %	19 %
Kodin ilmapiiri erittäin tai melko huono	1 %	2 %	29 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %

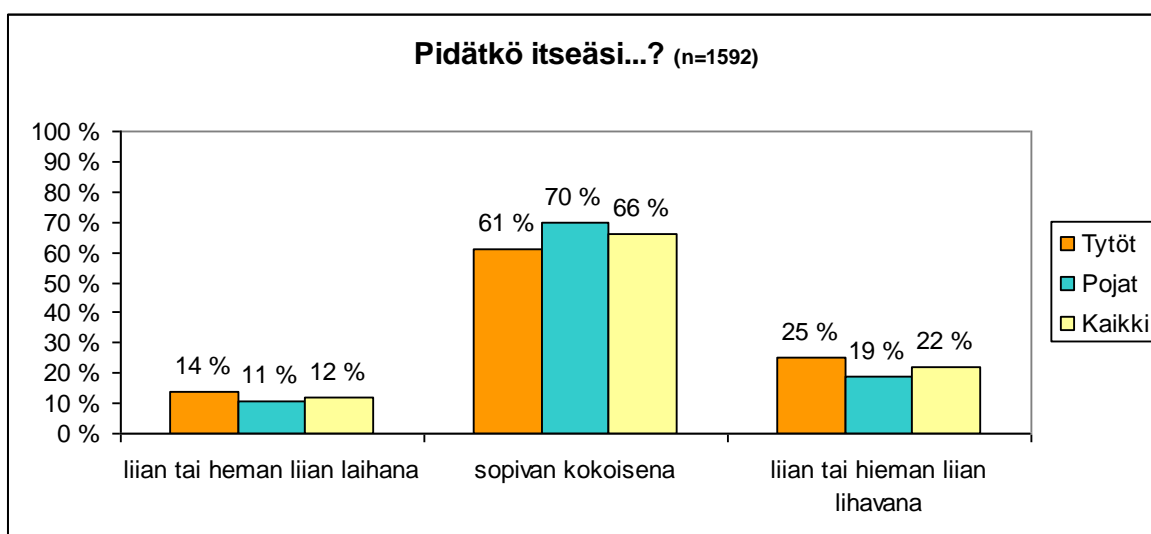
Taulukko 10: Kodin ilmapiiri perheen taloudellisen toimeentulon mukaan ryhmiteltynä

6.1.3. TERVEYS

Terveyden kokeminen ja oireilu tai oireiden puuttuminen ovat tärkeitä hyvinvoinnin osatekijöitä ja vaikuttavat elämän laatuun. Selvityksessä tarkasteltiin lasten kokemaa terveyttä usean eri kysymyksen avulla. Myös lasten psyykkistä hyvinvointia ja kuvaa omasta itsestä kartoitettiin. Lapsilta kysyttiin oireiden kokemuksista, käsityksistä omasta terveydestä, fyysisestä kunnosta, laihuudesta / lihavuudesta ja väsymyksen kokemisesta.

Suurin osa koululaisista arvioi terveydentilansa hyväksi tai erinomaiseksi. Lapsista 92 % on sitä mieltä, että heidän terveydentilansa on erinomainen tai hyvä. Vastaaajista 8 % pitää terveydentilaansa kohtalaisena tai huonona. Fyysistä kuntoaan pitää 87 % vastaaajista erittäin hyvänä tai hyvänä. Fyysistä kuntoaan kohtalaisena tai huonona pitää 13 % lapsista. Tyttöjen ja poikien välillä ei ole merkittäviä eroja näissä vastauksissa.

Koululaisista 66 % pitää itseään sopivan kokoisena. Sen sijaan reilu viidennes (22 %) koululaisista pitää itseään ainakin hieman liian lihavana ja yli kymmenes (12 %) ainakin hieman liian laiha. Tyttöjen ja poikien jakaumat eroavat toisistaan. Tytöistä 61 % ja pojista 70 % pitää itseään sopivan kokoisena. Ainakin hieman liian lihavaksi itsensä kokee 25 % tytöistä ja 19 % pojista, ja ainakin hieman liian laiha itseään pitää 14 % tytöistä ja 11 % pojista. (Kuvio 8)

Kuvio 8: Tyttöjen, poikien ja kaikkien vastaukset omaa kehon kuvaa koskevaan kysymykseen prosentteina

12-vuotiaiden koululaisten huonon koetun terveydentilan on aiemmissa tutkimuksissa todettu olevan yhteydessä mm riittämättömään liikuntaan, huonoon luokan koettuun ilmapiiriin, opettajilta saatuun riittämättömään sosiaaliseen tukeen, ylipainoon ja runsaisiin psykosomaattisiin oireisiin (Honkinen, 2009).

Tämän selvityksen mukaan paljon vapaa-ajallaan liikkuvat oppilaat kokevat terveytensä useammin erinomaiseksi tai hyväksi verrattuna vähän liikkuviin oppilaisiin. Oppilailta kysyttiin, kuinka monta tuntia viikossa he tavallisesti harrastavat liikuntaa vapaa-aikanaan niin, että hengästyy tai hikoilee. Oppilaista 12 % arvioi liikkuvansa noin tunnin viikossa tai sen alle vapaa-aikanaan ja neljäsosa 25 % liikkuu 2-3 tuntia viikossa. Oppilaista 63 % liikkuu yli neljä tuntia viikossa. Kahdesta kolmeen tuntia viikossa liikkuvista 92 % kokee terveytensä erinomaiseksi tai hyväksi kun enintään tunnin liikkuvista oppilaista 83 % kokee näin (Taulukko 11). Oman kehon kuvan kokemisella ja terveyden kokemisella on myös yhteys. Liian lihavana tai hieman liian lihavana itseään pitävät oppilaat kokevat muita oppilaita useammin terveytensä kohtalaiseksi tai huonoksi. (Taulukko 12).

Kokemus omasta terveydestä	Vapaa-ajalla harrastetun liikunnan määrä			
	Enintään h/vko (n=192)	Noin 2-3 tuntia (n=395)	Noin 4-6 tuntia (n=522)	Noin 7 h tai enemmän (n=458)
Erinomainen tai hyvä	83 %	92 %	93 %	95 %
Kohtalainen tai huono	17 %	8 %	7 %	5 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 11: Vapaa-ajalla harrastetun liikunnan määrä ja koettu terveys prosentteina

Kokemus terveydestä	Kokemus omasta kehon kuvasta		
	Liian laiha tai hieman liian laiha (n=188)	Sopivan kokoinen (n=1043)	Liian lihava tai hieman liian lihava (n=335)
Erinomainen tai hyvä terveys	91 %	96 %	79 %
Kohtalainen tai huono terveys	9 %	4 %	21 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %

Taulukko 12: Kokemus omasta kehon kuvasta ja terveydestä prosentteina

Terveydentilan kokemusten osalta kyselyssä selvitettiin, miten usein koululaiset kokevat seuraavia oireita: päänsärkyä, vatsakipua, niska-hartiasärkyä, selkäkipua, masentuneisuutta, ärtyneisyyttä tai pahantuulisuutta, hermostuneisuutta, vaikeuksia päästä uneen, huimauksen tunnetta, ruokahaluttomuutta, jännittyneisyyttä ja heräilemistä öisin. Kysytyjä oireita oli kaikkiaan 12. Oppilailta kysyttiin, onko heillä kyseisiä oireita lähes päivittäin, useammin kuin kerran viikossa tai lähes päivittäin, noin kerran viikossa, noin kerran kuussa vai harvemmin tai ei koskaan.

Eniten koululaisilla ilmenee ärtyneisyyttä ja pahantuulisuutta, jota kokee 40 % vastaajista vähintään kerran viikossa. Vastaajista 33 %:lla on hermostuneisuutta vähintään kerran viikossa. Myös vaikeuksia päästä uneen ja päänsärkyä esiintyy lähes kolmasosalla vastaajista vähintään kerran viikossa (Taulukko 13). Luvut ovat huolestuttavan suuria. On kuitenkin hyvä huomioida, että esimerkiksi koululaisten kokema ärtyneisyys tai hermostuneisuus saattaa usein olla hyvin hetkellistä ja tunnereaktio johonkin ikävään ärsykkeeseen, eikä pysyvämpi tunnetila tai oire.

Kuinka usein sinulla on ollut seuraavia oireita viimeisen 6 kuukauden aikana?	Vähintään kerran viikossa	Harvemmin kuin kerran viikossa
Päänsärky (n = 1603)	29 %	71 %
Vatsakipu (n = 1591)	20 %	80 %
Niska-hartiasärky (n = 1581)	25 %	75 %
Selkikipu (n = 1586)	14 %	86 %
Masentuneisuutta (n = 1581)	18 %	82 %
Ärtynyt tai pahantuneisuus (n = 1600)	40 %	60 %
Hermotuneisuutta (n = 1586)	33 %	67 %
Vaikeuksia päästä uneen (n = 1593)	30 %	70 %
Huimauksen tunnetta (n = 1588)	13 %	87 %
Ruokahaluttomuutta (n = 1583)	18 %	82 %
Jännittyneisyyttä (n = 1578)	26 %	74 %
Heräilemistä öisin (n = 1587)	25 %	75 %

Taulukko 13: Oireiden kokeminen vähintään kerran viikossa ja harvemmin kuin kerran viikossa prosentteina

Pojat kokevat oireita jonkin verran vähemmän kuin tytöt (Taulukko 14), mutta erot eivät ole kovin suuria. Oireiden kokemista mittaavissa osioissa ainoa tilastollisesti merkitsevä ero tyttöjen ja poikien jakaumissa löytyy päänsärlyn kokemisesta. Tytöt kokevat päänsärkyä poikia useammin. Tytöistä 34 % ja pojista 26 % kokee päänsärkyä vähintään kerran viikossa. Oireita mittaavien muuttujien pohjalta muodostettiin uusi muuttuja, jonka arvo kertoo, kuinka monta fyysistä oireita (1-12) vastaajalla on vähintään kerran viikossa. Tämän perusteella havaittiin, että 43 %:lla lapsista on kolmen tai useamman oireen kokemus vähintään kerran viikossa.

Viikoittainen oireiden kokemisen määrä	Pojat (n = 871)	Tytöt (n = 762)
Ei yhtään oiretta viikoittain	36 %	26 %
1-2 oiretta viikoittain	24 %	28 %
3-6 oiretta viikoittain	28 %	32 %
7-12 oiretta viikoittain	12 %	14 %
Yhteensä	100 %	100 %

Taulukko 14: Oireiden kokeminen sukupuolen mukaan prosentteina

Tässä selvityksessä havaittiin pieni yhteys päivittäin tietokoneella vietetyn ajan ja terveyden kokemisen välillä. Yli neljä tuntia päivässä koulupäivisin ja viikonloppuisin tietokoneella viettävistä oppilaista muita suurempi osa kokee terveydentilansa kohtalaiseksi tai huonoksi. (Taulukot 15 ja 16)

Kokemus terveydestä	Kuinka monta tuntia KOULUPÄIVISIN tavallisesti pelaat vapaa-aikanasi tietokone- tai konsolipelejä tai vietät muuten aikaa tietokoneella?			
	En lainkaan (n=229)	Alle 2h/päivä (n=935)	Yli 2 h mutta alle 4 h päivässä (n=224)	4 tuntia tai enemmän /päivä (n=61)
Erinomainen tai hyvä terveys	93 %	93 %	91 %	79 %
Kohtalainen tai huono terveys	7 %	7 %	9 %	21 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 15: Tietokoneella pelaaminen koulupäivisin ja koettu terveys

Kokemus terveydestä	Kuinka monta tuntia VIIKONLOPPUISIN tavallisesti pelaat vapaa-aikanasi tietokone- tai konsolipelejä tai vietät muuten aikaa tietokoneella?			
	En lainkaan (n=124)	Alle 2h/päivä (n=743)	Yli 2 h mutta alle 4 h päivässä (n=376)	4 tuntia tai enemmän /päivä (n=181)
Erinomainen tai hyvä terveys	91 %	95 %	91 %	83 %
Kohtalainen tai huono terveys	9 %	5 %	9 %	17 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 16: Tietokoneella pelaaminen viikonloppuisin ja koettu terveys

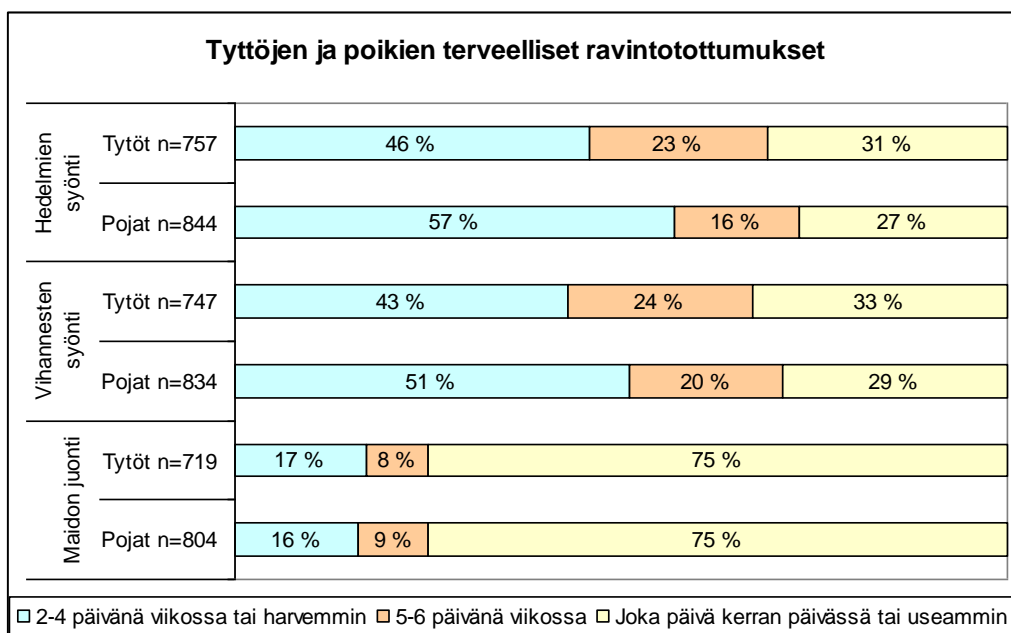
6.1.4. TERVEYSTOTTUMUKSET JA RISKIKÄYTTÄYTYMINEN

Lapsena omaksutut terveystottumukset luovat pohjaa terveystottumuksille tulevaisuudessa ja vaikuttavat hyvinvointiin sekä lapsena että aikuisena. Terveystottumuksia kartoitettiin kysymyksillä aamiaisen, kouluruuan ja tiettyjen terveellisten ja epäterveellisten ruokalajien syömisen käytännöistä ja unen sekä liikunnan määrästä. Riskikäyttäytymisen osalta tarkasteltiin loukkaantumisten ja tappeluun joutumisen määriä sekä tupakanpolton ja humalassa olemisen kokemuksia. Myös TV:n katsomisen ja pelaamisen määrää tarkasteltiin osana mahdollista riskikäyttäytymistä.

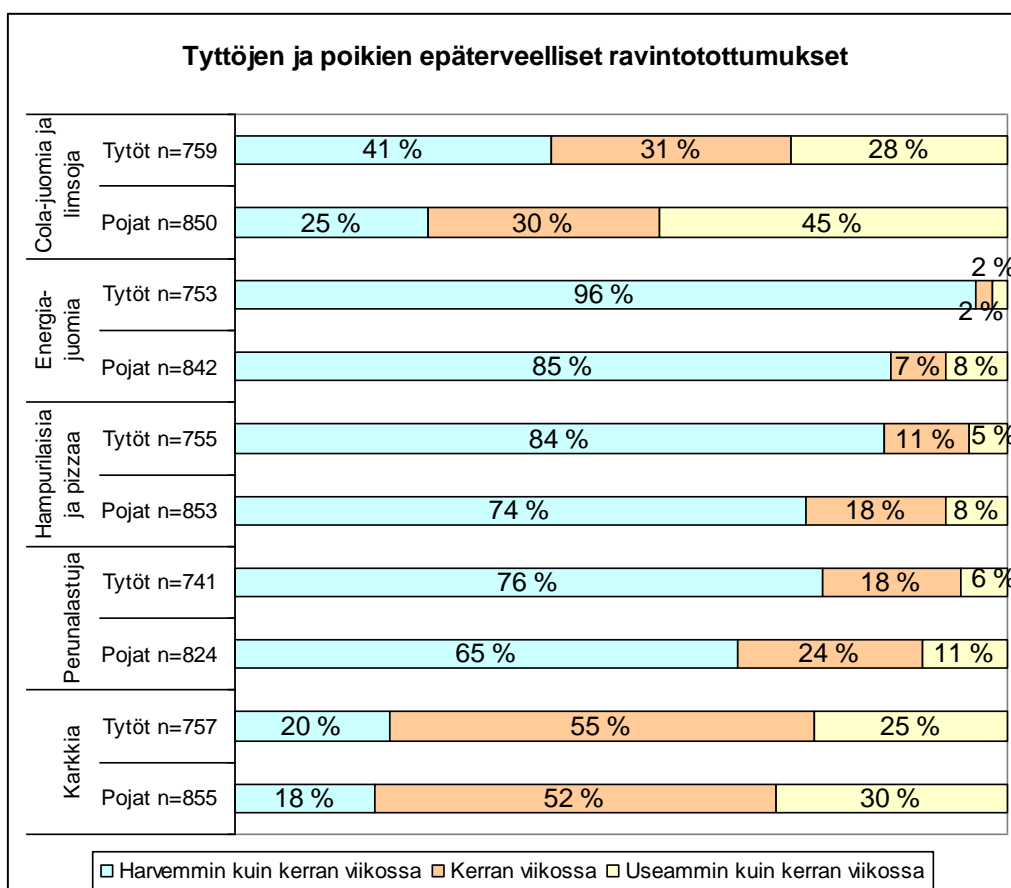
Tyttöjen ja poikien ravintotottumukset eroavat jonkin verran toisistaan. Tyttöillä ravintotottumukset ovat yleisesti ottaen terveellisemmät kuin pojilla erityisesti kun tarkastellaan epäterveellisten ruokien syömistä. Aamiaisen ja kouluruuan syömisen suhteen ei ole merkittävää eroa tyttöjen ja poikien tottumusten välillä, vaikka pojat pitävätkin tyttöjä useammin kouluruokaa maultaan hyvänä.

Vastaajilta kysyttiin, kuinka usein he syövät tai juovat tiettyjä elintarvikkeita ja juomia. Tytöistä 31% ja pojista 27 % syö hedelmiä joka päivä kerran päivässä tai useammin. Vihanneksia syödään hieman useammin kuin hedelmiä. Tytöistä 33 % ja pojista 29 % syö vihanneksia päivittäin. Maitoa juo päivittäin kolme neljäsosaa sekä tytöistä että pojista. (Kuvio 9)

Pojat juovat cola-juomia tai limsoja, jotka sisältävät sokeria huomattavasti tyttöjä useammin. Pojista 45 % ja tytöistä 28 % juo cola-juomia ja limsoja useammin kuin kerran viikossa. Karkkia syö 30 % pojista ja 25 % tytöistä useammin kuin kerran viikossa. Energiajuomien ei pitäisi kuulua lainkaan 11-vuotiaiden lasten ruokavalioon, mutta 8 % pojista kertoo juovansa niitä useammin kuin kerran viikossa. Hampurilaisia ja pizzaa syö 8 % pojista ja 5 % tytöistä vähintään kerran viikossa. Perunalastuja syödään jonkin verran enemmän. Pojista 11 % ja tytöistä 6 % syö perunalastuja useammin kuin kerran viikossa. (Kuvio 10)

Kuvio 9: Tyttöjen ja poikien terveelliset ravintotottumukset: hedelmien ja vihannesten syömisen ja maidon juomisen useus prosentteina

Kuvio 10: Tyttöjen ja poikien epäterveelliset ravintotottumukset: Cola-juomien, limsojen ja energiajuomien sekä hampurilaisten ja pizzan, perunalastujen ja karkin kulutuksen useus tytöillä ja pojilla prosentteina

Tytttöjen ja poikien tottumukset sen suhteen, kuinka usein he syövät aamiaista tai kouluruokaa, eivät eroa toisistaan. Sekä tytöistä että pojista 76 % syö aamiaisen kaikkina koulupäivinä ja 90 %

syö aamiaista molempina aamuina viikonloppuisin. Kaikkina koulupäinä koululounaan ilmoittaa syövänsä 80 % vastaajista.

Koululaisilta kysyttiin, kuinka monta tuntia viikossa he tavallisesti harrastavat liikuntaa vapaa-aikanaan niin, että he hengästyvät tai hikoilevat. Lapsista keskimäärin 12 % harrastaa viikossa liikuntaa enintään tunnin. Liikuntaa noin 2-3 tuntia viikossa harrastaa 25 %, 4-6 tuntia 34 % ja noin 7 tuntia tai enemmän harrastaa 29 % lapsista. Tytöissä ja pojissa on jokseenkin yhtä paljon niitä, jotka harrastavat liikuntaa enintään tunnin viikossa. Valtaosa tytöistä (67 %) ja noin puolet pojista (51 %) harrastaa liikuntaa noin 2-6 tuntia viikossa. Sen sijaan pojista huomattavasti suurempi osuus kuin tytöistä harrastaa liikuntaa noin 7 tuntia tai enemmän. (Taulukko 22)

Kuinka monta tuntia viikossa tavallisesti harrastat liikuntaa vapaa-aikanasi niin, että hengästyit tai hikoilet?	Pojat (n = 850)	Tytöt (n = 754)	Kaikki (n = 1604)
Enintään tunnin	12 %	12 %	12 %
Noin 2-3 tuntia	20 %	30 %	25 %
Noin 4-6 tuntia	31 %	37 %	34 %
Noin 7 tuntia tai enemmän	37 %	21 %	29 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %

Taulukko 17: Tyttöjen ja poikien liikunnan harrastamisen määrä prosentteina

Kyselyssä selvitettiin koululaisten riskikäyttäytymistä kysymällä tapaturmien määrää, väkivaltaisiin tappeluihin osallistumisen määrää sekä päihteiden käyttöä. Lapsilta kysyttiin, kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana hän on loukkaantunut niin, että on joutunut lääkärin tai sairaanhoitajan hoidettavaksi. Kyselylomakkeessa loukkaantumista koskevaa kysymystä edelsi seliteteksti, jossa loukkaantuminen oli määritelty seuraavasti: ”Monet nuoret loukkaavat itsensä urheillessaan tai tapellessaan toisten kanssa eri paikoissa esimerkiksi kaduilla tai kotona. Loukkaantumisiin luetaan myös myrkytystilat ja palovammat, mutta ei sairauksia kuten esimerkiksi vatsatauti tai flunssa. Seuraava kysymys koskee tapaturmia, joita sinulla on saattanut olla viimeisen vuoden aikana.”

Pojille on sattunut tyttöjä enemmän tapaturmia. Tytöistä 61 % ja pojista 51 % ei viimeisen 12 kuukauden aikana ole loukkaantunut lainkaan. Tytöistä vajaa viidennes (17 %) ja pojista neljäsosa (25 %) on loukkaantunut vähintään kaksi kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana. (Taulukko 17)

	Tytöt (n = 732)	Pojat (n = 801)
En lainkaan	61 %	51 %
1 kerran	22 %	24 %
2-3 kertaa	14 %	19 %
4 kertaa tai useammin	3 %	6 %
Yhteensä	100 %	100 %

Taulukko 18: Koululaisten vastaus kysymykseen, kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana olet loukkaantunut niin, että olet joutunut lääkärin tai sairaanhoitajan hoidettavaksi, sukupuolen mukaan jaoteltuna prosentteina.

Lapsilta kysyttiin myös, kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana hän on ollut tappelussa, jossa on käytetty väkivaltaa. Väkivaltaisissa tappeluissa mukana oleminen on vastausten mukaan pojilla huomattavasti yleisempää kuin tytöillä. Tytöistä 89 % ja pojista vain hieman yli puolet (56 %) ilmoitti, että ei viimeisen 12 kuukauden aikana ole ollut lainkaan mukana tappelussa, jossa on käytetty väkivaltaa. Pojista 23 % ja tytöistä 4 % on ollut mukana tappelussa yli kaksi kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana. (Taulukko 18)

	Tytöt (n =729)	Pojat (n =805)
En lainkaan	90 %	56 %
1 kerran	6 %	21 %
2-3 kertaa	2 %	15 %
4 kertaa tai useammin	2 %	8 %
Yhteensä	100 %	100 %

Taulukko 19: Koululaisten vastaus kysymykseen, kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana olet ollut tappelussa, jossa on käytetty väkivaltaa, sukupuolen mukaan jaoteltuna prosentteina.

Loukkaantumiset ja tappeluissa mukana oleminen ovat yhteydessä toisiinsa. Tapaturmia useammin kokeneet lapset ovat useammin olleet mukana tappelussa, jossa on käytetty väkivaltaa (Taulukko 19). Myös koulukiusausta kokeneet ovat olleet muita lapsia useammin tappelussa tai heillä on ollut tapaturma viimeisen kahdentoista kuukauden aikana (Taulukot 20 ja 21).

Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana olet ollut tappelussa, jossa on käytetty väkivaltaa?	Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana olet loukkaantunut niin, että olet joutunut lääkärin tai sairaanhoitajan hoidettavaksi?		
	En lainkaan (n = 872)	1-2 kertaa (n = 521)	3 kertaa tai useammin (n = 161)
En lainkaan	80 %	67 %	45 %
1-2 kertaa	14 %	24 %	35 %
3 kertaa tai useammin	6 %	9 %	20 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %

Taulukko 20: Viimeisen 12 kuukauden aikana tappelussa mukana oleminen ja loukkaantumiset, joissa on tarvittu lääkärin tai sairaanhoitajan hoitoa prosentteina

Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana olet loukkaantunut niin, että olet joutunut lääkärin tai sairaanhoitajan hoidettavaksi?	Ei-kiusatut (n = 1411)	Kiusatut (n = 157)
En lainkaan	58 %	38 %
1-2 kertaa	33 %	38 %
3 kertaa tai useammin	9 %	24 %
Yhteensä	100 %	100 %

Taulukko 21: Viimeisen 12 kuukauden aikana loukkaantumiset, joissa on tarvittu lääkärin tai sairaanhoitajan hoitoa ja kiusatuksi tulemisen kokemukset prosentteina

Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana olet ollut tappelussa, jossa on käytetty väkivaltaa?	Ei-kiusatut (n = 1412)	Kiusatut (n = 159)
En lainkaan	75 %	47 %
1-2 kertaa	19 %	29 %
3 kertaa tai useammin	6 %	24 %
Yhteensä	100 %	100 %

Taulukko 22: Viimeisen 12 kuukauden aikana tappelussa mukana oleminen ja kiusatuksi tulemisen kokemukset prosentteina

Kyselyssä selvitettiin lasten kokemuksia päihteiden käytöstä. Koululaisten tupakanpoltosta ja humalassa olemisesta kysyttiin seuraavilla kysymyksillä: Oletko koskaan polttanut tupakkaa ja oletko koskaan ollut humalassa? Pojista 9 % ja tytöistä 4 % kertoo polttaneensa tupakkaa. Pojista

5 % ja tytöistä 1 % on ollut joskus humalassa. Humalassa olleista hieman yli puolet (52 %) kertoo polttaneensa tupakkaa.

Lasten tupakanpoltoa ja humalassa olemista selvitettiin suhteessa perherakenteeseen. Perherakennetta selvitettiin seuraavalla kysymyksellä: Onko sinulla toinen koti tai toinen perhe (esimerkiksi, jos vanhempasi ovat eronneet tai asuvat erillään)? Lapset, joilla on kertomansa mukaan toinen perhe, ovat muita lapsia useammin polttaneet tupakkaa tai olleet humalassa. Niistä lapsista, joilla on toinen perhe, on 11 % polttanut tupakkaa ja 5 % on ollut humalassa. Niistä lapsista, joilla ei kertomansa mukaan ole toista perhettä, on 5 % polttanut tupakkaa ja 2 % ollut humalassa.

TV:n ja pelien parissa vietetty aika

Valtaosa kyselyyn vastanneista koululaisista (71 %) katsoo TV:tä tai videoita alle kaksi tuntia koulupäivisin. Pojat katsovat TV:tä tai videoita jonkin verran tyttöjä enemmän. Pojissa on tyttöjä enemmän niitä, jotka katsovat TV:tä yli neljä tuntia päivittäin. Viikonloppuisin televisiota ja videoita katsotaan koulupäiviä enemmän. Koululaisista 39 % katselee televisiota tai videoita viikonloppuisin 2-4 tuntia päivässä ja 15 %:yli neljä tuntia päivässä. Pojat katsovat TV:tä tai videoita myös viikonloppuisin enemmän kuin tytöt. (Taulukko 23)

TV:n, videoiden ja DVD:n katsomisen määrä	Pojat		Tytöt		Kaikki	
	Koulu-päivisin (n=756)	Viikon-loppuisin (n=725)	Koulu-päivisin (n=703)	Viikon-loppuisin (n=690)	Koulu-päivisin (n=1459)	Viikon-loppuisin (n=1415)
Alle 2 tuntia	68 %	43 %	74 %	49 %	71 %	46 %
2-4 tuntia	24 %	40 %	21 %	37 %	22 %	39 %
Yli 4 tuntia	8 %	17 %	5 %	14 %	7 %	15 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 23: Tyttöjen ja poikien television, videoiden tai DVD:n katselun määrä koulupäivisin ja viikonloppuisin prosentteina

Kyselyssä selvitettiin myös, kuinka monta tuntia koululaiset tavallisesti pelaavat vapaa-aikanaan tietokone- tai konsolipelejä tai viettävät muuten aikaa tietokoneella. Vastaus pyydettiin erikseen koulupäivien ja viikonloppujen osalta. Keskimäärin 80 % koululaisista pelaa tietokonepelejä enintään kaksi tuntia koulupäivisin. Erot tyttöjen ja poikien ajankäytössä ovat tietokoneen käytön ja pelien pelaamisen osalta suuremmat kuin TV:n ja videoiden katselun osalta. Tytöistä 2 % ja pojista 6 % pelaa tietokonepelejä yli neljä tuntia koulupäivisin. Vastaavasti 22 % tytöistä ja 10 % pojista ei käytä tietokonetta lainkaan vapaa-ajallaan koulupäivisin. Myös viikonloppuisin tyttöjen ja poikien välinen ajankäyttö on erilaista. Yli neljä tuntia päivässä tietokonetta käyttäviä on pojissa 18 % ja tytöissä 8 %. Vastaavasti tytöistä 12 % ja pojista 5 % ei käytä tietokonetta lainkaan viikonloppuisin. (Taulukko 24)

Tietokone- tai konsolipelin pelaamisen määrä	Pojat		Tytöt		Kaikki	
	Koulu-päivisin (n=739)	Viikon-loppuisin (n=725)	Koulu-päivisin (n=697)	Viikon-loppuisin (n=687)	Koulu-päivisin (n=1436)	Viikon-loppuisin (n=1412)
En lainkaan	10 %	5 %	22 %	12 %	16 %	9 %
Alle 2 tuntia	63 %	45 %	65 %	58 %	64 %	51 %
2-4 tuntia	21 %	32 %	11 %	22 %	16 %	27 %
Yli 4 tuntia	6 %	18 %	2 %	8 %	4 %	13 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 24: Tyttöjen ja poikien tietokone- tai konsolipelin pelaamisen ja muun tietokoneen käytön määrä koulupäivisin ja viikonloppuisin prosentteina

Lapset, joilla on tietokone omassa huoneessaan, viettävät aikaa tietokoneen ääressä sekä koulupäivisin että viikonloppuisin enemmän kuin ne, joilla ei ole tietokonetta omassa huoneessaan. Sama ilmenee myös TV:n suhteen. Lapset, joilla on TV omassa huoneessaan, katselevat televisiota tai videoita sekä koulupäivisin että viikonloppuisin enemmän kuin ne lapset, joilla ei ole TV:tä omassa huoneessaan.

Tässä aineistossa havaittiin, että tietokoneella vietettävä aika on yhteydessä nukkumaanmenoaikaan niin koulupäivisin kuin viikonloppuisin ja vapaapäivinä. Mitä enemmän koululaiset viettävät aikaa tietokoneella, sitä myöhemmin he menevät nukkumaan. Myös television ja videoiden katseluun käytetty aika on yhteydessä nukkumaanmenoaikaan. Mitä enemmän vietetään aikaa television ja videoiden parissa, sitä myöhemmin käydään nukkumaan. Ne lapset, jotka viettävät paljon aikaa tietokoneen, pelien tai TV:n äärellä, myös tuntevat itsensä aamuisin väsyneeksi muita useammin.

Aineistosta selvitetiin tietokoneella vietetyn ajan yhteyttä oireiden kokemiseen vähintään kerran viikossa. Lapset, jotka vastasivat viettävänsä aikaa tietokoneella yli neljä tuntia koulupäivisin, oireilevat enemmän kuin muut. Muun muassa ärtyneisyyttä ja hermostuneisuutta esiintyy heistä noin puolella vähintään kerran viikossa. Fyysisiä oireita, kuten vatsa- ja niska-hartiakipuja vähintään kerran viikossa esiintyy noin kolmasosalla yli neljä tuntia pelaavista ja päänsärkyä jopa 42 %:lla. Yli neljä tuntia koulupäivisin tietokoneella viettäviä lapsia aineistossa on tosin vain noin 60. Kahdesta neljään tuntia tietokoneella viettävien lasten ryhmässä on muita lapsia enemmän erityisesti masentuneisuuden kokemuksia ja vaikeuksia päästä uneen, kun lapsia verrataan vähemmän tietokoneella aikaansa viettäviin. Yhteys tietokoneella vietetyn ajan määrän ja oireiden kokemisen välillä on samankaltainen riippumatta siitä, tarkastellaanko tietokoneella vietettyä aikaa koulupäivien vai viikonloppujen osalta. Paljon tietokoneella aikaa viettävillä lapsilla on myös muita useampia oireita viikoittain. (Taulukot 25 ja 26)

Seuraavia oireita vähintään kerran viikossa...	Kuinka monta tuntia koulupäivisin pelaat vapaa-aikanasi tietokone- tai konsolipelejä tai vietät muuten aikaa tietokoneella?			
	En lainkaan (n=229-232)	Alle 2 tuntia päivässä (n=930-944)	2-4 tuntia päivässä (n=227-229)	Yli 4 tuntia päivässä (n=55-60)
Päänsärkyä	31 %	29 %	33 %	42 %
Vatsakipu	15 %	20 %	22 %	31 %
Niska-hartiasärkyä	23 %	24 %	28 %	35 %
Selkäkipu	13 %	13 %	14 %	19 %
Masentuneisuutta	14 %	17 %	23 %	34 %
Ärtyneisyyttä tai pahantuulisuutta	35 %	41 %	45 %	53 %
Hermostuneisuutta	29 %	32 %	36 %	49 %
Vaikeuksia päästä uneen	30 %	29 %	40 %	36 %
Huimauksen tunnetta	10 %	13 %	16 %	19 %
Ruokahaluttomuutta	16 %	17 %	27 %	25 %
Jännittyneisyyttä	22 %	26 %	26 %	45 %
Heräilemistä öisin	29 %	23 %	29 %	39 %

Taulukko 25: Oireiden esiintyminen vähintään kerran viikossa sen mukaan, paljonko koulupäivisin vietetään aikaa tietokoneella

Vähintään viikoittain esiintyvien oireiden määrä	Kuinka monta tuntia koulupäivisin pelaat vapaa-aikanasi tietokone- tai konsolipelejä tai vietät muuten aikaa tietokoneella?			
	En lainkaan (n = 232)	Alle 2 tuntia päivässä (n = 949)	2-4 tuntia päivässä (n = 230)	Yli 4 tuntia päivässä (n = 62)
Ei viikoittaisia oireita	29 %	30 %	20 %	24 %
1-2 oiretta viikoittain	28 %	27 %	27 %	12 %
3-6 oiretta viikoittain	33 %	30 %	35 %	40 %
7-12 oiretta viikoittain	10 %	13 %	18 %	24 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 26: Viikottaisten oireiden määrä ja koulupäivisin tietokoneella vietetyn ajan määrä

Tietokoneella vietettävän ajan määrä näyttäisi olevan yhteydessä myös ystävien määrään ja yksinäisyyden kokemiseen. Koulupäivisin yli 4 tuntia tietokonetta käyttävistä koululaisista 5 % ja muista lapsista 2 % ilmoitti, että heillä ei ole yhtään läheistä ystävää. Yli 4 tuntia tietokoneella aikaa viettävillä on useammin kuin muilla yksi ystävä, mutta puolestaan harvemmin kuin muilla kaksi tai useampia ystäviä. Niillä koululaisilla, jotka viettävät tietokoneella 2-4 tuntia koulupäivisin, on useammin kuin muilla 3 tai useampia ystäviä. Tämä saattaa viitata tietokoneen sosiaaliseen käyttöön. Koulupäivisin yli 4 tuntia tietokoneella aikaa viettävissä on enemmän itsensä yksinäiseksi tuntevia kuin muissa ryhmissä. Heistä peräti 64 % ilmoittaa tuntevansa itsensä yksinäiseksi ainakin joskus. (Taulukot 27 ja 28)

Kuinka monta läheistä ystävää sinulla tällä hetkellä on?	Kuinka monta tuntia koulupäivisin pelaat vapaa-aikanasi tietokone- tai konsolipelejä tai vietät muuten aikaa tietokoneella?			
	En lainkaan (n=227)	Alle 2 tuntia päivässä (n=942)	2-4 tuntia päivässä (n=229)	Yli 4 tuntia päivässä (n=62)
Ei yhtään	2 %	2 %	2 %	5 %
Yksi	7 %	9 %	5 %	18 %
Kaksi	16 %	15 %	14 %	9 %
Kolme tai useampia	75 %	74 %	79 %	68 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 27: Läheisten ystävien määrä sen mukaan, paljonko koulupäivisin vietetään aikaa tietokoneella

Tunnetko koskaan itseäsi yksinäiseksi?	Kuinka monta tuntia koulupäivisin pelaat vapaa-aikanasi tietokone- tai konsolipelejä tai vietät muuten aikaa tietokoneella?			
	En lainkaan (n = 230)	Alle 2 tuntia päivässä (n = 934)	2-4 tuntia päivässä (n = 229)	Yli 4 tuntia päivässä (n = 61)
Kyllä, hyvin usein	3 %	2 %	1 %	5 %
Kyllä, melko usein	5 %	4 %	7 %	7 %
Kyllä, joskus	37 %	40 %	43 %	52 %
En	55 %	54 %	49 %	36 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 28: Yksinäisyyden kokeminen sen mukaan, paljonko koulupäivisin vietetään aikaa tietokoneella

6.2. OSUUS YHTEISKUNNAN VOIMAVAROISTA

Lasten osuutta yhteiskunnan voimavaroista selvitettiin aineellista hyvinvointia ja elinoloja kartoittaneilla kysymyksillä. Aineellinen hyvinvointi on yksi hyvinvoinnin osatekijä. Aineellista hyvinvointia tarkasteltiin seuraavien kysymysten avulla: Onko isäsi / äitisi töissä, onko sinulla oma huone, onko perheelläsi auto ja tietokone, onko sinulla tietokone tai tv omassa huoneessa sekä oma kokemus perheen toimeentulosta.

Lasten vanhempien työmarkkinatilannetta selvitettiin kysymällä, onko vastaajan isä / äiti töissä. Vastausvaihtoehdot olivat kyllä, ei, en tiedä ja ei ole isää/äitiä tai en tapaa häntä. Kyselyyn vastanneiden lasten isistä 90 % ja äideistä 89 % on töissä.

Lapsilta kysyttiin myös, mitä mieltä he ovat perheensä taloudellisesta tilanteesta. Vastausvaihtoehdot olivat: perheeni tulee erittäin hyvin toimeen taloudellisesti, ..melko hyvin toimeen.., perheeni taloudellinen toimeentulo on keskitasoa, ..ei tule kovin hyvin toimeen taloudellisesti.. ja perheeni ei tule lainkaan toimeen taloudellisesti. Vastaajista 59 % arvioi perheensä taloudellisen tilanteen erittäin hyväksi ja 32 % melko hyväksi. Lapsista 8 % kokee perheensä taloudellisen tilanteen olevan keskitasoa ja 1 % kokee, että perhe ei tule taloudellisesti kovin hyvin toimeen.

Ne lapset, joiden isä ei ole työssä, kokevat perheen taloudellisen tilanteen harvemmin erittäin tai melko hyväksi muihin vastaajiin verrattuna. Äidin työssä olemisella ei ole yhtä suurta vaikutusta lasten kokemuksiin. Perherakenne sen sijaan vaikuttaa lasten kokemuksiin perheen taloudellisesta tilanteesta vielä enemmän kuin isän työssäolo. Lapset, joilla on kertomansa mukaan toinen perhe, kokevat perheensä taloudellisen tilanteen muita harvemmin erittäin tai melko hyväksi. (Taulukko 29)

Perheen taloudellinen tilanne	Onko isäsi töissä?		Onko äitisi töissä?		Onko sinulla toinen koti tai perhe?	
	Kyllä (n=1373)	Ei (n=80)	Kyllä (n=1365)	Ei (n=140)	Ei (n=1193)	Kyllä (n=332)
Erittäin tai melko hyvä	91 %	84 %	91 %	89 %	93 %	81 %
Keskitasoa	8 %	12 %	8 %	10 %	6 %	16 %
Ei kovin tai ei lainkaan hyvä	1 %	4 %	1 %	1 %	1 %	3 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 29: Lasten kokemus perheen taloudellisesta tilanteesta ja vanhempien työmarkkinatilanne sekä perherakenne prosentteina

Kokemuksella kodin ilmapiiristä ja perheen toimeentulosta on selvä yhteys. Ne lapset, jotka kokevat perheensä tulevan taloudellisesti toimeen erittäin tai melko hyvin, kokevat muita lapsia useammin kotinsa ilmapiiriin erittäin tai melko hyväksi. Lapset, jotka kokevat, että heidän perheensä ei tule kovin hyvin tai lainkaan toimeen taloudellisesti, kokevat kodin ilmapiiriin muita lapsia useammin erittäin tai melko huonoksi. (Taulukko 10)

Arvio perheen taloudellisesta tilanteesta näyttäisi olevan yhteydessä myös siihen, kuinka usein koululaiset kokevat, että he joutuvat menemään kouluun tai nukkumaan nälkäisenä. Koululaiset, jotka arvioivat perheensä taloudellisen tilanteen erittäin tai melko hyväksi kokevat itsensä nälkäiseksi kouluun tai nukkumaan mennessään muita harvemmin. Huomioitavaa on, että 20 % lapsista, jotka arvioivat perheen taloudellisen tilanteen erittäin tai melko hyväksi, vastaa joskus menevänsä nälkäisenä kouluun tai nukkumaan, koska kotona ei ole tarpeeksi ruokaa. Kaikissa

vastauksissa saattaa vaikuttaa osittain kysymyksen nopea lukeminen ja selittävän sivulauseen - "koska kotona ei ole ruokaa" - huomiotta jättäminen. (Taulukko 30)

Kuinka usein joudut menemään kouluun tai nukkumaan nälkäisenä, koska kotona ei ole tarpeeksi ruokaa?	Perheeni taloudellinen tilanne on erittäin tai melko hyvä (n = 1368)	Perheeni taloudellinen tilanne on keskitasoa (n = 124)	Perheeni ei tule taloudellisesti kovin hyvin tai ei lainkaan toimeen (n = 21)
Aina / Usein	2 %	3 %	29 %
Joskus	20 %	30 %	19 %
En koskaan	78 %	67 %	52 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %

Taulukko 30: Lapsen kokemus perheen taloudellisesta tilanteesta ja nukkumaan menemisestä nälkäisenä prosentteina

Perheen taloudellinen tilanne on yhteydessä siihen, onko koululaisella harrastuksia. Perheen taloudellisen tilanteen melko tai erittäin hyväksi arvioineista 15 %:lla ei ole harrastuksia, perheen toimeentulon keskinkertaiseksi arvioineista 17 %:lla ei ole harrastuksia ja heistä, joiden mielestä heidän perheensä ei tule taloudellisesti kovin hyvin tai ei lainkaan toimeen, peräti 35 %:lla ei ole yhtään harrastusta.

Myös perheessä olevien autojen määrä on yhteydessä siihen, onko koululaisella harrastuksia. Koululaisista, joiden perheessä ei ole autoa, peräti 44 % ilmoitti, että heillä ei ole yhtään harrastusta. Koululaisista, joiden perheessä on yksi auto, 19 % ilmoitti, että heillä ei ole yhtään harrastusta, ja heistä, joiden perheessä on vähintään kaksi autoa, 12 %:lla ei ole yhtään harrastusta. Edellä oleviin lukuihin on laskettu ne lapset, joilla ei ole yhtään harrastusta sekä ne, joilla ei ole yhtään harrastusta, mutta jotka haluaisivat harrastaa jotakin.

Vastaaajista 85 %:lla on oma huone ja 98 %:lla on kotona käytössä tietokone. Autottomia perheitä on kolme prosenttia. Yksi auto on lasten perheistä 38 %:lla ja kaksi tai useampia autoja 59 %:lla.

Koululaisilta kysyttiin, onko heillä omassa huoneessaan tietokonetta tai TV:tä. Pojista 45 % ja tytöistä 36 % kertoi, että heillä on omassa huoneessaan tietokone. Tyttöihin verrattuna pojilla on huoneessa huomattavasti useammin myös TV. Pojista 57 %:lla ja tytöistä 36 %:lla on omassa huoneessaan TV. Lapset, joilla on tietokone omassa huoneessaan, viettävät aikaa tietokoneen ääressä sekä koulupäivisin että viikonloppuisin enemmän kuin ne, joilla ei ole tietokonetta omassa huoneessaan. Pojissa on tyttöjä enemmän niitä, jotka viettävät hyvin paljon aikaa televisiota katsellen ja tietokonetta tai konsolipelejä pelaten. TV:n ja tietokoneen sijoittaminen lapsen huoneeseen ei tämän selvityksen mukaan ainakaan tue lapsen ruuduttoman ajan käyttöä.

6.3. OSALLISUUS

Tässä selvityksessä kartoitettiin vastaajien osallisuutta konkreettisilla osallistumiseen ja vaikuttamiseen liittyvillä kysymyksillä sekä osallisuutta koulu- ja vertaissuhteissa kuvaavilla kysymyksillä. Oppilailta kysyttiin osallistumisesta sääntöjen tekemiseen yleisesti koulussa sekä tietääkö vastaaja, miten koulussa voi vaikuttaa koulun asioihin. Lisäksi kysyttiin, onko vastaaja osallistunut koulukiusaamisen ehkäisy suunnitelman tai järjestyssääntöjen laatimiseen, koulun tilojen tai piha-alueiden suunnitteluun, kouluruokailujärjestelyihin tai koulun tai luokan teemapäivien, juhlien, retkien ja leirikoulun suunnitteluun tai järjestämiseen. Lasten osallisuutta kouluyhteisössään selvitettiin kysymällä, tunteeke lapsi kuuluvansa kouluunsa.

Osallisuutta osallistumisen näkökulmasta selvitettiin lasten raportoimalla harrastusten määrällä. Lasten vertaissuhteita kartoitettiin kysymyksillä yksinäisyyden kokemuksesta, luokan oppilaiden

keskinäisestä ilmapiiristä, läheisten ystävien ja ystävien kanssa vietetyn ajan määrästä sekä kuinka paljon lapsi on yhteydessä ystäviinsä puhelimen, tekstiviestien tai internetin välityksellä. Lisäksi lapsilta kartoitettiin heille tärkeitä ja merkityksellisiä asioita

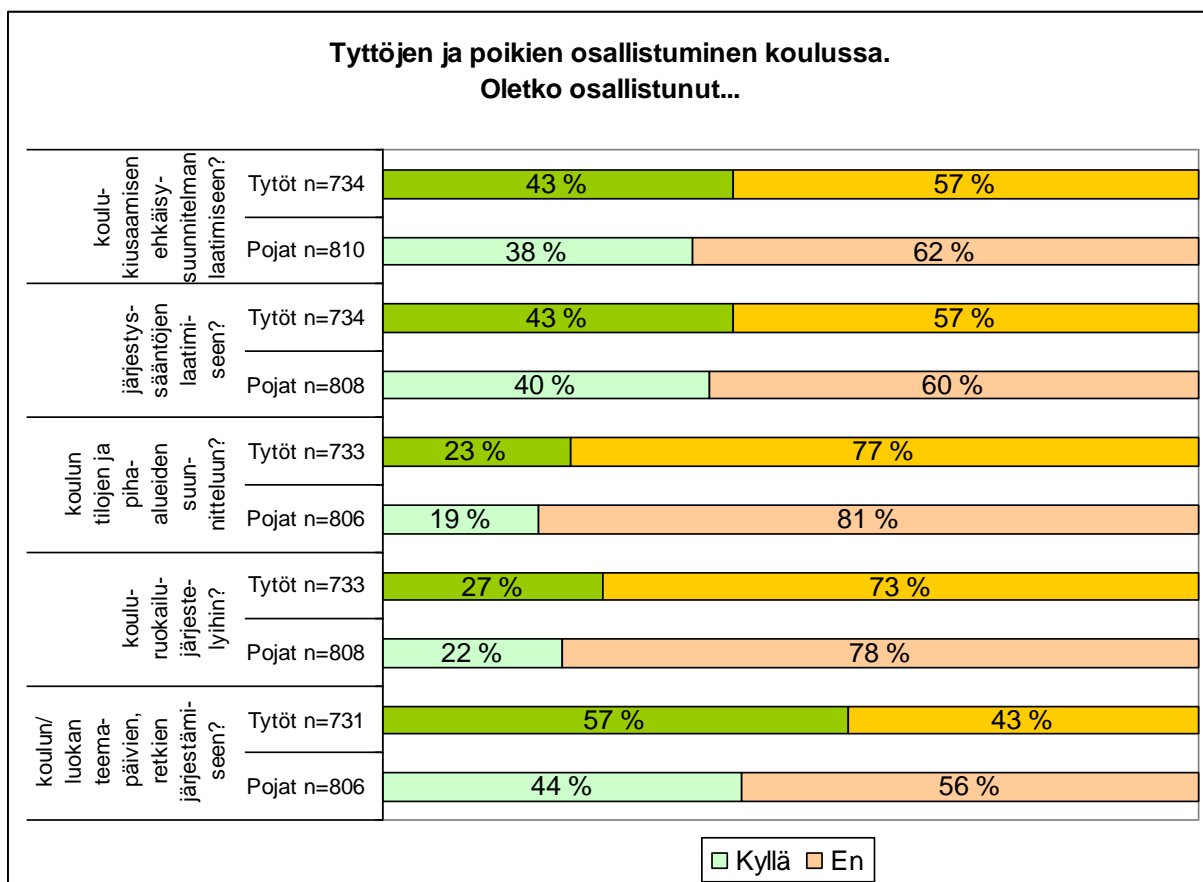
6.3.1. OSALLISUUS JA VAIKUTTAMINEN KOULUSSA

Osallisuutta ja vaikuttamista koulussa tarkasteltiin sekä objektiivisin osallistumista mittaavien kysymysten avulla että subjektiivista kokemusta mittaavilla kysymyksillä. Objektiivista osallistumista mittaavien kysymysten mukaan tytöt ovat osallistuneet poikia enemmän koulun järjestelyihin ja suunnitelmien laatimiseen (Kuvio 15). Subjektiivista kokemusta osallisuudesta mittaavissa kysymyksissä ei sen sijaan ollut eroa tyttöjen ja poikien välillä.

Eniten sekä tytöt että pojat kertovat osallistuneensa koulun tai luokan teemapäivien, juhlien, retkien ja leirikoulun suunnitteluun tai järjestämiseen ja vähiten koulun tilojen ja piha-alueiden suunnitteluun. (Kuvio 11)

Vastaajista 53 % kokee, että heidän koulussa oppilaat osallistuvat sääntöjen tekemiseen. Koulukiusaamisen ehkäisy-suunnitelman laatimiseen ja järjestyssääntöjen laatimiseen osallistuu kuitenkin vain noin 40 % vastaajista. Samoin vastaajista 63 % kertoo tietävänsä, miten koulussa voi vaikuttaa koulun asioihin, mutta käytännössä pienempi prosenttiosuus lapsista kertoo osallistuneensa mainittuihin asioihin. Vastaajista 84 % tuntee kuuluvansa kouluunsa. (Kuvio 11 ja taulukko 31)

Tämän selvityksen mukaan oppilaiden osallisuuden kokemuksilla on yhteys kouluviihtyvyyteen. Mitä enemmän oppilas kokee itsensä osalliseksi koulussa, sitä enemmän hän pitää koulunkäynnistä.

Kuvio 11: Tyttöjen ja poikien osallistuminen koulun eri toimintoihin prosentteina

	Samaa tai täysin samaa mieltä	En osaa sanoa	Eri tai täysin eri mieltä	Yhteensä
Koulussamme oppilaat osallistuvat sääntöjen tekemiseen (n=1608)	53 %	36 %	11 %	100 %
Tunnen kuuluvani tähän kouluun (n=1606)	84 %	12 %	4 %	100 %
Tiedän, miten koulussani voin vaikuttaa koulun asioihin (n=1595)	63 %	30 %	7 %	100 %

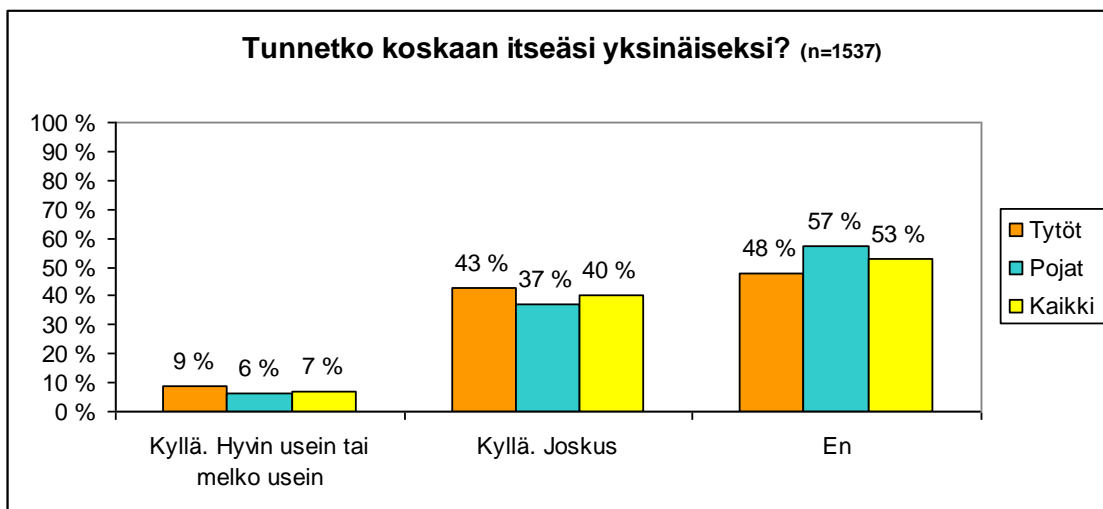
Taulukko 31: Oppilaiden kokemus osallistumisesta ja vaikuttamisesta koulussa sekä kouluun kuulumisen tunteesta prosentteina koko aineistosta.

6.3.2. OSALLISTUMINEN HARRASTUKSIIN

Tytöillä on poikia useammin jokin harrastus. Tytöistä 87 % ja pojista 80 % ilmoitti, että heillä on jokin harrastus. Ylivoimaisesti eniten lapset harrastavat urheilua tai liikuntaa. Tytöistä 6 % ja pojista 8 % kertoi, että heillä ei ole mitään harrastusta, mutta että he haluaisivat harrastaa jotakin. Pojat haluaisivat harrastaa muun muassa jalkapalloa, jääkiekkoa, koripalloa ja itsepuolustuslajeja ja tytöt tanssia ja ratsastusta.

6.3.3. VERTAISUHTEET JA MERKITYKSELLISET ASIAT

Vertaissuhteet ovat tärkeä osa lasten hyvinvointia. Tähän kyselyyn vastanneista koululaisista hieman yli puolet (53 %) ei tunne itseään koskaan yksinäiseksi. Vastaaajista 40 % ilmoitti tuntevansa itsensä yksinäiseksi joskus ja 7 % kokee yksinäisyyttä melko usein tai hyvin usein. Yksinäisyyden kokeminen on yleisempää tyttöjen kuin poikien keskuudessa. Tytöistä 9 % ja pojista 6 % kokee yksinäisyyttä melko usein tai hyvin usein. Vastaavasti pojista 57 % ja tytöistä 48 % ei koe itseään yksinäiseksi koskaan. (Kuvio 12)

Kuvio 12: Tyttöjen, poikien ja kaikkien vastaajien yksinäisyyden kokemukset prosentteina

Vaikka 40 % vastaajista kokee itsensä yksinäiseksi ainakin joskus, on lähes kaikilla kyselyyn vastanneilla kuitenkin vähintään yksi läheinen ystävä. Vastaaajista 2 % kertoi, että heillä ei ole yhtään läheistä ystävää. Lapsista 8 %:lla on yksi läheinen ystävä, 15 %:lla kaksi läheistä ystävää ja

75 %:lla vähintään kolme läheistä ystävää. Tyttöillä on poikia useammin yksi tai kaksi läheistä ystävää. Pojilla puolestaan on tyttöjä useammin vähintään kolme ystävää. Pojista hieman suurempi osuus (3 %) kuin tytöistä (1 %) vastasi, että heillä ei ole yhtään läheistä ystävää. Toisaalta pojilla (79 %) on useammin kuin tyttöillä (70 %) vähintään kolme läheistä ystävää.

Oppilaat, jotka kokevat luokan oppilaiden keskinäiset suhteet huonoiksi, ovat kokeneet itsensä yksinäiseksi useammin kuin ne, jotka kokevat luokan oppilaiden keskinäiset suhteet hyväiksi. Myös kiusatuksi tuleminen ja yksinäisyyden kokeminen ovat yhteydessä toisiinsa. Usein kiusatuksi tulleet oppilaat ovat tunteneet itsensä yksinäiseksi useammin kuin ne, joita ei ole kiusattu.

Yksinäisyyden kokemuksilla on yhteys oireiden kokemiseen sekä kuvaan omasta itsestä. Koululaiset, joilla on useita oirekokemuksia viikoittain tuntevat itsensä useammin yksinäiseksi. Koululaiset, jotka tuntevat itsensä usein yksinäiseksi, kokevat itsensä myös muita lapsia harvemmin sopivan kokoiseksi. Koululaisista, jotka eivät koe itseään yksinäiseksi koskaan, 75 % pitää itseään sopivan kokoisena. Joskus itsensä yksinäiseksi kokevista 60 % ja hyvin tai melko usein yksinäisyyttä kokevista vain 45 % pitää itseään sopivan kokoisena. (Taulukot 32 ja 33)

Oireiden kokeminen viikoittain	Tunnetko koskaan itseäsi yksinäiseksi?		
	En (n=806)	Kyllä, joskus (n=620)	Kyllä, hyvin tai melko usein (n=107)
Ei yhtään oiretta viikoittain	39 %	18 %	9 %
1-2 oiretta viikoittain	29 %	26 %	16 %
3-6 oiretta viikoittain	25 %	38 %	37 %
7-12 oiretta viikoittain	7 %	18 %	38 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %

Taulukko 32: Oireiden kokeminen ja yksinäisyyden kokemukset prosentteina

Kokemus omasta kehon kuvasta	Tunnetko koskaan itseäsi yksinäiseksi?		
	Kyllä, hyvin tai melko usein (n=106)	Kyllä, joskus (n=613)	En (n=797)
Pidän itseäni liian tai hieman liian laihana	18 %	12 %	11 %
Pidän itseäni sopivan kokoisena	45 %	60 %	75 %
Pidän itseäni liian tai hieman liian lihavana	37 %	28 %	14 %

Taulukko 33: Kokemus omasta kehon kuvasta ja yksinäisyyden kokemukset prosentteina

Lapsilta kysyttiin, kuinka usein he puhuvat ystäviensä kanssa puhelimesta, lähettävät ystävilleen tekstiviestejä tai ovat heihin yhteydessä internetin välityksellä. Muuttujasta muodostettiin dikotominen muuttuja, jonka arvot ovat: enintään kahtena päivänä viikossa ja vähintään kolmena päivänä viikossa. Tytöt näyttävät puhuvan ystäviensä kanssa puhelimesta tai lähettävän heille tekstiviestejä useammin kuin pojat. Tytöt ovat poikia useammin yhteydessä ystäviinsä myös internetin välityksellä. Tytöistä 79 % ja pojista 69 % puhuu ystäviensä kanssa puhelimesta tai lähettää heille tekstiviestejä vähintään kolmena päivänä viikossa. Tytöistä 46 % ja pojista 36 % on ystäviinsä yhteydessä Internetin välityksellä vähintään kolmena päivänä viikossa.

Kyselyn viimeisenä kysymyksenä koululaisia pyydettiin arvioimaan, mitkä asiat ovat heille tärkeitä ja merkityksellisiä heidän vapaa-aikanaan. Kysymyksessä oli 16 väittämää, joita vastaajan tuli arvioida tärkeysasteikolla, joka vaihteli vähiten tärkeästä "asia ei ole minulle tärkeä" eniten

tärkeään ”asia merkitsee minulle hyvin paljon”. Suurin osa koululaisista (80 %) piti perheen kanssa oleskelua asiana, joka merkitsee heille paljon tai hyvin paljon. Toiseksi tärkeimmäksi asiaksi koettiin kaverin kanssa oleskelu, jota 72 % koululaisista piti tärkeänä asiana. Ulkoilua ja liikuntaa (68 %) ja urheilua (64 %) pidettiin myös asioina, jotka merkitsevät vastaajille paljon. (Taulukko 34)

Jos vapaa-aikaasi kuuluu seuraavia asioita, mitä ne merkitsevät sinulle?	Asia ei ole minulle tärkeää	Asia merkitsee minulle vähän tai jnk:n verran	Asia merkitsee minulle paljon tai hyvin paljon	En osaa sanoa
Kaverin kanssa oleskelu (n = 1535)	3 %	20 %	72 %	5 %
Perheen kanssa oleskelu (n = 1528)	3 %	15 %	80 %	2 %
Internetissä surffailu ja pelaaminen (n = 1523)	27 %	57 %	12 %	4 %
Interntyhteisöihin osallistuminen (mm. irc-galleria tai muu kuvagalleria, Chatti, Messenger, Facebook) (n = 1527)	43 %	40 %	13 %	4 %
Tietokoneella/pelikonsolilla pelaaminen (n = 1532)	29 %	56 %	12 %	3 %
Musiikin kuuntelu (n = 1529)	15 %	48 %	34 %	3 %
Television katselu (n = 1530)	19 %	62 %	16 %	3 %
Urheilu (n = 1524)	6 %	27 %	64 %	3 %
Kotitöihin osallistuminen (n = 1522)	12 %	60 %	24 %	4 %
Lukeminen tai kirjoittaminen (n = 1524)	12 %	51 %	34 %	3 %
Osallistuminen järjestö-/kerhotoimintaan (n = 1520)	35 %	43 %	15 %	7 %
Luova toiminta (käsityöt, taide) (n = 1514)	25 %	47 %	24 %	4 %
Ulkoilu ja liikunta (n = 1510)	3 %	25 %	68 %	4 %
Luontoharrastus (mm. kalastus, metsästys, patikointi) (n = 1508)	24 %	48 %	23 %	5 %
Eläinharrastus (n = 1468)	19 %	32 %	43 %	6 %
Mopolla/moottorikelkalla/mönkijällä ajelu (n = 1510)	48 %	28 %	18 %	6 %

Taulukko 34: Koululaisten arvio heille vapaa-aikanaan merkityksellisistä asioista prosentteina

7. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1. SUOJELU JA HOIVA

7.1.1 KOULU HUOLENPITÄJÄNÄ

Lasten oikeus perusopetukseen sekä yhteiskunnan velvollisuus tukea perheitä lasten kasvatustyössä ovat lasten oikeuksien toteutumisen kulmakiviä ja osa lasten oikeutta yhteiskunnan voimavaroihin. Suomessa lapsilla on oikeus ja velvollisuus käydä koulua. Oikeus perusopetukseen merkitsee hyvinvoinnin näkökulmasta mahdollisuutta oppia akateemisia, käytännöllisiä ja luovia tietoja ja taitoja ja mahdollisuutta kasvaa ihmisenä. Perusopetus ja koulunkäynti merkitsevät lapsen oikeuksien näkökulmasta oikeutta laadukkaaseen koulunkäyntiin sekä suojeluun ja huolenpitoon koulussa. Oppimisen lisäksi oppilaiden tulisi koulussa myös voida hyvin.

Viidesluokkalaiset koululaiset viettävät koulussa suuren osan päivästä ja kouluviihtyvyys onkin tärkeä osa lasten hyvinvointia. Seurantatutkimuksessa on havaittu oppilaiden kouluviihtyvyyden hieman parantuneen Suomessa 1990 luvulta 2000 luvulle tultaessa. Tyttöjen ja poikien välinen ero

on kuitenkin ollut koko ajan havaittavissa. Tarkasteltavana olevissa kunnissa 72 % 5-luokkalaisista pitää koulunkäynnistä hyvin tai melko paljon ja 28% lapsista pitää koulunkäynnistä vain vähän tai ei lainkaan. Tyttöjen ja poikien välillä on selvä ero kouluviihtyvyydessä. Tytöistä 79 % pitää koulunkäynnistä hyvin tai melko paljon kun pojilla vastaava osuus on 66 %. Tulos on yhteneväinen vuoden 2006 WHO:n koululaistutkimuksen kanssa. (Kämppe jne, 2008)

Kouluviihtyvyyteen voivat vaikuttaa kaikki koulun toimijat, niin opettajat, oppilaat kuin muutkin koulun jäsenet. Myös vanhemmilla ja kodilla on oma merkityksensä. Tämän aineiston perusteella havaittiin kolme kouluviihtyvyyteen yhteydessä olevaa tekijää, joihin koulun toimilla on vaikutusta. Oppilaiden keskinäiset suhteet, oppilaiden ja opettajien väliset suhteet ja osallisuuden kokemukset koulussa ovat kaikki yhteydessä kouluviihtyvyyteen.

Luokan oppilaiden keskinäisiä suhteita tarkasteltaessa havaittiin, että ne oppilaat, jotka kokivat luokan oppilaiden keskinäiset suhteet hyväksi, vastasivat muita useammin pitävänsä koulunkäynnistä hyvin paljon tai melko paljon. Oppilaiden keskinäisiä suhteita mittaavien muuttujien osalta tyttöjen ja poikien jakaumat eivät poikenneet toisistaan.

Myös oppilaiden ja opettajien välisillä suhteilla on yhteys kouluviihtyvyyteen – mitä paremmat suhteet ovat, sitä paremmin koulussa viihdytään. Tyttöjen käsitykset opettajistaan ovat keskimäärin hieman positiivisempia kuin poikien. Tytöt vastaavat poikia useammin, että suurin osa heidän opettajistaan on ystävällisiä, että opettajat rohkaisevat heitä ilmaisemaan mielipiteensä oppitunneilla ja että opettajat kohtelevat oppilaita oikeudenmukaisesti. Poikien on kuitenkin tämän selvityksen mukaan tyttöjä helpompi puhua itseä vaivaavista asioista opettajan kanssa.

Oppilaiden osallisuuden kokemuksilla on yhteys kouluviihtyvyyteen. Mitä enemmän oppilas kokee itsensä osalliseksi koulussa, sitä enemmän hän pitää koulunkäynnistä.

Koulussa viihtyminen on yhteydessä useaan muuhun positiiviseen asiaan. Aiempien tutkimusten mukaan viihtyminen koulussa on yhteydessä koettuun terveyteen ja terveystottumuksiin. Myönteiset koulukokemukset ovat yhteydessä parempaan koettuun terveyteen ja terveellisempiin elämäntapoihin kuin kielteiset kokemukset koulusta (Kämppe jne. 2008, 6). Tällaisia yhteyksiä löydettiin myös tästä aineistosta. Esimerkiksi kokemus omasta terveydentilasta ja fyysisestä kunnosta, oireiden kokeminen ja ruokailutottumukset ovat yhteydessä kouluviihtyvyyteen.

Koulussa hyvin viihtyvät oppilaat kokevat terveydentilansa ja fyysisen kuntonsa paremmaksi ja kokevat fyysisiä ja psyykkisiä oireita harvemmin kuin koulussa huonosti viihtyvät. Oireista masentuneisuus ja ärtyneisyys ovat voimakkaimmin yhteydessä siihen, että oppilas ei pidä koulunkäynnistä. Koulussa hyvin viihtyvillä oppilailla on useammin terveelliset ravintotottumukset verrattuna niihin, jotka eivät pidä koulunkäynnistä. Koulunkäynnistä paljon pitävät syövät aamiaisen ja koululounaan sekä hedelmiä ja vihanneksia useammin ja kuin koulunkäynnistä vähän pitävät. Koulunkäynnistä vähiten pitävät tuntevat itsensä kouluaamuisin väsyneeksi useammin ja tuntevat itsensä yksinäiseksi useammin kuin koulunkäynnistä paljon pitävät.

Koululaisista lähes neljäsosa kokee koulutyöhön liittyvän työmäärän jatkuvasti tai melko usein liian suureksi ja kolme neljäsosaa kokee työmäärän olevan sopiva. Pieni osa (2 %) 5-luokkalaisista kokee, että työmäärä on jatkuvasti tai melko usein liian vähäinen. Pojat kokevat koulun työmäärän tyttöjä useammin liian suureksi. Myös muualla kuin Suomessa syntyneet vastaajat kokevat koulutyön määrän muita useammin jatkuvasti liian suureksi.

7.1.2 KOULUKIUSAAMINEN

Koulukiusatuksi tulleiden osuus pieneni vuodesta 1994 vuoteen 2002, jonka jälkeen kiusatuksi tulleiden määrä pysyi jokseenkin samana vuoteen 2006 (Kämppe jne, 2008, 43). WHO:n koululaistutkimuksen mukaan pojat joutuivat kiusatuksi tyttöjä yleisemmin. 5-luokkalaisista pojista 11 % ja tytöistä 8 % joutui kiusatuksi 2 tai 3 kertaa kuukaudessa tai sitä useammin vuonna 2006.

Tämän selvityksen mukaan kiusatuksi joutuminen oli tyttöjen ja poikien osalta prosenttiyksikön verran yleisempää. Samoin tässä selvityksessä niiden oppilaiden määrä, joita ei ole kiusattu lainkaan, oli hieman pienempi verrattuna vuoden 2006 koululaistutkimukseen. Oppilaista 4 % kertoi osallistuneensa muiden kiusaamiseen 2 tai 3 kertaa kuukaudessa tai useammin.

Koulukiusaamisen kokemusten havaittiin olevan yhteydessä myös muihin negatiivisiin kokemuksiin. Kiusatuksi tulemisella on yhteys lasten kokemuksiin omasta terveydentilastaan sekä oireiden kokemiseen. Koulukiusaamista kokeneista lapsista neljäsosa kokee terveydentilansa kohtalaiseksi tai huonoksi. Niistä lapsista, jotka eivät ole olleet koulukiusaamisen kohteena, vain 7 % kokee terveytensä kohtalaiseksi tai huonoksi. Koulukiusatuilla lapsilla on myös huomattavasti useammin useita oireita viikoittain verrattuna lapsiin, joita ei ole kiusattu. Koulussa kiusatut lapset viihtyvät koulussa huonommin kuin ne, jotka eivät ole kokeneet koulukiusaamista. Koulussa kiusaamisen kohteena olevat lapset kokevat muita lapsia harvemmin olonsa turvalliseksi koulussa. Tyttöjen ja poikien kokemukset koulunsa turvallisuudesta eivät poikkea toisistaan. Kaikista kyselyyn vastanneista lapsista keskimäärin 83 % kokee olonsa turvalliseksi koulussa.

7.1.3 LASTEN JA AIKUISTEN VÄLISET SUHTEET

Lasten hyvinvointi on suurelta osin aikuisten käsissä. Aikuissuhteet, tuki ja hyväksyntä aikuisilta vaikuttavat lasten hyvinvointiin. Lasten ja aikuisten välinen keskusteluyhteys ja sen ylläpitäminen on edellytys toisen kuulemiselle, osallisuuden kokemuksille ja hyvinvoinnille.

Koululaisilta kysyttiin, kuinka helppoa heidän on puhua itseään vaivaavista asioista eri henkilöiden kanssa. Läheisten kanssa puhuminen itseä vaivaavista asioista on luonnollisesti helpompaa kuin koulun henkilökunnan kanssa puhuminen. Tyttöjen ja poikien on lähes yhtä helppoa puhua äidin, sisarusten, ystävien ja kouluterveydenhoitajan tai koulukuraattorin kanssa. Isän kanssa puhuminen sen sijaan on pojille helpompaa kuin tytöille. Pojat kokevat myös opettajan ja sukulaisen tai muun tutun aikuisen kanssa puhumisen helpommaksi kuin tytöt.

Kodin ilmapiiriin kokee 93 % lapsista erittäin hyväksi tai melko hyväksi. Kodin ilmapiiriin kokemisella on yhteys siihen, kuinka helppoa vastaajan on puhua häntä todella vaivaavista asioista kotona. Mitä paremmaksi vastaajat arvioivat kodin ilmapiiriin, sitä helpommaksi he kokevat itseä vaivaavista asioista puhumisen äidin, isän tai siskon ja veljen kanssa. Kodin ilmapiiriin hyväksi kokeville puhuminen myös opettajan, kouluterveydenhoitajan tai koulukuraattorin sekä sukulaisen tai muun tutun aikuisen kanssa on helpompaa kuin niille koululaisille, joiden kotona on huono ilmapiiri. Helpous puhua ystävien kanssa sen sijaan ei riipu kodin ilmapiiristä.

Kodin ilmapiiriin kokemisella havaittiin olevan yhteys myös siihen, kuinka paljon vastaajat arvelivat vanhempiansa tietävän heitä koskevista asioista. Mitä paremmaksi lapset kokevat kotinsa ilmapiiriin, sitä enemmän he arvioivat vanhempiansa tietävän heitä koskevista asioista.

Perheen yhteisten aterioiden määrän on havaittu olevan yhteydessä lasten hyvinvointiin (Fiese, 2008). Kyselyyn vastanneista koululaisista vain hieman yli puolet (55%) syö koulupäivisin yhteisen aterian perheensä kanssa. Viikonloppuisin perheet syövät useammin yhteisen aterian kuin koulupäivisin. Lapset, joiden perheessä syödään yhteinen ateria, jolloin kaikki ovat läsnä, arvioivat kotinsa ilmapiiriin paremmaksi kuin ne lapset, joiden perheessä jokainen ottaa itselleen syötävää, eikä varsinaista yhteistä ateriaa ole.

7.1.4 TERVEYS

Terveiden kokeminen ja oireilu tai oireiden puuttuminen ovat tärkeitä hyvinvoinnin osatekijöitä ja vaikuttavat elämän laatuun. Suurin osa koululaisista arvioi terveydentilansa hyväksi tai erinomaiseksi. Lapsista 92 % on sitä mieltä, että heidän terveydentilansa on erinomainen tai hyvä. Fyysisistä kuntoaan pitää 87 % vastaajista erittäin hyvänä tai hyvänä. Tyttöjen ja poikien välillä ei ole

merkittäviä eroja oman terveydentilan tai fyysisen kunnon kokemisessa. Tytöt sen sijaan kokevat itsensä poikia useammin joko liian lihavaksi tai liian laihaiksi.

12-vuotiaiden koululaisten huonon koetun terveydentilan on aiemmissa tutkimuksissa todettu olevan yhteydessä mm riittämättömään liikuntaan, huonoon luokan koettuun ilmapiiriin, opettajilta saatuun riittämättömään sosiaaliseen tukeen, ylipainoon ja runsaisiin psykosomaattisiin oireisiin (Honkinen, 2009). Tämän selvityksen mukaan liian lihavana tai hieman liian lihavana itseään pitävät oppilaat kokevat muita oppilaita useammin terveytensä kohtalaiseksi tai huonoksi. Terveytensä kohtalaiseksi tai huonoksi kokevat oppilaat harrastavat muita oppilaita vähemmän liikuntaa.

Tähän kyselyyn vastanneilla oppilailla on melko paljon viikoittaisia eri oireiden kokemuksia. Koululaisilta kysyttiin 12 eri oireen kokemuksia ja oireiden kokemisen useutta. Eniten koululaisilla ilmenee ärtyneisyyttä ja pahantuulisuutta, jota kokee 40 % vastaajista vähintään kerran viikossa. Vastaajista 33 %:lla on hermostuneisuutta vähintään kerran viikossa. Myös vaikeuksia päästä uneen ja päänsärkyä esiintyy lähes kolmasosalla vastaajista vähintään kerran viikossa. Luvut ovat huolestuttavan suuria. Pojat kokevat oireita jonkin verran vähemmän kuin tytöt, mutta erot eivät ole kovin suuria.

7.1.5 TERVEYSTOTTUMUKSET JA RISKIKÄYTTÄYTYMINEN

Lapsena omaksutut terveystottumukset luovat pohjaa terveystottumuksille tulevaisuudessa ja vaikuttavat hyvinvointiin sekä lapsena että aikuisena. Tyttöjen ja poikien ravintotottumukset eroavat jonkin verran toisistaan. Tyttöillä ravintotottumukset ovat terveellisemmät kuin pojilla erityisesti kun tarkastellaan epäterveellisten ruokien syömistä. Pojat mm. juovat tyttöjä useammin cola-juomia ja limsoja. Myös energiajuomia käyttävistä enemmistö on poikia. Aamiaisen ja kouluruuan syömisestä suhteen ei ole merkittävää eroa tyttöjen ja poikien tottumusten välillä, vaikka pojat pitävätkin tyttöjä useammin kouluruokaa mauultaan hyvänä.

Valtaosa tytöistä (67 %) ja noin puolet pojista (51 %) harrastaa liikuntaa noin 2-6 tuntia viikossa. Sen sijaan pojista huomattavasti suurempi osuus kuin tytöistä harrastaa liikuntaa noin 7 tuntia tai enemmän.

Lasten riskikäyttäytymistä tarkasteltiin tapaturmien määrän ja väkivaltaa sisältävien tappeluiden määrän kokemuksilla sekä tupakan polton ja humalan kokemuksilla. Pojille on tämän selvityksen mukaan sattunut tyttöjä enemmän tapaturmia ja he ovat tyttöjä useammin olleet tappelussa, jossa on käytetty väkivaltaa. Pojat ovat myös tyttöjä useammin polttaneet tupakkaa tai olleet humalassa. Pojista 9 % ja tytöistä 4 % kertoo polttaneensa tupakkaa. Pojista 5 % ja tytöistä 1 % on ollut joskus humalassa. Humalassa olleista hieman yli puolet kertoo polttaneensa tupakkaa. Lasten tupakanpoltoa ja humalassa olemista selvitettiin suhteessa perherakenteeseen. Lapset, joilla on kaksi perhettä, ovat muita lapsia useammin polttaneet tupakkaa tai olleet humalassa.

Noin viidesosa tytöistä ja kymmenesosa pojista ei koulupäivisin vietä lainkaan aikaansa tietokoneella. Vain pieni osa pojista ja tytöistä on tietokoneen suurkäyttäjiä koulupäivisin, mutta viikonloppuisin lähes viidesosa (18 %) pojista on tietokoneella yli neljä tuntia päivässä. Tässä aineistossa havaittiin, että tietokoneella vietettävä aika on yhteydessä nukkumaanmeno-aikaan niin koulupäivisin kuin viikonloppuisin ja vapaapäivinä. Mitä enemmän koululaiset viettävät aikaa tietokoneella, sitä myöhemmin he menevät nukkumaan. Myös television ja videoiden katseluun käytetty aika on yhteydessä nukkumaanmeno-aikaan. Ne lapset, jotka viettävät paljon aikaa tietokoneen, pelien tai TV:n äärellä, myös tuntevat itsensä aamuisin väsyneeksi muita useammin. Kahdesta neljään tuntia tietokoneella viettävien lasten ryhmässä on muita lapsia enemmän erityisesti masentuneisuuden kokemuksia ja vaikeuksia päästä uneen, kun lapsia verrataan vähemmän tietokoneella aikaansa viettäviin. Paljon tietokoneella aikaa viettävillä lapsilla on myös muita useampia oireita viikoittain.

7.2. OSUUS YHTEISKUNNAN VOIMAVAROISTA

Lasten osuutta yhteiskunnan voimavaroista tarkasteltiin tässä selvityksessä aineellista hyvinvointia ja elinoloja kartoittaneilla kysymyksillä. Aineellista hyvinvointia tarkasteltiin seuraavien kysymysten avulla: Vanhempien työmarkkinatilanne, asumisväljyys, onko perheellä auto, tietokone ja lapsella tietokone tai tv omassa huoneessa sekä lapsen oma kokemus perheen toimeentulosta.

Kyselyyn vastanneiden lasten isistä 90 % on töissä ja äideistä 89 %. Vastaaajista 85 %:lla on oma huone ja 98 %:lla on kotona käytössä tietokone. Autottomia perheitä on kolme prosenttia. Perheen autottomuus on yhteydessä siihen, onko lapsella harrastuksia. Niistä lapsista, joiden perheessä ei ole autoa, 44 prosentilla ei ole harrastusta kun auton omistavien perheiden lapsista 19 prosentilla ei ole harrastusta.

Lasten käsitys perheensä taloudellisesta tilanteesta syntyy paitsi vertaamalla oman perheen aineellista hyvinvointia ja mm. tavaroiden määrää muihin vastaavankäisiin lapsiin, mutta myös siitä, miten vanhemmat tuovat esiin toimeentuloonsa liittyviä asioita ja huoliaan lasten kuullen. Tässä selvityksessä mukana olleista lapsista hieman vajaa 60 % arvioi perheensä taloudellisen tilanteen erinomaiseksi ja noin kolmannes lapsista arvioi sen melko hyväksi. Lapsista 9 % arvioi, että heidän perheensä taloudellinen tilanne ei ole kovin hyvä tai lainkaan hyvä. Lapset arvioivat perheensä taloudellisen tilanteen muita lapsia huonommaksi silloin, jos perheen isä ei ole töissä tai jos lapsella on kaksi kotia.

Kokemuksella perheen toimeentulosta on selvä yhteys kokemuksiin kodin ilmapiiristä. Ne lapset, jotka kokevat perheensä tulevan taloudellisesti toimeen erittäin tai melko hyvin, kokevat muita lapsia useammin kotinsa ilmapiirin erittäin tai melko hyväksi.

Arvio perheen taloudellisesta tilanteesta on yhteydessä siihen, kuinka usein koululaiset kokevat, että he joutuvat menemään kouluun tai nukkumaan nälkäisenä. Koululaiset, jotka arvioivat perheensä taloudellisen tilanteen erittäin tai melko hyväksi kokevat itsensä nälkäiseksi kouluun tai nukkumaan mennessään muita harvemmin. Huomioitavaa on, että viidesosa niistä lapsista, jotka kertovat perheen taloudellisen tilanteen olevan erittäin tai melko hyvä, menee joskus nukkumaan tai kouluun nälkäisenä, koska kotona ei ole riittävästi ruokaa.

7.3. OSALLISUUS

Osallisuutta ja vaikuttamista koulussa tarkasteltiin sekä objektiivisin osallistumista mittaavien kysymysten avulla että subjektiivista kokemusta mittaavilla kysymyksillä. Objektiivista osallistumista mittaavien kysymysten mukaan tytöt ovat osallistuneet poikia enemmän koulun järjestelyihin ja suunnitelmien laatimiseen. Subjektiivista kokemusta osallisuudesta mittaavissa kysymyksissä ei sen sijaan ollut eroa tyttöjen ja poikien välillä. Eniten sekä tytöt että pojat kertovat osallistuneensa koulun tai luokan teemapäivien, juhlien, retkien ja leirikoulun suunnitteluun tai järjestämiseen ja vähiten koulun tilojen ja piha-alueiden suunnitteluun. Tämän selvityksen mukaan oppilaiden osallisuuden kokemuksilla on yhteys kouluviihtyvyyteen. Mitä enemmän oppilas kokee itsensä osalliseksi koulussa, sitä enemmän hän pitää koulunkäynnistä.

Tytöistä ja pojista suurimmalla osalla on jokin harrastus, mutta tytöt harrastavat jonkin verran poikia enemmän. Ylivoimaisesti eniten lapset harrastavat urheilua tai liikuntaa. Kuten aiempana on todettu, perheen autojen määrällä on yhteys siihen, että lapsella ei ole mitään harrastusta.

Yksinäisyyden kokemukset ovat hieman vähentyneet. Yksinäisyyttä kokevia 5-luokkalaisia on tämän selvityksen mukaan pojissa yhtä paljon ja tytöissä hieman vähemmän kuin vuoden 2006 WHO:n koululaistutkimuksessa. Tytöistä 48 % ja pojista 57 % ei koe itseään yksinäiseksi koskaan, kun vuoden 2006 koululaistutkimuksessa 39 % tytöistä ja 46 % pojista ei koskaan koe itseään yksinäiseksi (Kämppe jne, 2008, 68). Lähes kaikilla kyselyyn vastanneilla on vähintään yksi läheinen ystävä.

Oppilaat, jotka kokevat luokan oppilaiden keskinäiset suhteet huonoiksi, ovat kokeneet itsensä yksinäiseksi useammin kuin ne, jotka kokevat luokan oppilaiden keskinäiset suhteet hyviksi. Myös kiusatuksi tuleminen ja yksinäisyyden kokeminen ovat yhteydessä toisiinsa. Usein kiusatuksi tulleet oppilaat ovat tunteneet itsensä yksinäiseksi useammin kuin ne, joita ei ole kiusattu. Yksinäisyyden kokemuksilla on yhteys oireiden kokemiseen sekä kuvaan omasta itsestä.

Perheenjäsenten yhdessä viettämä aika on oleellinen osa lasten hyvinvointia. Oppilaat pitävät perheen kanssa oleskelua kaikkein merkityksellisimpänä asiana vapaa-ajallaan. Tämä on lasten vanhempien syytä huomioida ja järjestää riittävästi aikaa perheen yhteiselle oleskelulle. Kyselyn lopuksi koululaisia pyydettiin arvioimaan, mitkä asiat ovat heille tärkeitä ja merkityksellisiä heidän vapaa-aikanaan. Kysymyksessä oli 16 väittämää, joita vastaajan tuli arvioida tärkeysasteikolla, joka vaihteli vähiten tärkeästä ”asia ei ole minulle tärkeä” eniten tärkeään ”asia merkitsee minulle hyvin paljon”. Tärkeimpänä itselle merkityksellisenä asiana lapset pitivät perheen kanssa oleskelua, toiseksi tärkeimmäksi asiaksi koettiin kaverin kanssa oleskelu ja tämän jälkeen tulevat ulkoilu, liikunta ja urheilu.

8. LÄHTEET

Allardt, Erik (1976) Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Juva 1980.

Allardt, Erik (1983) Sosiologia I. Juva 1987.

Eurochild 2009. Children without parental care. Members survey. June 2009-1st edition.
http://www.eurochild.org/fileadmin/user_upload/Members_exchange_seminars/Prague_09/CWPC_national_surveys_1st%20edition%20v3%20FINAL.pdf, 25.10.2009.

Honkinen, Päivi-Leena (2009) Nuorten koherenssin tunne: Mittaaminen, ennustavat tekijät, seuraukset. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, osa 282.

Hämäläinen, Ulla, Kangas, Olli (2010) Johdanto: Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tarkastelua. Teoksessa: Hämäläinen, Ulla, Kangas, Olli (2010) Perhepiirissä. Kelan tutkimusosasto. Helsinki.

Kannas, Lasse (2004) Koululaisten terveys ja terveystietäytyminen muutoksessa. WHO-koululaistutkimus 20 vuotta. Terveystieteen tutkimuskeskus. Julkaisuja 2/2004. Jyväskylän yliopisto.

Kilpeläinen, Risto (2010) Kyläkoulut Suomessa. Maaseudun pienet koulut opettajien kuvaaminen oppimis- ja kasvu ympäristöinä. Oulun yliopisto.

Kinnunen, Petri (1998) Hyvinvoinnin ruletti. – Tutkimus sosiaalisen tuen verkostojen jäsentymisestä 1990-luvun lopun Suomessa. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Helsinki.

Kirves, Laura, Stoor-Grenner, Maria: Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. 2010. .
www.mll.fi, www.folkhalsan.fi

Konu, Anne (2002) Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Acta Universitatis Tamperensis 887.

Kämppe, Katariina, Välimaa, Raili, Tynjälä, Jorma, Haapasalo, Ilona, Villberg, Jari ja Kannas, Lasse (2008) Peruskoulun 5., 7. ja 9. luokan oppilaiden koulukokemukset ja koettu terveys. WHO-koululaistutkimuksen trendejä vuosina 1994-2006. Opetushallitus.

Lastensuojelulaki (417/2007). www.finlex.fi

Lasten terveys. LATE-tutkimuksen perustulokset lasten kasvusta, kehityksestä, terveydestä, terveystottumuksista ja kasvu ympäristöstä. THL:n raportti 2/2010. www.thl.fi

LATE. Lasten ja nuorten terveysseurannan kehittäminen. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B 28/2008. www.thl.fi

Luopa, Pauliina; Pietikäinen, Minna, Kinnunen, Topi, Jokela, Jukka (2009) MISSÄ OPIT? Helsingin peruskoululaisten kokemuksia oppimisympäristöstä ja hyvinvoinnista vuosina 1996–2008. Terve ja turvallinen kaupunki – neuvottelukunta, Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos

Paavola, Auli: Lasten ja nuorten elinoloja koskevat tilastot ja muut tietolähteet. Lapsiasiainvaltuutetun toimiston selvityksiä 3:2008; www.lapsiasia.fi

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus 16.1.2004.
http://www02.oph.fi/ops/perusopetus/po_16_1_versio.doc 20.12.2010

Perusopetuslaki 21.8.1998/628. www.finlex.fi

Pykälä, Pertti (2010) Perusturva laahaa perässä. Sosiaalivakuutus 4/2010.

SopS 60/1991. Lasten oikeuksien yleissopimus. www.finlex.fi

SOTKANET, Tilasto- ja indikaattoripankki. www.sotkanet.fi

Suomen perustuslaki (731/1999). www.finlex.fi

Suurpää, Leena (toim.) (2009): Nuoria koskeva syrjäytymistieto: avauksia tietämisen politiikkaan. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 27. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf> (12.12.2010)

Tilastokeskus, Tilastotietokannat. www.tilastokeskus.fi

UNICEF (2005) Child Poverty in Rich Countries 2005. UNICEF Innocenti Research Centre, Report Card 6, 2005.

UNICEF (2007) Child poverty in perspective: An overview of child well-being in rich countries. UNICEF Innocenti Research Centre, Report Card 7, 2007.

UNICEF (2008) The state of the world's children 2009. Maternal and Newborn Health.

UNICEF (2010) The children left behind. A league table of inequality in child well-being in the world's rich countries.

WHO (2008) Social cohesion for mental well-being among adolescents. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2008

YK:n lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 60/1991). www.finlex.fi, www.unicef.fi

9. KÄYTETYT LYHENTEET

HBSC	Health Behaviour in School-aged Children
PISA	Programme for International Student Assessment
UNICEF	United Nations Children's Fund
WHO	World Health Organization

10. KUVIOT JA TAULUKOT

KUVIOT

Kuvio 1:	Tyttöjen, poikien ja kaikkien vastaukset kysymykseen, mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä prosentteina	12
Kuvio 2:	Tyttöjen, poikien ja kaikkien vastaajien kokemus koulun työmäärästä prosentteina	14
Kuvio 3:	Tyttöjen, poikien ja kaikkien vastaus kysymykseen, kuinka usein sinua on kiusattu koulussa prosentteina	15
Kuvio 4:	Tyttöjen, poikien ja kaikkien vastaus kysymykseen, kuinka usein olet osallistunut muiden kiusaamiseen koulussa kuluneen lukukauden aikana prosentteina	17
Kuvio 5:	Tyttöjen ja poikien vastaukset kysymykseen, kuinka paljon äitisi todella tietää heidän asioistaan prosentteina koko aineistosta	19
Kuvio 6:	Tyttöjen ja poikien vastaukset kysymykseen, kuinka paljon isäsi todella tietää heidän asioistaan prosentteina koko aineistosta	20
Kuvio 7:	Tyttöjen, poikien ja kaikkien vastaajien vastaukset kysymykseen, tietävätkö vanhempasi/huoltajasi, mitä teet internetissä prosentteina	20
Kuvio 8:	Tyttöjen, poikien ja kaikkien vastaukset omaa kehon kuvaa koskevaan kysymykseen prosentteina	22
Kuvio 9:	Tyttöjen ja poikien terveelliset ravintotottumukset: hedelmien ja vihannesten syömisen ja maidon juomisen useus prosentteina	26
Kuvio 10:	Tyttöjen ja poikien epäterveelliset ravintotottumukset: Cola-juomien, limsojen ja energiajuomien sekä hampurilaisten ja pizzan, perunalastujen ja karkin kulutuksen useus tytöillä ja pojilla prosentteina	26
Kuvio 11:	Tyttöjen ja poikien osallistuminen koulun eri toimintoihin prosentteina	34
Kuvio 12:	Tyttöjen, poikien ja kaikkien vastaajien yksinäisyyden kokemukset prosentteina	35

TAULUKOT

Taulukko 1:	Kyselyn kohderyhmän koko, vastaajamäärät ja vastausprosentti kunnittain	10
Taulukko 2:	Kokemus koulutyöhön liittyvästä työmäärästä lukuvuoden aikana ja oireiden kokeminen prosentteina.	14
Taulukko 3:	Kokemus koulusta turvallisena paikkana ja kokemus koulukiusatuksi tulemisesta prosentteina.	16
Taulukko 4:	Kokemus koulunkäynnistä ja kokemus koulukiusatuksi tulemisesta prosentteina	16
Taulukko 5:	Kokemus omasta terveydestä ja kokemus koulukiusatuksi tulemisesta prosentteina	16
Taulukko 6:	Oireiden kokeminen ja kokemus koulukiusatuksi tulemisesta prosentteina	16
Taulukko 7:	Tyttöjen, poikien ja kaikkien vastaukset kysymykseen, kuinka helppoa sinun on puhua eri henkilöiden kanssa sinua todella vaivaavista asioista prosentteina	18
Taulukko 8:	Perheen yhteisten aterioiden määrä koulupäivisin ja viikonloppuisin prosentteina	21
Taulukko 9:	Kokemus kodin ilmapiiristä ja perheen yhteisten aterioiden määrä viikonloppuisin prosentteina	21
Taulukko 10:	Kodin ilmapiiri perheen taloudellisen toimeentulon mukaan ryhmiteltynä	22
Taulukko 11:	Vapaa-ajalla harrastetun liikunnan määrä ja koettu terveys prosentteina	23
Taulukko 12:	Kokemus omasta kehon kuvasta ja terveydestä prosentteina	23
Taulukko 13:	Oireiden kokeminen vähintään kerran viikossa ja harvemmin kuin kerran viikossa prosentteina	24
Taulukko 14:	Oireiden kokeminen sukupuolen mukaan prosentteina	24
Taulukko 15:	Tietokoneella pelaaminen koulupäivisin ja koettu terveys	24
Taulukko 16:	Tietokoneella pelaaminen viikonloppuisin ja koettu terveys	25
Taulukko 17:	Tyttöjen ja poikien liikunnan harrastamisen määrä prosentteina	27

Taulukko 18: Koululaisten vastaus kysymykseen, kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana olet loukkaantunut niin, että olet joutunut lääkärin tai sairaanhoitajan hoidettavaksi, sukupuolen mukaan jaoteltuna prosentteina	27
Taulukko 19: Koululaisten vastaus kysymykseen, kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana olet ollut tappelussa, jossa on käytetty väkivaltaa, sukupuolen mukaan jaoteltuna prosentteina.	28
Taulukko 20: Viimeisen 12 kuukauden aikana tappelussa mukana oleminen ja loukkaantumiset, joissa on tarvittu lääkärin tai sairaanhoitajan hoitoa prosentteina	28
Taulukko 21: Viimeisen 12 kuukauden aikana loukkaantumiset, joissa on tarvittu lääkärin tai sairaanhoitajan hoitoa ja kiusatuksi tulemisen kokemukset prosentteina	28
Taulukko 22: Viimeisen 12 kuukauden aikana tappelussa mukana oleminen ja kiusatuksi tulemisen kokemukset prosentteina	28
Taulukko 23: Tyttöjen ja poikien television, videoiden tai DVD:n katselun määrä koulupäivisin ja viikonloppuisin prosentteina	29
Taulukko 24: Tyttöjen ja poikien tietokone- tai konsolipelien pelaamisen ja muun tietokoneen käytön määrä koulupäivisin ja viikonloppuisin prosentteina	29
Taulukko 25: Oireiden esiintyminen vähintään kerran viikossa sen mukaan, paljonko koulupäivisin vietetään aikaa tietokoneella	30
Taulukko 26: Viikottaisten oireiden määrä ja koulupäivisin tietokoneella vietetyn ajan määrä	31
Taulukko 27: Läheisten ystävien määrä sen mukaan, paljonko koulupäivisin vietetään aikaa tietokoneella	31
Taulukko 28: Yksinäisyyden kokeminen sen mukaan, paljonko koulupäivisin vietetään aikaa tietokoneella	31
Taulukko 29: Lasten kokemus perheen taloudellisesta tilanteesta ja vanhempien työmarkkinatilanne sekä perherakenne prosentteina	32
Taulukko 30: Lapsen kokemus perheen taloudellisesta tilanteesta ja nukkumaan menemisestä nälkäisenä prosentteina	33
Taulukko 31: Oppilaiden kokemus osallistumisesta ja vaikuttamisesta koulussa sekä kouluun kuulumisen tunteesta prosentteina koko aineistosta	35
Taulukko 32: Oireiden kokeminen ja yksinäisyyden kokemukset prosentteina	36
Taulukko 33: Kokemus omasta kehon kuvasta ja yksinäisyyden kokemukset prosentteina	36
Taulukko 34: Koululaisten arvio heille vapaa-aikanaan merkityksellisistä asioista prosentteina	37

KOULULAISKYSELY, HYVINKÄÄ

Tervetuloa vastaamaan 5-luokkalaisten oppilaiden hyvinvointia, terveyttä ja arjen tottumuksia koskevaan kyselyyn!

Vastaa jokaiseen kysymykseen ja paina lopuksi LÄHETÄ-painiketta.

1) Mikä on koulusi?

Aseman koulu

2) Sukupuoli

Poika Tyttö

3) Minä vuonna olet syntynyt?

1997

4) Oletko syntynyt Suomessa?

Kyllä En

5) Mitä kieltä useimmiten puhut kotonasi?

Suomea Ruotsia Saamea Muuta, mitä?

6) Kuinka usein syöt yleensä aamiaista (enemmän kuin vain lasin maitoa tai mehua) koulupäivinä?

- En koskaan syö aamiaista koulupäivinä
 Yhtenä aamuna
 Kahtena aamuna
 Kolmena aamuna
 Neljänä aamuna
 Viitenä aamuna

7) Kuinka usein syöt yleensä aamiaista (enemmän kuin vain lasin maitoa tai mehua) viikonloppuisin?

- En koskaan syö aamiaista viikonloppuna
 Syön tavallisesti aamiaista vain yhtenä aamuna viikonloppuna (lauantaina TAI sunnuntaina)
 Syön tavallisesti aamiaista molempina aamuina viikonloppuna (lauantaina JA sunnuntaina)

8) Kuinka usein juot tai syöt seuraavia?

Merkitse yksi rasti kullekin riville.

	En koskaan	Harvemmin kuin kerran viikossa	Kerran viikossa	2-4 päivänä viikossa	5-6 päivänä viikossa	Joka päivä, kerran päivässä	Joka päivä, useammin kuin kerran
Hedelmiä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vihanneksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Maitoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Cola-juomia tai muita limsoja, jotka sisältävät sokeria	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Energijuomia	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hampurilaisia tai pizzaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Perunalastuja	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Karkkia (makeisia tai suklaata)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

9) Jotkut nuoret menevät kouluun tai nukkumaan nälkäisinä, koska heidän kotonaan ei ole tarpeeksi ruokaa. Kuinka usein näin tapahtuu sinulle?

Aina Usein Joskus Ei koskaan

10) Kuinka usein syöt koululounasta kouluviikon aikana?

- Viitenä päivänä
 3-4 päivänä
 1-2 päivänä
 Harvemmin

11) Mitä mieltä olet koululounaasta?
Merkitse yksi rasti kullekin riville.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Koululounasta tarjotaan sopivaan aikaan päivästä	☐	☐	☐	☐
Koululounaan syömiseen on varattu riittävästi aikaa	☐	☐	☐	☐
Koululounasta on riittävästi tarjolla	☐	☐	☐	☐
Koululounas on maultaan hyvää	☐	☐	☐	☐

12) Kuinka monta tuntia VIIKOSSA tavallisesti harrastat liikuntaa vapaa-aikanasi niin, että hengästyit tai hikoilet?

- En yhtään
 noin ½ tuntia
 noin 1 tunnin
 noin 2-3 tuntia
 noin 4-6 tuntia
 noin 7 tuntia tai enemmän

13) Mitä mieltä olet fyysisestä kunnostasi? Se on ...

- Erittäin hyvä Hyvä Kohtalainen Huono

14) Onko sinulla jokin harrastus?

- Kyllä
 Ei ole
 Ei ole, mutta haluaisin harrastaa seuraavia asioita:

15) Harrastan seuraavia asioita (voit merkitä useampia vaihtoehtoja):

- Urheilua tai liikuntaa (esim. jalkapalloa, jääkiekkoa, voimistelua, tanssia, ratsastusta jne.)
 Musiikkia (esim. käyn piano- tai viulutunneilla, kuorossa jne.)
 Kuvataiteita, piirtämistä tai maalaamista
 Teatteri- tai ilmaisutaidetta, sirkusta
 Partiota, 4-H-toimintaa tai muuta kerhotoimintaa
 Muuta, mitä:

16) Mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä? Pidän koulunkäynnistä

- Hyvin paljon
 Melko paljon
 Melko vähän
 En lainkaan

17) Millaiseksi olet kokenut koulutyöhön liittyvän työmääräsi tämän lukuvuoden aikana?

- Jatkuvasti liian suuri
 Melko usein liian suuri
 Sopiva
 Melko usein liian vähäinen
 Jatkuvasti liian vähäinen

18) Seuraavaksi muutamia väittämiä oman luokkasi oppilaista. Missä määrin olet samaa tai eri mieltä?
Merkitse yksi rasti kullekin riville.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En osaa sanoa	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Luokkani oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä	☐	☐	☐	☐	☐
Useimmat luokkani oppilaat ovat ystävällisiä ja auttavaisia	☐	☐	☐	☐	☐
Muut oppilaat hyväksyvät minut sellaisena kuin olen	☐	☐	☐	☐	☐

19) Seuraavat väittämät koskevat opettajiasi. Missä määrin olet samaa tai eri mieltä? Merkitse yksi rasti kullekin riville.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En osaa sanoa	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Opettajani ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu	☐	☐	☐	☐	☐
Luotan paljon opettajiini	☐	☐	☐	☐	☐
Suurin osa opettajistani on ystävällisiä	☐	☐	☐	☐	☐
Opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni oppitunneilla	☐	☐	☐	☐	☐
Opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti	☐	☐	☐	☐	☐
Saan ylimääräistä apua opettajiltani, kun tarvitsen sitä	☐	☐	☐	☐	☐

20) Seuraavat väittämät koskevat kouluasi. Missä määrin olet samaa tai eri mieltä? Merkitse yksi rasti kullekin riville.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En osaa sanoa	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Koulussamme oppilaat osallistuvat sääntöjen tekemiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen kuuluvani tähän kouluun	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen oloni turvalliseksi tässä koulussa	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedän, miten koulussani voin vaikuttaa koulun asioihin	☐	☐	☐	☐	☐

21) Oletko osallistunut seuraaviin luokkasi tai koko koulusi toimintoihin? Merkitse yksi rasti kullekin riville.

	Kyllä	En
Koulukiusaamisen ehkäisy suunnitelman laatimiseen	☐	☐
Järjestyssääntöjen laatimiseen	☐	☐
Koulun tilojen ja pihajärjestelyjen suunnitteluun	☐	☐
Kouluruokailujärjestelyihin	☐	☐
Koulun tai luokan teemapäivien, juhlien, retkien ja leirikoulun suunnitteluun tai järjestämiseen	☐	☐

22) Kuinka usein sinulla on ollut seuraavia oireita viimeisen 6 kuukauden aikana? Merkitse yksi rasti kullekin riville.

	Lähes päivittäin	Useammin kuin kerran viikossa	Noin kerran viikossa	Noin kerran kuukaudessa	Harvemmin tai ei koskaan
Päänsärkyä	☐	☐	☐	☐	☐
Vatsakipuja	☐	☐	☐	☐	☐
Niska-hartiasärkyä	☐	☐	☐	☐	☐
Selkäkipuja	☐	☐	☐	☐	☐
Masentuneisuutta	☐	☐	☐	☐	☐
Ärtyneyttä tai pahantulisuutta	☐	☐	☐	☐	☐
Hermostuneisuutta	☐	☐	☐	☐	☐
Vaikeuksia päästä uneen	☐	☐	☐	☐	☐
Huimauksen tunnetta	☐	☐	☐	☐	☐
Ruokahaluttomuutta	☐	☐	☐	☐	☐
Jännittyneisyyttä	☐	☐	☐	☐	☐
Heräilemistä öisin	☐	☐	☐	☐	☐

23) Erilaiset asiat voivat aiheuttaa turvattomuuden tunnetta ja huolta ihmisissä. Kuinka paljon seuraavat asiat huolestuttavat sinua? Merkitse yksi rasti kullekin riville.

	Ei lainkaan	Vähän	Melko paljon	Paljon
Minua huolestuttaa, koska joudun olemaan paljon yksin	☐	☐	☐	☐
Minua huolestuttaa, koska joku minulle läheinen ihminen käyttää liikaa alkoholia	☐	☐	☐	☐
Minua huolestuttaa, koska kukaan ei kuuntele minua	☐	☐	☐	☐
Minua huolestuttaa, koska joku läheiseni haukkuu toista	☐	☐	☐	☐
Minua huolestuttaa, koska joku minulle läheinen ihminen kohtelee minua seksuaalisesti kaitoin (esim. pakottaa minut katsomaan, kuuntelemaan tai tekemään seksiin liittyviä asioita)	☐	☐	☐	☐
Minua huolestuttaa, koska joku minulle läheinen ihminen tönnäyttää tai lyö minua	☐	☐	☐	☐
Minua huolestuttaa, koska jotkut minulle läheiset henkilöt riitelevät äänekkäästi	☐	☐	☐	☐
Minua huolestuttaa, koska joku minulle läheinen ihminen tönnäyttää tai lyö toista	☐	☐	☐	☐

24) Kuinka helppoa sinun on puhua seuraavien henkilöiden kanssa sinua todella vaivaavista asioista? Merkitse yksi rasti kullekin riville.

	Hyvin helppoa	Helppoa	Vaikeaa	Hyvin vaikeaa	Ei ole tai en tapaa häntä/heitä
Isä	☐	☐	☐	☐	☐
Isäpuoli (tai äidin miesystävä)	☐	☐	☐	☐	☐
Äiti	☐	☐	☐	☐	☐
Äitipuoli (tai isän naisystävä)	☐	☐	☐	☐	☐
Sisko tai veli	☐	☐	☐	☐	☐
Sukulainen tai joku muu tuttu aikuinen	☐	☐	☐	☐	☐
Ystävät	☐	☐	☐	☐	☐
Kouluterveydenhoitaja tai koulukuraattori	☐	☐	☐	☐	☐
Opettaja	☐	☐	☐	☐	☐

25) Pidätkö itseäsi ...?

- Liian laiha Hieman liian laiha Sopivan kokoisena Hieman liian lihavana Liian lihavana

26) Onko terveytesi mielestäsi ...?

- Erinomainen Hyvä Kohtalainen Huono

27) Oletko koskaan polttanut tupakkaa? (Vähintään yhden tupakan, sikarin tai piipullisen)

- Kyllä En

28) Kuinka usein tupakoit tällä hetkellä?

- En polta tupakkaa
 Harvemmin kuin kerran viikossa
 Viikottain, mutta en päivittäin
 Päivittäin

29) Oletko koskaan ollut humalassa?

- Kyllä En

30) Kuinka usein olet ollut humalassa?

- En ole koskaan ollut humalassa
 Olen ollut humalassa joitakin kertoja
 Olen ollut humalassa usein

31) Milloin menet tavallisesti nukkumaan, jos sinun on mentävä kouluun seuraavana päivänä? Viimeistään klo

21.00

32) Milloin menet tavallisesti nukkumaan viikonloppuisin tai vapaapäivinä? Viimeistään klo

21.00

33) Milloin tavallisesti heräät kouluaamuisin? Viimeistään klo

05.00

34) Milloin tavallisesti heräät viikonloppuisin tai vapaapäivinä? Viimeistään klo

07.00

35) Miten usein koulupäivinä tunnet itsesi väsyneeksi noustessasi aamulla?

- Harvoin tai en koskaan
 Satunnaisesti
 1-3 kertaa viikossa
 4 kertaa viikossa tai useammin

Monet nuoret loukkaavat itsensä urheillessaan tai tapellessaan toisten kanssa eri paikoissa esimerkiksi kaduilla tai kotona. Loukkaantumisiin luetaan myös myrkytystilat ja palovammat, mutta ei sairauksia kuten esimerkiksi vatsatauti tai flunssa. Seuraava kysymys koskee tapaturmia, joita sinulla on saattanut olla viimeisen vuoden aikana.

36) Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana olet loukkaantunut niin, että olet joutunut lääkärin tai sairaanhoitajan hoidettavaksi?

- En ole loukkaantunut viimeisen 12 kuukauden aikana 1 kerran 2 kertaa 3 kertaa 4 kertaa tai useammin

37) Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana olet ollut tappelussa, jossa on käytetty väkivaltaa?

- En ole ollut tappelussa viimeisen 12 kuukauden aikana 1 kerran 2 kertaa 3 kertaa 4 kertaa tai useammin

Seuraavat kysymykset liittyvät koulukiusaamiseen. KIUSAAMISTA ON, kun yksittäinen oppilas tai oppilasjoukko sanoo tai tekee ilkeitä ja epämiellyttäviä asioita toiselle oppilaalle. Kiusaamista on myös se, että jotain oppilasta ärsytetään toistuvasti tavalla, josta hän ei pidä ja se, että oppilas jätetään tarkoituksellisesti asioiden ja tapahtumien ulkopuolelle. KIUSAAMISTA EI OLE se, että kaksi suunnilleen samanvahvuista koululaista riitelee tai tappelee keskenään. Kiusaamista ei myöskään ole se, että oppilasta kiusoitellaan leikkimielisesti.

38) Kuinka usein sinua on kiusattu koulussa kuluneen lukukauden aikana?

- Minua ei ole kiusattu kuluneen lukukauden aikana
 Minua on kiusattu vain kerran tai kaksi kertaa
 2 tai 3 kertaa kuukaudessa
 Noin kerran viikossa
 Useita kertoja viikossa

39) Kuinka usein olet osallistunut muiden kiusaamiseen koulussa kuluneen lukukauden aikana?

- En ole kiusannut muita kuluneen lukukauden aikana
 Olen osallistunut kerran tai kaksi muiden kiusaamiseen
 2 tai 3 kertaa kuukaudessa
 Noin kerran viikossa
 Useita kertoja viikossa

40) Kuinka usein sinua on kiusattu koulussa alla mainituilla tavoilla kuluneen lukukauden aikana? Merkitse yksi rasti kullekin riville.

	Minua ei ole kiusattu tällä tavalla kuluneen lukukauden aikana	Kerran tai kaksi kertaa kuluneen lukukauden aikana	2 tai 3 kertaa kuukaudessa	Noin kerran viikossa	Useita kertoja viikossa
Minua on nimetty, kiusoiteltu loukkaavalla tavalla tai minun on tehty naurunalaiseksi	☐	☐	☐	☐	☐
Muut oppilaat ovat tarkoituksella jättäneet minun tapahtumien tai kaveripiirin ulkopuolelle tai jättäneet minun täysin huomiotta	☐	☐	☐	☐	☐
Minua on lyöty, potkittu, tönitytty tai minun on teljetty lukkojen taakse	☐	☐	☐	☐	☐
Toiset oppilaat ovat levittäneet valheita tai perättömiä huhuja minusta ja yrittäneet tehdä minun epäsuosituksi	☐	☐	☐	☐	☐
Minua on kiusattu nimittelemällä tai huomauttelemalla syntyperäni tai ihonväriäni vuoksi	☐	☐	☐	☐	☐
Minua on kiusattu nimittelemällä tai huomauttelemalla uskontoni vuoksi	☐	☐	☐	☐	☐
Toiset oppilaat ovat kohdistaneet minuun seksuaalisävytteisiä vitsejä, huomautuksia tai eleitä	☐	☐	☐	☐	☐
Minua on kiusattu internetissä, sähköpostitse tai kuvien avulla	☐	☐	☐	☐	☐
Minua on kiusattu kännykän välityksellä	☐	☐	☐	☐	☐

Perheet ovat erilaisia. Jotkut lapset asuvat molempien vanhempiensa kanssa ja jotkut vuorotellen kummankin vanhempansa kanssa. Jotkut lapset asuvat toisen vanhempansa tai muun hoitajan kanssa. Haluaisimme tietää sinun perheestäsi.

41) Merkitse, ketkä seuraavista henkilöistä asuvat kotonasi. Jos äitisi ja isäsi eivät asu yhdessä, vastaa sen kodin perusteella, jossa asut enemmän.

	Kyllä	Ei
Äiti	☐	☐
Isä	☐	☐
Äitipuoli	☐	☐
Isäpuoli	☐	☐

42) Kuinka moni seuraavista henkilöistä asuu kotonasi? (Merkitse yksi vaihtoehto kullakin riviltä.)

	0	1	2	3	4	5	6 tai enemmän
Siskoja, montako?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Veljiä, montako?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Isovanhemmat, montako?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muita henkilöitä, montako?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

43) Onko sinulla toinen koti tai toinen perhe (esimerkiksi jos vanhempasi ovat eronneet tai asuvat erillään)?

- Ei Kyllä

44) Jos vastasit edelliseen kysymykseen KYLLÄ, niin merkitse vaihtoehto, kuinka usein olet toisessa kodissasi tai perheessäsi.

- Puolet ajastani Säännöllisesti, mutta vähemmän kuin puolet ajasta Joskus Hyvin harvoin

45) Onko isäsi töissä?

- Kyllä Ei En tiedä Ei ole isää tai en tapaa häntä

46) Jos isäsi EI ole työssä, merkitse se vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa hänen tilannettaan.

- Hän on sairas, eläkkeellä tai opiskelija
 Hän etsii työtä
 Hän pitää huolta oman perheen jäsenistä tai on kokopäiväisesti kotona
 En tiedä

47) Onko äitisi töissä?

- Kyllä Ei En tiedä Ei ole äitiä tai en tapaa häntä

48) Jos äitisi EI ole työssä, merkitse se vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa hänen tilannettaan.

- Hän on sairas, eläkkeellä tai opiskelija
 Hän etsii työtä
 Hän pitää huolta oman perheen jäsenistä tai on kokopäiväisesti kotona
 En tiedä

49) Millaiseksi koet kotisi ilmapiirin?

- Erittäin hyväksi
 Melko hyväksi
 Ei hyväksi eikä huonoksi
 Melko huonoksi
 Erittäin huonoksi

50) Mikä seuraavista vaihtoehdoista parhaiten kuvaa PERHEESI ateriointia kotona? MERKITSE YKSI VAIHTOEHTO KOULUPÄIVIEN JA YKSI VAIHTOEHTO VIIKONLOPUN OSALTA

	KOULUPÄIVISIN	VIKONLOPPUISIN
Ei varsinaista aterioita, vaan jokainen ottaa itselleen syötävää	☐	☐
Valmistetaan aterioita, mutta koko perhe ei syö yhtä aikaa	☐	☐
Syönme yhteisen aterian, jolloin yleensä kaikki ovat ruokapöydässä	☐	☐

51) Kuinka paljon ÄITISI todella tietää siitä...?

Merkitse yksi rasti kullekin riville.

	Hän tietää paljon	Hän tietää jonkin verran	Hän ei tiedä mitään	Ei ole äitiä tai en tapaa häntä
Keitä ystäväsi ovat	☐	☐	☐	☐
Kuinka käytät rahasi	☐	☐	☐	☐
Missä vietät aikaasi koulun jälkeen	☐	☐	☐	☐
Missä olet iltaisin	☐	☐	☐	☐
Mitä teet vapaa-aikanasi	☐	☐	☐	☐

52) Kuinka paljon ISÄSI todella tietää siitä ...?

Merkitse yksi rasti kullekin riville.

	Hän tietää paljon	Hän tietää jonkin verran	Hän ei tiedä mitään	Ei ole isää tai en tapaa häntä
Keitä ystäväsi ovat	☐	☐	☐	☐
Kuinka käytät rahasi	☐	☐	☐	☐
Missä vietät aikaasi koulun jälkeen	☐	☐	☐	☐
Missä olet iltaisin	☐	☐	☐	☐
Mitä teet vapaa-aikanasi	☐	☐	☐	☐

53) Mitä mieltä olet perheesi taloudellisesta tilanteesta?

- Perheeni tulee erittäin hyvin toimeen taloudellisesti
 Perheeni tulee melko hyvin toimeen taloudellisesti
 Perheeni taloudellinen toimeentulo on keskitasoa
 Perheeni ei tule kovin hyvin toimeen taloudellisesti
 Perheeni ei tule lainkaan toimeen taloudellisesti

54) Kuinka monta läheistä ystävää sinulla tällä hetkellä on?

- Ei yhtään
 Yksi
 Kaksi
 Kolme tai useampia

55) Kuinka monena päivänä viikossa vietät aikaa ystäväsi kanssa kouluajan ulkopuolella?

päivänä

56) Tunnetko koskaan itseäsi yksinäiseksi?

- Kyllä, hyvin usein Kyllä, melko usein Kyllä, joskus En

57) Kuinka usein puhut ystäväsi kanssa puhelimesta, lähetät heille tekstiviestejä tai olet heihin yhteydessä Internetin välityksellä?

Merkitse yksi rasti kullekin riville.

	Harvoin tai en koskaan	1-2 päivänä viikossa	3-4 päivänä viikossa	5-6 päivänä viikossa	Joka päivä
Puhun ystäväni kanssa puhelimesta tai lähetän heille tekstiviestejä	☐	☐	☐	☐	☐
Olen ystäviini yhteydessä Internetin välityksellä	☐	☐	☐	☐	☐

58) Tietävätkö vanhempasi/huoltajasi, mitä teet Internetissä?

- Tietävät Tietävät osittain Eivät tiedä En käytä Internetiä

59) Onko kotonasi käytössä tietokonetta?

- Kyllä Ei ole

60) Onko sinulla omassa huoneessasi

	Kyllä	Ei
Tietokone	☐	☐
TV	☐	☐

61) Onko perheelläsi oma auto (henkilö-, paketti tai kuorma-auto)?

- Ei Kyllä, yksi Kyllä, kaksi tai useampia

62) Onko sinulla oma huone?

- Ei Kyllä

63) Kuinka monta tuntia päivässä katselet tavallisesti vapaa-aikanasi televisiota, videoita tai DVD:tä? MERKITSE YKSI VAIHTOEHTO KOULUPÄIVIEN JA YKSI VAIHTOEHTO VIIKONLOPPUN OSALTA.

	KOULUPÄIVÄT	VIIKONLOPPU
En lainkaan	☐	☐
Alle tunnin päivässä	☐	☐
Yli tunnin, mutta alle 2 tuntia päivässä	☐	☐
Yli 2 tuntia, mutta alle 4 tuntia päivässä	☐	☐
Vähintään 4 tuntia, mutta alle 6 tuntia päivässä	☐	☐
6 tuntia tai enemmän päivässä	☐	☐

64) Kuinka monta tuntia päivässä tavallisesti pelaat vapaa-aikanasi tietokone- tai konsolipelejä (Playstation, Xbox, GameCube jne.) tai vietät muuten aikaa tietokoneella? MERKITSE YKSI VAIHTOEHTO KOULUPÄIVIEN JA YKSI VAIHTOEHTO VIIKONLOPUN OSALTA.

	KOULUPÄIVÄT	VIKONLOPPU
En lainkaan	☐	☐
Alle tunnin päivässä	☐	☐
Yli tunnin, mutta alle 2 tuntia päivässä	☐	☐
Yli 2 tuntia, mutta alle 4 tuntia päivässä	☐	☐
Vähintään 4 tuntia, mutta alle 6 tuntia päivässä	☐	☐
6 tuntia tai enemmän päivässä	☐	☐

65) Jos vapaa-aikaasi kuuluu seuraavia asioita, mitä ne merkitsevät sinulle? Merkitse yksi rasti kullekin riville.

Arvioi asteikolla 1-5, kuinka tärkeänä pidät seuraavia asioita. 1 tarkoittaa, että asia ei ole sinulle tärkeä. 2 tarkoittaa, että asia merkitsee sinulle vähän ja 5 tarkoittaa, että asia merkitsee sinulle hyvin paljon.

	1 Asia ei ole minulle tärkeä	2 Asia merkitsee minulle vähän	3 Asia merkitsee minulle jonkin verran	4 Asia merkitsee minulle paljon	5 Asia merkitsee minulle hyvin paljon	En osaa sanoa
Kaverin kanssa oleskelu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Perheen kanssa oleskelu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Internetissä surffailu ja pelaaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Internetiyhteisöihin osallistuminen (mm. irc-galleria tai muu kuvagalleria, Chatti, Messenger, Facebook)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tietokoneella / pelikonsolilla pelaaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Musiikin kuuntelu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Television katselu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Urheilu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kotitöihin osallistuminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lukeminen tai kirjoittaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Osallistuminen järjestö- / kerhotoimintaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Luova toiminta (käsityöt, taide)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ulkoilu ja liikunta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Luontoharrastus (mm. kalastus, metsästys, patikointi)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eläinharrastus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mopolla / moottorikelkalla / mönkijällä ajelu	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Lähetä

KIITOS VASTAUKSISTASI!

Olet vastannut monen laisiin elämäsi liittyviin kysymyksiin. Jos sinua jäi jokin asia mietittävään, niin juttelethan asiasta vanhempiesi kanssa tai opettajasi, kouluterveydenhoitajan tai koulukuraattorin kanssa.

